

ORLEU

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ

ISSN (Print): 3078-459X

ISSN (Online): 3078-4603

№1 (47) - 2025

«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ Қостанай облысы
бойынша кәсіби даму институты» филиалы

Branch of JSC «National Center for Professional Development «Orleu»
Institute for Professional Development across Kostanay region»

Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт профессионального развития по Костанайской области»

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ПРАКТИКА

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ НАУКА И ПРАКТИКА

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Қостанай - 2025

Kostanay - 2025

Костанай - 2025

БАС РЕДАКТОР: Слесарь М.В.,

педагогика ғылымдарының кандидаты, «Өрлеу» БАҰО» АҚ Қостанай облысы бойынша
ҚДИ» филиалы директоры, Қостанай қ., Қазақстан

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:

Айдарханова Гульнар Сабитовна, биология ғылымдарының докторы, қауымдастырылған профессор, С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті, Астана қ., Қазақстан

Бектурганова Римма Чингисовна, педагогикалық ғылымдарының кандидаты, профессор, «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті» КЕАҚ ректорының кеңесшісі, Қостанай қ., Қазақстан

Джаманбалин Кадыргали Коныспаевич, физика-математика ғылымдарының докторы, профессор, Қостанай әлеуметтік-техникалық университеті ректорының кеңесшісі, Қостанай қ., Қазақстан

Литвак Римма Алексеевна, педагогикалық ғылымдарының докторы, профессор, Челябин мемлекеттік мәдениет институты, Челябин қ., Ресей

Мануйлов Юрий Степанович, педагогикалық ғылымдарының докторы, профессор, Нижний Новгород ғылыми инвестициялар орталығының директоры, Нижний Новгород қ., Ресей

Наурызбаева Эльмира Кенжегалиевна, тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (доцент), «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті» КЕАҚ академиялық мәселелер жөніндегі проректоры, Қостанай Қ., Қазақстан.

Петрусевиц Аркадий Аркадиевич, педагогикалық ғылымдарының докторы, Омбы мемлекеттік педагогикалық университеті профессоры, Омбы қ., Ресей.

Росенко Надежда Ивановна, педагогикалық ғылымдарының кандидаты, Мыржақып Дулатов атындағы Қостанай инженерлік-экономикалық университеті, Қостанай, Қазақстан

Саркисян Шушаник Вагановна, психология ғылымдарының кандидаты, «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті» КЕАҚ құрметті профессоры, Қостанай қ., Қазақстан

Султангазина Гульнар Жалеловна, биология ғылымдарының кандидаты, «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті» КЕАҚ, Қостанай қ., Қазақстан

Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогикалық ғылымдарының кандидаты, «Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті» КЕАҚ психология және педагогика кафедрасының қауымдастырылған профессоры, Қостанай қ., Қазақстан

Рахимова Эльмира Ерсалимовна, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, «Қостанай қаласы білім бөлімінің №1 мектеп-лицейі» КММ, «Педагог-шебер», «2023 жылдың үздік педагогі», Қостанай қ., Қазақстан

ЖАУАПТЫ РЕДАКТОР: Федас Л.А.,

«Өрлеу» БАҰО» АҚ Қостанай облысы бойынша кәсіби даму институты»
филиалының бас маманы, Қостанай қ., Қазақстан

Меншік иесі: «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ Қостанай облысы бойынша кәсіби даму институты» филиалы

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі

«Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің Ақпарат комитеті» республикалық мемлекеттік мекемесі

Екінші тіркеу: 30.10.2024 - № KZ01VPY00104480

Мерзімділігі: жылына 4 рет.

ISSN (Print): 2312-8399, **ISSN (Online):** 2312-8399

Редакцияның мекенжайы: 110000, Қазақстан, Қостанай қ., Пролетарская көш., 86,
тел. 8(7142)54-16-13, e-mail: izdat-orley-kost@mail.ru

© «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы»
АҚ Қостанай облысы бойынша кәсіби даму институты» филиалы

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: Слесарь М.В.,

кандидат педагогических наук, директор филиала АО “НЦПК “Өрлеу”
Институт профессионального развития по Костанайской области”, г. Костанай, Казахстан

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Айдарханова Гульнар Сабитовна, доктор биологических наук, ассоциированный профессор кафедры биологических наук НАО “Казахский агротехнический университет им. С.Сейфуллина”, г.Астана, Казахстан

Бектурганова Римма Чингисовна, доктор педагогических наук, профессор, советник ректора НАО «Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы», г. Костанай, Казахстан

Джаманбалин Кадыргали Коныспаевич, профессор, доктор физико-математических наук, советник ректора Костанайского социально-технического университета, г.Костанай, Казахстан

Литвак Римма Алексеевна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики и психологии Челябинского государственного института культуры, г.Челябинск, Россия

Мануйлов Юрий Степанович, доктор педагогических наук, профессор, директор Нижегородского центра научных инвестиций, г.Нижний Новгород, Россия

Наурызбаева Эльмира Кенжегалиевна, кандидат исторических наук, ассоциированный профессор (доцент), проректор по академическим вопросам НАО «Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы», г.Костанай, Казахстан

Петрусевиц Аркадий Аркадиевич, доктор педагогических наук, профессор, Омский государственный педагогический университет, г. Омск, Россия

Росенко Надежда Ивановна, кандидат педагогических наук, Костанайский инженерно-экономический университет имени Мыржақыпа Дулатова, г.Костанай, Казахстан

Саркисян Шушаник Вагановна, кандидат психологических наук, почетный профессор НАО «Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы», г.Костанай, Казахстан

Султангазина Гульнар Жалеловна, кандидат биологических наук, НАО «Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы», г.Костанай, Казахстан

Утегенова Бибикуль Мазановна, кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры психологии и педагогики НАО «Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы», г.Костанай, Казахстан

Рахимова Эльмира Ерсалимовна, учитель казахского языка и литературы, КГУ «Школа-лицей №1 отдела образования города Костаная», «Педагог-мастер», «Лучший педагог 2023 года», г.Костанай, Казахстан

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР: Федас Л.А.,

гл. специалист филиала АО “НЦПК “Өрлеу” Институт профессионального развития по Костанайской области”, г. Костанай, Казахстан

Собственник: филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт профессионального развития по Костанайской области»

Регистрация: Министерство культуры и информации Республики Казахстан
Республиканское государственное учреждение «Комитет информации Министерства культуры и информации Республики Казахстан»

Дата и номер первичной постановки на учет: №13661-Ж от 05.06.2013

Вторичная постановка на учет: 30.10.2024 - № KZ01VPY00104480

Периодичность: Ежеквартально.

ISSN (Print): 2312-8399, **ISSN (Online):** 2312-8399

Адрес редакции: 110000, г. Костанай, ул. Пролетарская, 86,
тел. 8(7142)54-16-13, e-mail: izdat-orley-kost@mail.ru

© филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт профессионального развития по Костанайской области»

EDITOR-IN-CHIEF: Slesar M.V.,

Candidate of Pedagogical Sciences, director of JSC «National Center for Professional Development «Orleu» Institute for Professional Development across Kostanay region» branch, Kostanay, Kazakhstan

MEMBERS OF COUNCIL:

Aidarkhanova Gulnar Sabitovna, Doctor of Biological Sciences, Associate Professor of the Department of Biological Sciences, Kazakh Agrotechnical University named after S. Seifullin, Astana, Kazakhstan

Bekturganova Rimma Chingisovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, advisor to the rector of Kostanay Regional University named after A. Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan

Dzhamanbalin Kadyrgali Konyspayevich, Professor, Doctor of Physics and Mathematics Sciences, advisor to the rector of Kostanay Social-Technical University, Kostanay, Kazakhstan

Litvak Rimma Alekseyevna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology, Chelyabinsk State Institute of Culture, Chelyabinsk, Russia

Manuylov Yury Stepanovich, Doctor of Pedagogical Sciences, professor, director of Nizhny Novgorod Center for Scientific Investments, Nizhny Novgorod, Russia

Nauryzbayeva Elmira Kenzhegalievna, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Academic Affairs of Kostanay Regional University named after A. Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan

Petrusevich Arkady Arkadievich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Omsk State Pedagogical University, Omsk, Russia

Rosenko Nadezhda Ivanovna, Candidate of Pedagogical Sciences, Kostanay Engineering and Economic University named after M. Dulatov, Kostanay, Kazakhstan

Sarkisyan Shushanik Vaganovna, Candidate of Psychological Sciences, Honorary Professor, Kostanay Regional University named after A. Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan

Sultangazina Gulnar Zhalelovna, Candidate of Biological Sciences, Kostanay Regional University named after A. Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan

Utegenova Bibikul Mazanovna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Psychology and Pedagogy, Kostanay Regional University named after A. Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan

Rakhimova Elmira Yersalimovna, teacher of the Kazakh language and literature, Lyceum School No. 1, Kostanay, «master teacher», «The Best Teacher of 2023», Kostanay, Kazakhstan

EXECUTIVE EDITOR: Fedas L.A.,

chief specialist of the branch of JSC «NCPD «Orleu» Institute for Professional Development across Kostanay region», Kostanay, Kazakhstan

Owner: Branch of JSC «National Center for Professional Development «Orleu» Institute for Professional Development across Kostanay region»

Registration: Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan
Republican state institution «Information Committee of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan»

Date and number of initial registration: №13661-Ж from 05.06.2013

Secondary registration: 30.10.2024 - № KZ01VPY00104480

Frequency: Quarterly

ISSN (Print): 2312-8399, **ISSN (OnLine):** 2312-8399

Address of edition: 110000, Kostanay, Proletarskaya St., 86,
ph. 8 (7142)54-16-13, e-mail: izdat-orley-kost@mail.ru

©Branch of JSC «National Center for Professional Development «Orleu»
Institute for Professional Development across Kostanay region»

МАЗМУНЫ – СОДЕРЖАНИЕ – CONTENTS

Бірманова Қымбат Исланбекқызы БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІ БАСШЫЛАРЫНЫҢ БАСҚАРУШЫЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ДАМУЫ.....	6
Волошенко Наталья Ивановна ВЛИЯНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ПОДДЕРЖКИ НА ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ И СНИЖЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ КЛАССНЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ.....	17
Мягков Тимур Владимирович СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ МИГРАЦИИ В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ МНОГОСТОРОННЕГО ОБЪЕДИНЕНИЯ БРИКС.....	24
Нуштаева Ольга Петровна НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА: ИНСТРУМЕНТЫ И ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ.....	28
Parakhatova G.R. ASSESSMENT AND CURRENT APPROACHES TO ASSESSING ACADEMIC PERFORMANCE.....	36
Бизикова Татьяна Анатольевна РАЗВИТИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГОВ ПОСРЕДСТВОМ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ.....	43
Бикбаева Гульнара Канаткалиевна, Кубеева Карлыгаш Сапабековна ПЛАНИРОВАНИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ.....	50
Испамбетова Лидия Васильевна ТРАНСФОРМАЦИЯ ШКОЛЬНОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ТВОРЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ В СТАРШИХ КЛАССАХ.....	59
Абдиханова Кунжанат Оразовна ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА МЕКТЕПТІҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ БІЛІМІН САНДЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ.....	72
Ким Радмила Анатольевна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ.....	79

УДК 373.1
ГРНТИ 14.25.01
DOI 10.70892/tcvdmj35

БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІ БАСШЫЛАРЫНЫҢ БАСҚАРУШЫЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ДАМУ

Бірманова Қымбат Исланбекқызы

*Педагогикалық білімдер магистрі Қазақстан Республикасының Үздік педагогі мектеп директоры
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Рудный қаласы білім бөлімінің
Бейімбет Майлина атындағы №7 мектеп-гимназиясы» КММ
Қазақстан, Қостанай облысы, Рудный қаласы
dikon.77@mail.ru*

РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБРАЗОВАНИЯ

Бирманова Кымбат Исланбековна

*магистр педагогики, Лучший педагог Республики Казахстан,
директор КГУ «Школа-гимназия № 7 имени Бейимбета Майлина отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области,
г. Рудный, Костанайская область, Казахстан
dikon.77@mail.ru*

DEVELOPMENT OF MANAGEMENT CULTURE OF HEADS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Birmanova Kymbat Islanbekovna

*Master of Pedagogy,
The best teacher of the Republic of Kazakhstan,
Director of school-gymnasium No. 7 named after Beyimbet Mailin,
Rudny, Kostanay region, Kazakhstan
dikon.77@mail.ru*

Аңдатпа

Бұл мақалада білім беру мекемелерінің басшыларының басқарушылық мәдениетін дамытудағы негізгі аспектілер қарастырылады. Басқарушылық мәдениет тиімді көшбасшылықтың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады және басқару стилі мен сапасын анықтайтын құндылықтар, нормалар, көзқарастар мен мінез-құлық үлгілерінің жиынтығын қамтиды. Мақалада басқарушылық мәдениетті қалыптастырудың заманауи тәсілдері, сондай-ақ оның дамуына әсер ететін факторлар, мысалы, кәсіби дайындық, басшылардың жеке қасиеттері және ұйымдық орта талданады. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер аясында басшылардың үздіксіз кәсіби дамуы мен біліктілігін арттырудың рөліне ерекше назар аударылады. Зерттеу нәтижелері негізінде білім беру мекемелерін басқарудың тиімділігін арттыруға бағытталған басқарушылық мәдениетті жетілдіру бойынша ұсыныстар беріледі. Зерттеу нәтижелері тәжірибелі басшыларға, сондай-ақ білім беру саласындағы кәсіби даму және біліктілікті арттыру бағдарламаларын әзірлеушілерге пайдалы болуы мүмкін.

Аннотация

В данной статье рассматриваются ключевые аспекты развития управленческой культуры руководителей образовательных учреждений. Управленческая культура является важным компонентом эффективного руководства и включает в себя совокупность ценностей, норм, установок и моделей поведения, которые определяют стиль и качество управления. В статье анализируются современные подходы к формированию управленческой культуры, а также факторы, влияющие на ее развитие, такие как профессиональная подготовка, личностные качества руководителей и организационная среда. Особое внимание уделяется

роли непрерывного профессионального развития и повышения квалификации руководителей в контексте изменений в системе образования. На основе проведенного исследования предлагаются рекомендации по совершенствованию управленческой культуры, направленные на повышение эффективности управления образовательными учреждениями. Результаты исследования могут быть полезны для практикующих руководителей, а также для разработчиков программ профессионального развития и повышения квалификации в сфере образования.

Annotation

This article examines the key aspects of developing the managerial culture of educational institution leaders. Managerial culture is an important component of effective leadership and includes a set of values, norms, attitudes, and behavior patterns that determine the style and quality of management. The article analyzes modern approaches to forming managerial culture, as well as factors influencing its development, such as professional training, personal qualities of leaders, and organizational environment. Special attention is paid to the role of continuous professional development and advanced training of leaders in the context of changes in the education system. Based on the conducted research, recommendations are proposed for improving managerial culture aimed at enhancing the effectiveness of educational institution management. The research results can be useful for practicing leaders, as well as for developers of professional development and advanced training programs in the field of education.

Негізгі сөздер: басқарушылық мәдениет, тиімді көшбасшылық, көшбасшылық стилі, үздіксіз кәсіби даму.

Ключевые слова: управленческая культура, эффективное руководство, стиль руководства, непрерывное профессиональное развитие.

Keywords: managerial culture, effective leadership, leadership style, continuous professional development.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі үздіксіз жаңарып, өзгерістерге ұшырап келеді. Осы өзгерістер аясында білім беру мекемелерін тиімді басқару мәселесі өзекті бола түсуде. Білім беру ұйымдарының басшылары тек әкімшілік жұмыстарды атқарып қана қоймай, көшбасшылық қасиеттерін дамытып, заманауи басқару тәсілдерін меңгеруі тиіс. Басқарушылық мәдениеттің жоғары деңгейі білім сапасын арттыруға, мұғалімдердің кәсіби дамуына және оқушылардың жетістіктеріне тікелей ықпал етеді.

Табысты мектеп жолында жарқын да шешуші қадамға бару үшін орасан зор ерік-жігер, тереңнен ойлайтын сана биігі, үлкен парасат керек. Мектептің әлеуеті мықты болса, білім алушылардың да әлеуеті жоғарылап, бәсекеге қабілеттілігі артады. Осы орайда ақылдылық пен парасаттылық тек қана жаңа технологияны меңгерумен өлшенбейді, ол адами қасиеттермен, адамгершілік болмыспен бағаланады.

Білім беру саласындағы басшылықтың басқарушылық құзіреттілігіне деген талаптар айқын. Қазіргі жағдайда мәдениет кез-келген ұйымның қызметіне және басшылығына қатынасы бар. Менеджмент мәдениет ретінде бірнеше түрлі аспектілерді қамтиды.

В.Милютиннің пайымдауынша «Басқарушылық мәдениет-бұл көшбасшылық пен бағыныстың нақты иерархиясымен анықталған қатынастар жүйесіндегі адам қызметінің сапалық көрсеткіші». Кәсіпқойлықтың көрсеткіші болып табылатын басқарушылық мәдениеттің жоғары деңгейі басқарушылық қызметтің тарихи және әлеуметтік-мәдени даму үдерісінде біртекті қасиеттер мен сипаттамалар кешенінің қалыптасуы деп білемін. Басқару мәдениетін меңгеру күрделі және ұзақ үдеріс болып табылады. Ол тек маңызды күш-жігерді ғана емес, сонымен қатар адамның белгілі бір бейімділігін де талап етеді. Мектеп директорлары үшін басқару мәдениетін жетілдіру қажеттігі өнеркәсіп және коммерциялық ұйымдардың басшыларына қарағанда әлдеқайда маңызды талап болып есептеледі. Өйткені білім беру «өнімнің» материалы-адамдар, сонымен қатар балалар яғни білім алушылар-ең қорғалмаған нәзік субъект. Мектеп көшбасшысының басқарушылық мәдениеті басшылықтың өзіндік басқаруын мектеп басқаруындағы құндылықтар мен технологияларды құруға, көшіруге және меңгеруге бағыттаған түрлі басқару іс-шараларында көрсетеді. Отандық және шетелдік басқару теоритиктері табысты көшбасшының имиджіне сәйкес келетін кейбір жалпы критерийлерді қалыптастыруға тырысады.

Ең маңызды қасиеттердің бірі көшбасшылық. Басқарушы функцияларды сәтті жүзеге асыру үшін менеджер адамдарды басқаруға қабілетті болу керек, өзін көшбасшы ретінде дәлелдеуі керек. Көшбасшылық формальды болуы мүмкін немесе бейресми (яғни кәсіби және жеке қасиеттерге негізделген өкілеттілік). Өте дамыған басқару мәдениеті менеджерді ресми басшылықты басқаларды тануымен біріктіруге мүмкіндік береді.

Көшбасшы келесі қасиеттерге ие болуы керек:

а) адалдық - әмбебап мораль нормаларын сақтау туралы толық анықтама. Көшбасшы - барлауға баруға дайын болған адам

ә) интеллект - ақылдың жылдамдығы мен икемділігі, талдауға және болжау қабілетіне, қызығушылығына, сөйлеу қабілетіне

б) адамдарды түсіну қабілеті - басқа адамның тұрғысынан тұру қабілеті, басқа адаммен танысу мүмкіндігі

в) қатынастардың тұрақтылығы - жағдайға барабар жауап беру, эмоцияларды бақылау, әрекеттердің тұрақтылығы, олардың көзқарастарының адалдығы

г) өзін-өзі сенімділік - өздерінің күшті және әлсіз жақтарын өздігінен бағалау, жауапкершілік алуға қабілеттілік, мақсатқа қол жеткізудегі табандылық

д) күнделікті өмірде қарапайымдылық - олардың игілігін көрсету

ж) эрудиция - көзқарастардың кеңдігі, кәсіби білімнің тереңдігі, мәдени білім беру, адами зерттеулер саласындағы білім [1, 2008:196 б.]

Басқарушылық басқару мәдениеті, сондай-ақ, оның билік функцияларын жүзеге асыратын жолмен көрінеді. И.Д. Ладановтың айтуынша, биліктің жүзеге асырылуының жеті түрі бар екен:

1. Мәжбүрлеу күші. Адамдарды өз тілектеріне қайшы әрекет етуді ынталандыру. Мұндай билік жазалау қорқынышына негізделген: айыппұлдар, жұмыстан босату, тыйым салу. Төмен ақылы еңбекке көшу.

2. Ықпал күші. Көшбасшының басшыларымен өзара іс-қимылы оның жоғары лауазымды өкілеттігінің арқасында өзінің күшті қызметін күшейтеді. Менеджердің күші кумулятивтік болып табылады

3. Құзыреттілік қуаты. Басқару үдерісіндегі менеджер жағдайдың жай-күйін жақсы біледі, ол барлық жеке мәселелер бойынша сарапшы және сот қызметін атқарады

4. Ақпараттың күші. Басшы бағынысты тұлғалардың ақпаратқа қол жеткізуін реттейді, осылайша күшті әсер етеді

5. Ресми позицияның күші. Қаншалықты жоғары болса, басшының әсер ету қуатының дәрежесі соғұрлым жоғары болады

6. Беделді билік өкілеттілігі. Егер басшы беделді болса, оның бағыныштылары өздерінің бұйрығын наразылықсыз орындауға міндетті

7. Ынтымақтастық күші. Егер басшы адамдарды қаржылық жағынан ынталандыруға және оларды алға жылжытуға мүмкіндік болса, оның билігі жоғары болады. [2, 2008:133б.] Тиімді менеджердің үлгісін құрған кезде, мектеп директоры, директордың орынбасары - әлеуметтік және білім беруді кешенді басқарудың кешенді жүйесіне негізделген белсенділік тәсілін қолданған абзал. Мектеп директорының қызметі, «әрекет түрінде және тек қана әрекет». Егер сіз белсенділікті іс-әрекеттен аластатсаңыз, онда қызметтен ештеңе қалған жоқ деген сөз.

Басқарушылық мәдениеттің негізгі компоненттеріне тоқталар болсақ:

1. Көшбасшылық қабілет – ұжым мүшелерін ортақ мақсатқа жұмылдыра білу.

2. Коммуникативтік дағдылар – тиімді қарым-қатынас орнату және жанжалдарды шешу.

3. Цифрлық сауаттылық – жаңа технологияларды меңгеру және оларды басқару процесіне енгізу.

4. Құқықтық және қаржылық сауаттылық – заңнаманы және қаржыны тиімді басқару.

5. Этикалық қағидалар – әділдік, ашықтық және жауапкершілік ұстанымдарын сақтау.

Басқарушылық мәдениетті дамыту жолдары

1. Көшбасшылық дағдыларын жетілдіру

Басшылардың көшбасшылық қабілеті ұйым ішіндегі процестерді тиімді басқаруға мүмкіндік береді. Бұл бағытта келесі тәсілдерді қолдануға болады:

- Көшбасшылық тренингтері мен семинарларға қатысу
- Басқарушылық тәжірибені зерттеу және үздік үлгілерді қолдану
- Ұжымдық ынтымақтастықты дамыту

2. Коммуникация мәдениетін қалыптастыру

Ұжым мүшелері арасындағы сенімді қарым-қатынас пен ашық диалог ұйым ішіндегі үйлесімділікті арттырады. Басшыларға қажет дағдылар:

- Қызметкерлермен, ата-аналармен және оқушылармен тиімді байланыс орнату
- Қақтығыстарды шешу және келіссөз жүргізу дағдыларын дамыту
- Ұжымның пікірін ескере отырып, шешім қабылдау

3. Цифрлық басқаруды енгізу

Қазіргі заман талабына сай басқарушылар цифрлық технологияларды қолдануы қажет. Бұл оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруға және басқарушылық қызметті жеңілдетуге көмектеседі.

- Электрондық құжат айналымын енгізу
- Онлайн оқыту және цифрлық платформаларды пайдалану
- Big Data және аналитикалық құралдарды меңгеру

4. Педагогикалық менеджментті жетілдіру

Білім беру сапасын арттыру үшін басшылар педагогикалық менеджмент негіздерін меңгеруі тиіс. Бұл бағытта:

- Мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдау
- Инновациялық оқыту әдістерін енгізу
- Оқу бағдарламаларын жетілдіру қажет.

5. Қаржылық және құқықтық сауаттылықты арттыру

Білім беру мекемесінің тұрақты дамуы үшін қаржылық ресурстарды дұрыс басқару маңызды. Басшыларға:

- Бюджетті тиімді жоспарлау
- Гранттар мен демеушілік қаржыландыру көздерін іздеу
- Білім беру заңнамасын жетік білу қажет.

6. Этикалық және моральдық қағидаларды сақтау

Басқару мәдениеті тек кәсіби дағдылармен шектелмейді. Басшының адами қасиеттері де маңызды рөл атқарады:

- Әділдік пен ашықтықты сақтау
- Ұжым мүшелеріне құрметпен қарау
- Жауапкершілікті сезіну және қоғамға үлес қосу.

Педагогикалық ұжым басшысының рефлексиясы жоспарланған үдерістің параллель жұмыстары тұрғысынан көлемде көруге мүмкіндік береді; «Негізгі байланыс» қағидаты бойынша жоспарды жүзеге асыруды ықтимал болжаммен және ескертумен басқаруға; әртүрлі жұмыстардың арасындағы байланыстың барлығын ескеріп, білім беру үдерісінің ең маңызды бөліктеріне өз уақытында назар аудару мүмкіндігін береді. Екінші тәсілге сәйкес, тиімді көшбасшы моделінің негізі әлеуметтік ұйымдардың ғылыми басқару теориясы мен әдістерін білу, бұл білімді практикада және кәсіби дағдыларда қолдану мүмкіндігі. Білім беру ұйымы директорының оның коммуникативтік қызметі ерекше рөл атқарады. Педагогикалық ұжымының психологиялық климатын қалыптастыруға әсер ететін көптеген қақтығыстар менеджердің коммуникативтік дағдыларының болмауына байланысты. Оның сөйлеуі, коммуникативтік стилі оң және теріс эмоцияларды, психологиялық климатты қалыптастыруға және педагогикалық қызметкерлердің жұмысына әсер етуі мүмкін. [3, 1975:36.] Көшбасшының стилі мұғалімдердің өздері игерген және олармен

қарым-қатынастың табиғатына, сонымен қатар оқушылар мен ата-аналарға әсер ететін басқа жағдайларға ауысатын командада белгілі бір стандарттарды белгілейді. Мектеп мәдениетінің жоғары деңгейі педагогикалық ұжым мүшелерінің үйлесімділігіне, қолайлы моральдық-психологиялық ахуалды қалыптастыруға оң әсер етеді. Білім беру ұйымы басшысының көшбасшылық стилі команда мүшелерінің арасындағы қарым-қатынастарды қалыптастыруды қамтамасыз етуі және мектептің мақсатына қол жеткізуге барынша ықпал ететін ұйымдастырушылық мінез-құлықты қамтамасыз етуі керек. Ең бастысы, менеджердің қандай қасиеттері бар, бірақ оның істері, оның мінез-құлқы оның басқарушы стилі, оның жеке қасиеттері табыстың маңызды компоненттері болып табылады. Алайда, жақында жүргізілген зерттеулер менеджердің тиімділігін бағалауда жағдайлық факторлар маңызды рөл атқаруы мүмкін екендігін көрсетті: бағынышты тұлғалардың қажеттіліктері мен жеке қасиеттері, тапсырманың сипаты, талаптары мен қоршаған ортаға әсері, сондай-ақ қолда бар ақпарат. Сондықтан көшбасшылықтың заманауи теориясында жағдайлық көзқарас шындыққа айналды. Көшбасшы әр түрлі жағдайларда әр түрлі болуы мүмкін. Ол рефлексиялық белсенділік дағдыларын дамытады. Түрлі ситуациялық модельдер білім беру мекемесінің басшылығына икемді көзқарас қажет екенін түсінуге көмектеседі. Бірақ, жоғарыда айтылғандардың барлығын елестете отырып, адамдарға, олардың ниеттеріне, қажеттіліктеріне және мүмкіндіктеріне қателесу өте оңай. Көшбасшы өз шешімдерін әрдайым қайта қарауға және қажет болған жағдайда стильдегі тиісті өзгерістерге дайын болуы керек. Ең жақсы көшбасшылық стилі бейімделгіш немесе шындыққа бағытталған. Сондықтан, тиімді менеджерлер шындықтың талаптарына байланысты әр түрлі болуы мүмкін адамдар болып табылады және бұл үшін жоғары басқару мәдениеті болуы керек. Көшбасшылық - белгілі бір деңгейде өнер. Мектеп басшысы жоспарланған нәтижеге топты итермелеп, «нақты жағдайға барынша қолайлы әсер етудің барлық стилін, әдістерін және түрлерін қолдануды үйренуі керек. Яғни, ол әрдайым рефлексиялық негізде шешім қабылдауға және тиісті көшбасшылық стилін өзгерту қажеттілігіне, әсіресе қақтығыстар жағдайында, дайындалуға тиіс. Мектеп директоры мен оның орынбасарлары жүйенің жаңа өмір салтын қамтитын неғұрлым прогрессивті көзқарастың иесі болып табылады. Көшбасшы тұлғаның көзқарастарының эволюциясын қарастыру мәдениеттанулық көзқарасқа негізделген тиімді көшбасшының жеке үлгісінің сипаттамасы мектеп басшыларының басқару мәдениетінің құрылымдық компоненттерін анықтауға әрекет жасайды.

Алдыңғы тәсілдер көшбасшы тұлғаның негізгі психологиялық негізін кәсіптік қызметтің құрылымына және сипатына шектеді немесе оны мүлдем ескермеді. Мәдени көзқараста, көшбасшының кәсіби дамуы жаңа жолмен түсінікті: оның өмірінің жаңа түріне әкелетін өзінің ішкі әлемінің белсенді сапалы трансформациясы - жеке қиындықтарды түсінуге негізделген мамандықта шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыру.

Көшбасшының кәсіби және моральдық дамуы, оның ресми этикасы, басқару дәстүрі көшбасшы басқарушылық мәдениеті болып табылады, оған бірнеше «ішкі мәдениет» кіреді:

1. Қарамағындағы әріптестермен жеке мәдениет, жеке гигиена, бейімділік, шеберліктің деңгейі және т.б. байланыстың нысанын білдіреді

2. Жеке және жұмыс уақытын қатаң жоспарлау. Құзыретті және жинақталған менеджер қызметкерлермен жұмыс істеу, орын алған мәселелерді шешу және тапсырмаларды өзгерту, орынбасарлармен кездесулер, келіссөздер және т.б. байланысты мақсаттарды түзетуге уақыт табу керек;

3. Кез- келген мәселе бойынша қызметкерлермен жеке әңгімелесу мәдениеті. Әсіресе, дұрыс шешім қабылдауға және тыңдауға қабілетті;

4. Құжаттар мен хаттармен жұмыс істеу мәдениеті. Барлық хаттарға уақытылы жауап беру керек. Ең бастысы - орындауды бақылау.

5. Сөйлеу мәдениеті. Өз ойларын сауатты білдіруге және сұхбаттасушыға жеткізуді негізгі идеяны үнемі жетілдіру керек.

6. Қазіргі заманғы басқару мәдениеті жұмыс орнындағы мәдениетті қамтиды. [4, 2002: 268 б] Негізгі құжаттар - бастығының үстелде болуы керек. Келушінің менеджер туралы алғашқы әсерлері оның үстелінің жинақылығынан байқалады.

Басқарудың басқарушылық мәдениеті көбінесе кадрлық басқару стилі ретінде қаралады: авторитарлық, демократиялық (немесе оның сортты кооперативтік стиль), жеке жағдай және либералды. Әрбір стиль өзінің артықшылықтары мен кемшіліктері бар. Нағыз пішінде басқару стилі іс жүзінде орын алмайды, керісінше стильдердің біреуінің ерекшеліктерімен басым араласқан формалар ғана орын алады. Өзіне бағынатын өздерінің басқару стилін нақты жағдайды немесе жеке сипаттамаларын таңдаған дұрыс

Өртүрлі тәсілдерді талдау басқарушылық басқару мәдениетінің деңгейі басқарушылық тиімділік дәрежесіне және ол басқаратын ұйымның табысына тікелей әсер ететіндігі туралы қорытындыға әкеледі. [5, 1999: 238б] Келешек ұрпақ жүгін сеніммен, қазіргі даму үрдісіндегі жетістіктермен жеткізуге жұмыс жасайтын бірден- бір тұлға көшбасшы. Әр білім ошағы жылдар бойы жинақтаған тәжірибесін ескере отыра қоғамдағы қазіргі талапқа сай даму жолын белгілейді.

Бұл білім саласында оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Мектеп – оқушылармен олардың ата-аналарымен ұстаздар қауымдастықпен білім үрдісінде жеке оқушының тұлғасын жоғары өнегелілік іс-әрекет мақсатында қалыптастыратын орын әрі білім әлемі. Алтын ұядан қанат қомдап ұшқан әрбір шәкірттердің кейінгі жолына да зер саламын. Сол оқушыларымыздың, ата-ананың, білім беріп жатқан ұстаздардың да ойы мен үшін аса маңызды. Әр ұстаздың алдына қойған мақсаты білім сапасын арттырып, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін, танымдық қабілетін дамытып, өз бетінше шығармашылықпен жұмыс жасауға ынталандыру. Бүгінде игі істің бастамаларын мұғалімдер еңсеріп, әрі қарай жұмыс жасауда.

Мектептің даму жоспары, даму желісі білім берудің өзгерісімен анықталады. Мектеп дамуындағы мәселелер, білім нәтижесіне қол жеткізудегі басты көрсеткіштер, мұғалімнің іс-әрекетінің мазмұнын, оқушылардың шығармашылық дербестігімен көрініс табады. Мектептің дамуы нақты шынайылығы мектеп дамуының, оның рухани жетілуіне мәні терең, тәрбиелік, білімділік құндылығы ретінде танылуының маңызы зор. Мектептің даму жоспары сұлбесінің (моделі) жүзеге асырылуын қадағалау, бағалау, кері байланыс, қадамдар жасау оқушылардың оқу жетістіктерін жетілдіруге ғана бағытталмай, бұл мектеп тәжірибесіне бағдарлама идеяларын енгізу арқылы оқыту және оқу тәжірибесін өзгертуге, жетілдіруге өзінің зор ықпалын тигізеді. Білімдегі түбегейлі өзгерістер әрқайсымыздың белсенділігімізді арттырып, ой-өрісімізді, санадағы өрлеуге жол ашып отыр. Бірге жиналу-бастама, бірге болу-ілгерілеу, бірге жұмыс істеу-жетістік. Жоспарланған іс-шара мектептер, оқу орындарымен желілік қоғамдастық жұмысы тиімді жанданды. Мектептің басты ерекшелігі білімнің басым бағытын қоғамдық дамудың объективтілік заңдылығы ретінде тану болып табылмақ. Мектепті басқару сұлбесі бұл осы үрдіске мүмкіндігінше көп қатысушыларды тартуды көздейді. Олардың ішіне алдымен кіретіндер – тәжірибе жүргізуші мұғалім, сынып жетекшісі, оқушылар, ата – аналар, әдістемелік бірлестіктің жетекшісі, мектеп директоры, директордың орынбасарлары, инновациялық басқарудың I және II деңгейіндегі топтар, 8 қадамды іске асырушы жауапты орындаушылар, сарапшылар, мемлекеттік мекеме қызметкерлері. Жаңа бетбұрыс жолында көп-көп ізденіс жасамайынша, табысты мектепті жасау мүмкін емес. Қызмет көпшілік алдында. Сұлбеде көрсетілгендей әрбір қатысушының міндеттері белгіленіп қойылған. Әдістемелік бірлестіктің жетекшісі тәжірибе жасаушы мұғалімдерге консультативтік жәрдем жасайды, тәжірибе жасаушы мұғалімдердің – шығармашылық топтың жұмысын ұйымдастырады. Оқу материалының мазмұнын игеруді зерттеу мақсатында бақылау тапсырмаларын жүргізіп, талдайды

Рудный қаласындағы мектеп басшыларының зерттеу нәтижелерінің сараптамасы.

Жұмыс өтілі	Басшының кәсіби қызметінің сипаттамасы	Психологиялық сүйемелдеу	Басқару мәдениетін қалыптастыру бойынша жұмыс нысандары
1-5 жыл	Оқу орнының түлегін мектептің жұмыс жағдайларына бейімдеу. • Көп біледі, бірақ аз біледі. • Шоғырланған, өзіне, өз мүмкіндіктері. * "Отбасы", "жақын адамдар", "достар" сияқты құндылықтарға назар аударыңыз. * Тәртіптік әсер ету әдістерін қолданады. * Бағыныштылармен қарым-қатынаста бұйрықтар басым болады	Негізгі міндеттері: * бейімделу процесінде көңілсіздік пен қатығыстарды болдырмаңыз; * басшыны эмоционалды түрде қолдау, өзіне деген сенімді нығайту. Ең тиімді әдістер: * білім беру мекемесі жағдайында кәсіби қызметте кездесетін қиындықтарды іздеу және талдау; * кәсіби-педагогикалық қарым-қатынастың бейне-тренингтер	Тәжірибелі басшылардың жұмысын қарау және талдау Жеке және топтық кеңестер. Карта-тренажерлер. Сауалнама жүргізу және сауалнама нәтижелерін талқылау.
6-10 жыл	Басшының кәсіби қызметін тұрақтандыру, кәсіби ұстанымды қалыптастыру. * мектеп басшылығының әдіс-тәсілдері арсеналын жетілдіреді * Бағыныштылардың көз алдында өзін-өзі бекіту қажеттілігімен байланысты жанжалдар саны азаяды * Өмірде кәсіби қызметтің маңыздылығы артады	Негізгі міндеттері: * менеджерге өз ресурстарын (оң мүмкіндіктер) және шектеулерді түсінуге көмектесу; * кәсіби шеберлікті жетілдіру әдістерін белгілеу. Ең тиімді әдістер: * тұлғалық өсу тренингі; * жеке кеңес беру көмегі	Ашық шоу және интроспекция. Семинарлар – практикумдар. Жоба әдісі Психологиялық-педагогикалық тренингтер Консультациялар. Әңгімелесу.
11-15 жыл	“ Педагогикалық дағдарыс ” бір нәрсені өзгертуге деген ұмтылыс (жұмыс әдістері, адамдармен қарым-қатынас стилі және т.б.) мен мүмкіндіктер арасындағы қайшылықты түсінумен байланысты. * Қарамағындағылармен сындарлы қарым-қатынас орната алады * Талаптарды, қауіптер мен жазаларды аз пайдаланады. Кәсіби қызметтің стереотипі	Негізгі міндеттері: * кәсіби қызметтің стереотипизациясын болдырмау; * жаңа нәрсені қабылдау қабілетін қалыптастыру; * педагогтың шығармашылық әлеуетін дамыту. Ең тиімді әдістер: * рефлексивті тренингтер; * педагогикалық шеберханаларды ұйымдастыру; шығармашылық жобалық топтарда жұмыс жасау	Өз тәжірибесін жалпылау. Басшылардың жиналыстарында сөз сөйлеу Педагогикалық оқуларға қатысу. Әріптестерге практикалық ұсыныстар әзірлеу. Кәсіби бірлестіктердегі жұмыс (ӘБ, шығармашылық топтар, әдістемелік кеңестер). Әңгімелесу. Басқа білім беру мекемесінде педагогикалық процесті бақылауды жүзеге асыруға басшыны тарту

16-20 жыл	"Орта өмір" дағдарысы (өмірдің алдын-ала нәтижелері). * "Мен-нақты" Мен "Мен қандай болғым келеді" арасында сәйкессіздік бар. * Кәсіби шеберліктің төмендеуі немесе кәсібиліктің гүлденуі, өз ісіне деген құштарлық болуы мүмкін	Негізгі міндет: * "орта өмір" дағдарысын жеңілдетіңіз. Ең тиімді әдістер: * коммуникативтік тренингтер; * қызығушылықтары бойынша бос уақытты ұйымдастырудың топтық формалары	Басқа білім беру мекемелерінде педагогикалық процесті бақылауды жүзеге асыруға басшыларды тарту Кәсіби бірлестіктердегі жұмыс (ӘБ, шығармашылық топтар, әдістемелік кеңестер). Әңгімелесу. Өз тәжірибесін жалпылау. Мақалалар, буклеттер дайындау Тәлімгерлік
21-25 жыл	“ "Кәсіби қызмет" шыңы: педагог-шебер. * Кәсіби маңызды қасиеттердің жоғары деңгейі. * Өзіңізді мамандыққа арнау мүмкіндігі. * Әлеуметтік-экономикалық тұрғыдағы тұрақтылық. * Психологпен байланысқа дайын болмау	Негізгі міндет: * бірлескен жұмыста басшының сеніміне ие болыңыз. Ең тиімді әдістер: * об басшылығының сұрақтары бойынша педагог-шеберде жеке кеңес беру * мастер-класстар ұйымдастыру	Мастер-кластар Өз тәжірибесін жалпылау. Педагогикалық оқуларға қатысу. Әріптестерге практикалық ұсыныстар әзірлеу. Кәсіби бірлестіктердегі жұмыс (ӘБ, шығармашылық топтар, әдістемелік кеңестер).
25 жылдан жоғары	“ Жану синдромы": биологиялық және кәсіби қартаю (жаңаға иммунитет, балалармен серіктестік қатынастардың бұзылуы), психоэмоционалды шамадан тыс жүктеме	Негізгі міндеттері: * "жану синдромын" жұмсартыңыз; * "еңбек сіңірген демалысқа" көшуге дайындық. Ең тиімді әдістер: * "ардагер" мәртебесін қолдау; * ұжымның жалпы жиналыстарында шебердің педагогикалық өмірбаянының бірегей сәттерін "дыбыстандыру"	Шебердің әдістемелік қоржынын дайындау. Жобалау Әңгімелесу, өзге де комиссияларды жұмысқа тарту

Мұндай шартты бөлу әр топтың проблемалары мен перспективаларын анықтауға мүмкіндік береді, әкімшіліктің басқарушылық мәдениетін қалыптастыру бойынша жұмысты жоспарлауды жеңілдетеді.

Басшыларда басқару мәдениетін қалыптастыру бойынша жұмыс туралы айта отырып, жұмыс тиімділігін бағалау туралы мәселені қозғауға болмайды. Біз олардың қызметінің тиімділігін үш бағытта бағалаймыз: бала үшін, ата-аналар үшін, мұғалімдер үшін тиімділік. Білім беру мекемелерінің басшыларында басқару мәдениетінің тиімділігінің келесі өлшемдерін анықтадым.

Бала үшін тиімділік:

- * Мектепте оқыту мен тәрбиелеу сапасының оң динамикасы.
- * Мектеп тәрбиеленушілерінің денсаулығы жағдайында теріс динамиканың болмауы.
- * Әр балаға сараланған көзқарас.

Ата-ана үшін тиімділік:

- * Ата-аналар тарапынан мектеп пен педагогтардың қызметіне оң баға беру.
- * Ата-аналардың мектепке көмектесуге дайындығы мен тілегі.
- * Ата-аналар арасындағы мектептегі жағдай туралы хабардар болудың жоғары деңгейі.

Педагог үшін тиімділік:

- * Ұжымдағы жағымды психологиялық ахуал.
- * Педагогтердің шығармашылыққа және инновацияларға қызығушылығы.
- * Педагогтардың өз қызметіне қанағаттануы.
- * Біліктілікті арттырудың сапалы ұйымдастырылған жүйесі.
- * Кәсіби қызметтің жоғары деңгейі.

Жыл қорытындысы бойынша басшының өз орынбасарларының жұмысын қорытынды талдау ерекше маңызды болып табылады, бұл одан әрі өзекті мақсаттарды алға жылжытуға және түпкілікті нәтижелер бойынша басқаруды құруға мүмкіндік береді.

Басқару мониторингін қорытынды бағалау білім беру мекемесі басшысының кәсіби картасында көрсетілген басқару мәдениетін жоғарылату нәтижелерін талдау арқылы жүзеге асырылады. Осылайша, мектеп әкімшілігінің басқару мәдениетін қалыптастыру процесін келесі бағыттар бойынша оңтайландыру бойынша жұмысты қорытындылай келе: білім беру мекемелері басшыларының кәсіби құзыреттілігін арттыру, менеджерлерді ұжымды тиімді басқару тәсілдеріне үйрету, мұғалімдердің жалпы мәдениетін арттыру, таңдалған әдістер мен әдістердің дұрыстығы туралы қорытынды жасауға болады. Жүргізілген талдау-зерттеу жұмысының келесі нәтижелері осындай қорытынды жасауға мүмкіндік берді. Мектептердің инновациялық қызметі саласында белгілі бір жетістіктер бар. Мектептегі инновациялық технологиялар бойынша әртүрлі конкурстар мен жарыстарға қатысып, жүлделі орындарға ие болдық. Талдау көрсеткендей, соңғы уақытта мектеп әкімшілігі өздерінің біліктілік санаттарын жоғары деңгейге көтерді. Мұның бәрі өткізілген жұмыс пікірлестердің шығармашылық ұжымын қалыптастыруға бағытталғандығы туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Басқару мәдениетін қалыптастыру бағдарламасына енгізілген тұжырымдамалық идеялар олардан жоғары кәсіби шеберлікті талап етеді. Осыған байланысты келесі жұмыстар ұйымдастырылды: білім беру мекемесін дамыту жолдарын бірлесіп талқылау және анықтау; педагогикалық процесті жетілдірудің жекелеген аспектілерін әзірлейтін ұжымда шығармашылық және проблемалық топтар құру; озық педагогикалық тәжірибені зерделеу, жинақтау, ғылыми негіздеу, тарату және енгізу; педагогикалық персоналдың біліктілігін арттырудың пәрменді нысандарының кең спектрін пайдалану; өзін-өзі тәрбиелеуді және білім беру мекемесін басқару технологияларын жетілдіруді, ұжымдағы жанжалдарды басқаруды көздейтін жұмыстың практикалық нысандарын ұйымдастыру; мекеменің жұмысына ғылым мен озық практика өкілдерін тарту.

Мектеп директоры жаңаша бағыттағы жұмыстардың барысында жалпы басшылық жасайды. Ұрпақ тәрбиесіндегі әдіснамалық ұстаным оқушының рухани қажеттіліктерін үйлесімді дамытуды жүзеге асыру. Мектептің өмірі қоғамның күнделікті өмірімен, өзгерісімен бірге қадам басады. Қазіргі кезде әрбір қоғам өркениеттілік жолына түсіп, жоғары өркениетті қоғам болу бағытында дамып отырғаны баршамызға мәлім.

Бірінші айтарымыз мынау: педагогикалық практиканың екі сатыда тұруы. Бірінші сатысына инновациялық басқарудың I деңгейі педагогикалық жүйелер жасау ісі жатса, ал инновациялық басқарудың екінші сатысына осы педагогикалық жүйелер негізінде педагогикалық істің атқарылуы жатады. Педагогикалық істің екі түрі белгілі: біріншісі, білім беру ісі болса, екіншісі, білім тексеру ісі болмақ. Білім беру ісі үш тұрғыдан қарастырылады: білім алушы, мұғалім, білім ошағы. Мұғалім тарапынан алғанда педагогикалық мақсат оқушының пәндік оқу мақсатына жетуіне көмектесу, ал педагогикалық міндеті соған барлық жағдай жасау болып табылады.

Адамзаттың алты ғасыр бойына аңсаған жарқын болашағы осындай қоғам болып

табылады деп айтуға толық негіз бар. Білім оқушы мен мұғалімнің өзара бірлескен іс-әрекетінің нәтижесінде қол жеткен білім, білік және дағдының, ойлау тәсілдерінің және тіршілікке қажетті дағдылардың жүйесі ретінде жүзеге асыру дәрежесі қоғамның қазіргі даму кезеңінің жоғары талаптарына сәйкес келетін нәтиже жетістігін яғни оқыту өнімдері қамтамасыз етуді көздейді.

Білім беруді реформалаудың мақсаты- қалың бұқараны сапалы біліммен әлемдік деңгейде қамтамасыз еткендей білім берудің тиімді жүйесін жасау, ұлттық білім беру жүйесін әлемдік білім кеңістігіне кіріктіру. Білім беру жүйесінің мұндай қызметін қамтамасыз ету білімнің нақты, жүзеге асатындай сапасының берілген бағдардан ауытқуына, білім беру нәтижесіне қойылатын талаптардың өзгеруіне әсерінің алдын алу мүмкін болатындай жоспарланған білім беру деңгейіне жету үшін жағдай жасауға бағытталған.

Мектеп түлектерінің алған білімдерінің тұлғалық дамуының және қазіргі жағдайда өмір сүруге дайындығының дәрежесін бейнелейтін, ғылыми негізделіп ұсынылған, білім алу жағынан жетістіктерге жету жолдарының жүйесі технология ұғымының құраушылары болып табылатын оқытудың және тәрбиелеудің алгоритмдері, әдіс-тәсілдері білім сапасының қажетті деңгейіне жетуге кепілдік береді.

Адамзат баласының сана-сезімінің өсіп өркендеуіне білімнің ықпалының зор екендігі де тарихи шындық. Бұл тұрғыда халқымыздың ардақты ұлдарының бірі Міржақып Дулатов: «Жалғыз сүйеніш, жалғыз үміт-оқуда. Теңдікке жетсек те жұрттығымызды сақтасақ та, дүниедегі сыбағалы орнымызды алсақ та, бір ғана оқудың арқасында аламыз. Жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз-оқу. Надан жұрттың күні – қараң, келешегі- тұман» деп ғылым, білім, оқудың маңызын қара халыққа түсіндіруге тырысты. Әр ұжым ортақ мүдде үшін жанын салады, уақытпен санаспайды, ізденіс жасайды. Мен үшін ұжымның мүддесі аса ерекше. Біз, бәріміз ұлттық мүддеге жұмыс жасаймыз. Жұмыс нәтижелі, мектеп өміріне түрліше өзгеріс енгізіліп, өнегелі ортаға айналған сапалы білім беретін табысты мектеп жасау қазіргі таңдағы ұжымның басты қағидасына айналды.

Білім берудің қай сатысында болмасын оның негізгі көрсеткіші-оның сапасы.

Ал қалыпты жұмыс жасауы оның әрбір тармағымен тығыз байланысты. Шынында да «Ынта болса адамда, қиын іс жоқ ғаламда»- демекші, білім алушыларға білімге деген құштарлығы, ынта жігері, талабынан бастап психологиялық көңіл-күйі мен материалдық жағдайының ойдағыдай болуы білім сапасына әсер етеді. Негізгі басқару мен оқытудағы трендтер:

SCARF CARF – қалай жұмыс істейді? S-статус. Орын және құрмет. Адамдар үнемі өздерін басқалармен салыстырады. Біздің миымыз басқалармен қарым-қатынас біздің мәртебеміздің жоғарылауына немесе төмендеуіне қалай әсер ететініне қызығушылық танытады.

Gertalnty - Болжамдылық. Болжанбайтын жағдайдың әрекеттері мидан жағдайға және болжанғанға қарағанда әлдеқайда көп энергияны қажет етеді. Сондықтан адамның миы болжамдылық пен сенімділікті жақсы көреді және олардың жоқтығына алаңдайды.

A - Автономия. Автономия ,тәуелсіздік, бақылау, шешім қабылдау құқығы.Автономия дегеніміз-кез-келген жастағы маңызды әлеуметтік қажеттілік болып табылатын қабылданған шешімдерге таңдау жасау ынталандыру мен сыйақы көзі бола алады.Таңдау мүмкіндігінің болмауы қауіп ретінде қабылданады.

Relatedness - қоғамдағы басқа адамдармен байланыстың болуы бастапқыда қайта бөлінді, бірақ өмір сүру мүмкіндігі қол жетімділік және топтың ресурстары. Өзімізді және басқаларды тануға және сіз сөйлесетін адамға сенуге бола ма , жоқ па, соны шешуге арналған. Ол айналасындағыларды сезінгенде ғана босаңсытады.

Faimess - әділдік. адамдар басқа адамдарға қатысты әділеттілікті де қабылдайды, орындалатын әділетсіздік сезімі, тепе-теңдіктің бұзылуы бірдей жағымсыз немесе аштық сезімі болуы мүмкін .Әділдік миға сыйақы ретінде қабылданады.

Миссия: біз мәдени кодты сақтаған, жаһандық әлемде бәсекеге қабілетті, креативті кәсіпкерлік ойлауы бар көшбасшылардың жаңа буынын дайындап жатырмыз.

Болжау- білім берудің жаһандық тәжірибесі мен қазақстандық тәрбиенің үздік тәжірибелерінің үйлесімді интеграциясына негізделген жаңа форматтағы ұлттық мағына қалыптастырушы мектеп. Медиа білім, ақпараттық ағым, мектеп сұлбесі кең мағынада қолданылады. Оқушының өзін-өзі басқару топ құрылымы және т.б. жатқызуға болады және олардың да өзара тығыз байланыстылығы, жетілдіру, дамытудың жақсы нәтиже береді. Сонымен қатар әрбір нысанды жеке талдап, оның да дамуының қажетті және жеткілікті шарттарын айқындап алумен қатар, жетілдіру жолдарын қарастырған жөн.

Жақсы ата-ананың тәрбиесін алған, ұлағатты ұстаздың өнегесін көрген, базалық білім деңгейі толық, денсаулығы мықты, талантты, талапты, жігерлі ынталы жеке тұлға яғни оқушыға сабақ беру-табыстың қайнар көзі емес пе?

Табысты мұғалім өз кезегінде мектептің дамуын нығайтуға үлес қосушы. Мұғалім мен оқушы ынтымақтастық, сыйластық, достық қарым - қатынаста болып, аянбай еңбек етсе дарынды, қабілетті, көшбасшы бола алатын, өзіне нық сенімді дербес тұлға қалыптасады. Жасалған әрбір игі істің бастамасында нәтижеге қол жеткізуде бірқатар кемшіліктердің де орын алатыны мәлім. Кедегілерден кемелденуге ұдайы ұмтылыс өзі қуаныш, үлкен іске бет алғанда еңбектің нәтижелі, жемісті болатыны белгілі. Басшының адамгершілігі біреуге ғана істеген қызметімен емес, қоғамның дамуына қосқан үлесімен өлшенсе, өркениетке жету деген сол. Ойдың сезімге, мінезге және көзқарасқа айналуы бірден емес, біртіндеп болатынын бастан өткердім. Менің ойларым, да осы сатылардан біртіндеп өтті. Сайып келгенде, табысты мектепке бағыттап дамытуды жүзеге асыру басқару мәдениеті деп білемін. Жетістік-әрекетте, жетілу-мақсат, ізгі мұрат жолында еш аянбау біздің міндетіміз.

Білім беру мекемелері басшыларының басқарушылық мәдениетін дамыту – заман талабы. Басқару мәдениеті жоғары деңгейде болғанда ғана білім беру ұйымдары сапалы нәтижеге қол жеткізе алады. Бұл үшін көшбасшылық қасиеттерді жетілдіру, коммуникацияны жақсарту, цифрлық басқаруды енгізу, педагогикалық менеджментті дамыту және этикалық қағидаларды сақтау қажет. Осылайша, басқарушылық мәдениеттің дамуы білім беру саласының тиімділігіне, мұғалімдер мен оқушылардың табысты болуына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Васильев Ю.К. Мектептегі педагогикалық басқару, әдістеме, теория, практика. - М: Педагогика, 2008. - 196 б.
2. Ладенко И.С., Поляков В.Г. Рефлексивті басқару әдістемесі. - Новосибирск: МГУ, 2008. - 133 б.
3. Егембердиева Ж. Мектеп жұмыстарын жоспарлау/ методикалық ұсыныстар. Мектеп, 1975 ж.
4. Макаров М.Г. Әлеуметтік басқарудың технологиясы мен тиімділігі. - М.: Прогресс, 2002. - 268 б.
5. Мектепті басқарудағы менеджмент / Шамовой Т.И. - М. Просвещение, 1999. – 238 б.

References

1. Vasil'ev Yu.K. Mekhtep tegi pedagogikalық baskaru, әdisteme, teoriya, praktika. - M: Pedagogika, 2008. - 196 b.
2. Ladenko I.S., Polyakov V.G. Refleksivti baskaru әdistemesi. - Novosibirsk: MGU, 2008. - 133 b.
3. Egemberdieva Zh. Mekhtep zhymystaryn zhosparlau/ metodikalық ұsynystar. Mekhtep, 1975 zh.
4. Makarov M.G. Әleumettik baskarudyң tekhnologiyasy men tiimdiligi. - M.: Progress, 2002. - 268 b.
5. Mekhtep ti baskarudaғы menedzhment / Shamovoj T.I. - M. Prosveshchenie, 1999. – 238 b.

УДК 373.1

ГРНТИ 14.25.01

DOI 10.70892/kmsxhj56

ӘКІМШІЛІК ҚОЛДАУДЫҢ МОТИВАЦИЯНЫ АРТТЫРУҒА ЖӘНЕ СЫНЫП ЖЕТЕКШІЛЕРІНІҢ КӘСІБИ КҮЙІП ҚАЛУЫН АЗАЙТУҒА ӘСЕРІ

Волошенко Наталья Ивановна

магистр, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары

Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасының

«Қарабалық ауданы білім бөлімінің Тоғызак жалпы білім беретін мектебі» КММ

Тоғызак ауылы, Қостанай облысы, Қазақстан

E-mail: nvoloshenko-1981@mail.ru

ВЛИЯНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ПОДДЕРЖКИ НА ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ И СНИЖЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ КЛАССНЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ

Волошенко Наталья Ивановна

магистр, заместитель директора по воспитательной работе,

КГУ «Тогузакская общеобразовательная школа отдела образования Карабалыкского района»

Управления образованием акимата Костанайской области,

село Тогузак, Костанайская область, Казахстан

E-mail: nvoloshenko-1981@mail.ru

THE IMPACT OF ADMINISTRATIVE SUPPORT ON INCREASING MOTIVATION AND REDUCING PROFESSIONAL BURNOUT FOR CLASS TEACHERS

Voloshenko Natalia Ivanovna.

Master, Deputy Director for Upbringing Work

Toguzak Secondary School of the Department of Education of the Karabalyk District

Department of Education of the Akimat of Kostanay region,

Toguzak village, Kostanay region, Kazakhstan

E-mail: nvoloshenko-1981@mail.ru

Андатпа

Мақалада жоғары жұмыс жүктемесінен, эмоционалды күйзелістен және әкімшіліктің жеткіліксіз қолдауынан туындаған сынып жетекшілерінің кәсіби күйіп қалу мәселесі қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі мұғалімдерге қойылатын талаптардың артуына және олардың мотивациясы мен жұмыс сапасын жақсартуға ықпал ететін жайлы жұмыс ортасын құру қажеттілігіне байланысты. Мақаланың мақсаты-әкімшілік қолдаудың кәсіби күйіп қалу деңгейін төмендетуге және сынып жетекшілерінің ынтымағын арттыруға әсерін зерттеу. Зерттеу барысында сауалнама жүргізу, мұғалімдермен сұхбат жүргізу және білім беру мекемелерінің құжаттамасын талдау әдістері қолданылды. Іріктемеге әр түрлі жұмыс өтілі бар 13 сынып жетекшілері кірді, бұл олардың жеке қажеттіліктері мен тәжірибелерін ескеруге мүмкіндік берді. Зерттеу нәтижелері ең маңызды мәселелер кері байланыстың формальды сипаты, әкімшілік қолдауды. Жекелендірудің жеткіліксіздігі, сыныптан тыс жұмыстарға ресурстардың жетіспеушілігі және психологиялық көмектің шектеулілігі екенін көрсетті. Әзірленген іс-шаралар жоспары тәрбиешілерді қолдауға жеке көзқарасты, моральдық және материалдық ынтыландыруды, сондай-ақ күйіп қалудың алдын алу бағдарламаларын қамтиды. Зерттеудің практикалық маңыздылығы стресс деңгейін төмендету және мұғалімдердің кәсіби қанағаттануын арттыру үшін жағдай жасауға ықпал ететін нақты шараларды ұсыну болып табылады. Қорытындылар әкімшілік қолдауды ұйымдастыруға жүйелі көзқарастың маңыздылығын және оның оқу процесінің сапасына әсерін көрсетеді. Ұсынылған ұсыныстар білім беру практикасында мұғалімдердің еңбек жағдайларын жақсарту және мектептегі эмоционалды климатты нығайту үшін қолданыла алады.

Аннотация

В статье рассматривается проблема профессионального выгорания классных руководителей, вызванная высокой рабочей нагрузкой, эмоциональным напряжением и недостаточной поддержкой со стороны администрации. Актуальность исследования обусловлена возрастающими требованиями к педагогам и необходимостью создания комфортной рабочей среды, способствующей улучшению их мотивации и качества работы. Цель статьи — исследование влияния административной поддержки на снижение уровня профессионального выгорания и повышение мотивации классных руководителей. В рамках исследования использовались методы анкетирования, интервьюирования педагогов и анализа документации образовательных учреждений. Выборка включала 13 классных руководителей с различным стажем работы, что позволило учесть их индивидуальные потребности и опыт. Результаты исследования показали, что наиболее значимыми проблемами являются формальный характер обратной связи, недостаточная персонализация административной поддержки, нехватка ресурсов для проведения внеклассных мероприятий и ограниченность психологической помощи. Разработанный план мероприятий включает персонализированный подход к поддержке педагогов, моральное и материальное стимулирование, а также программы профилактики эмоционального выгорания. Практическая значимость исследования заключается в предложении конкретных мер, способствующих созданию условий для снижения уровня стресса и повышения профессионального удовлетворения педагогов. Выводы подчеркивают важность системного подхода к организации административной поддержки и её влияния на качество воспитательного процесса. Предложенные рекомендации могут быть использованы в образовательной практике для улучшения условий труда педагогов и укрепления эмоционального климата в школе.

Annotation

The article discusses the problem of professional burnout of class teachers caused by high workload, emotional stress and insufficient support from the administration. The relevance of the study is due to the increasing requirements for teachers and the need to create a comfortable working environment that contributes to the improvement of their motivation and quality of work. The purpose of the article is to study the impact of administrative support on reducing the level of professional burnout and increasing the motivation of class teachers. Within the framework of the study, the methods of questionnaires, interviews of teachers and analysis of documentation of educational institutions were used. The sample included 13 class teachers with different work experience, that took into account their individual needs and experience. The results of the study showed that the most significant problems are the formal nature of feedback, insufficient personalization of administrative support, lack of resources for extracurricular activities, and limited psychological support. The developed action plan includes a personalized approach to supporting teachers, moral and material incentives, as well as programs to prevent emotional burnout. The practical significance of the study lies in the proposal of specific measures that contribute to the creation of conditions for reducing the level of stress and increasing the professional satisfaction of teachers. The conclusions emphasize the importance of a systematic approach to the organization of administrative support and its impact on the quality of the educational process. The proposed recommendations can be used in educational practice to improve the working conditions of teachers and the emotional climate at school.

Негізгі сөздер: сынып жетекшілері, әкімшілік қолдау, кәсіптік сарқылу, мұғалімдердің мотивациясы, эмоционалды сарқылу, тәрбие процесі, жеке көзқарас, стресстің алдын алу, кері байланыс.

Ключевые слова: классные руководители, административная поддержка, профессиональное выгорание, мотивация педагогов, эмоциональное истощение, воспитательный процесс, персонализированный подход, профилактика стресса, обратная связь.

Keywords: class teachers, administrative support, professional burnout, motivation of teachers, emotional exhaustion, educational process, personalized approach, stress prevention, feedback.

Введение. Современная образовательная среда предъявляет высокие требования к деятельности классных руководителей, что требует от них адаптации к новым условиям, повышения эффективности воспитательной работы и укрепления взаимодействия с родителями и учащимися. Одновременно с этим растут функциональные обязанности, что приводит к дополнительным стрессовым нагрузкам и негативно влияет на психоэмоциональное состояние педагогов.

Классные руководители особенно уязвимы перед лицом профессионального выгорания. Их деятельность сопряжена с высоким уровнем эмоционального напряжения, необходимостью поддержания дисциплины, решения конфликтных ситуаций и оказания моральной поддержки учащимся. Согласно исследованиям, педагоги часто сообщают о таких симптомах, как усталость, апатия, эмоциональное истощение, что снижает их профессиональную эффективность и качество образовательного процесса [1].

Причинами выгорания становятся как внешние, так и внутренние факторы. Внешние включают высокую рабочую нагрузку, нехватку времени для восстановления, отсутствие системной поддержки со стороны администрации. Внутренние — это неудовлетворённость работой, низкая самооценка, чувство бессилия. Эти аспекты подчёркивают необходимость пересмотра подходов к административной поддержке, её систематизации и персонализации.

Методы и материалы. Проблема выгорания классных руководителей имеет серьёзные последствия: педагоги испытывают хроническую усталость, снижение мотивации, а также физические и психологические трудности, такие, как головные боли, проблемы с желудочно-кишечным трактом, депрессия и эмоциональное истощение. В результате выгорания классные руководители могут утрачивать уверенность в своей профессиональной эффективности, что приводит к формальному выполнению обязанностей, ухудшению отношений с учениками и снижению качества воспитательного процесса [2, с. 9].

Деятельность классного руководителя сочетает в себе педагогическую, воспитательную, административную и психологическую функции. Основные причины их эмоционального выгорания включают:

- Высокие требования к выполнению учебных и воспитательных задач.
- Координацию работы с родителями, коллегами и обслуживающим персоналом.
- Недостаток времени для восстановления и эмоциональной разгрузки.
- Ограниченные ресурсы для проведения внеклассных мероприятий.
- Нехватку административной поддержки и признания их заслуг.

Эффективная административная поддержка может существенно снизить уровень профессионального выгорания классных руководителей, повысить их мотивацию и удовлетворённость работой. Поддержка со стороны руководства школы включает:

Регулярное поощрение достижений классных руководителей, предоставление моральных и материальных стимулов.

Проведение индивидуальных встреч для обсуждения профессиональных трудностей, а также адаптация обязанностей в зависимости от опыта и потребностей педагогов.

Обеспечение доступом к необходимым материалам, организацию тренингов и семинаров для профессионального роста.

Предоставление доступа к услугам психолога, проведение тренингов по управлению стрессом и эмоциональной устойчивостью.

Д.Б. Эльконин отмечал, что поддержка и признание со стороны администрации играют ключевую роль в укреплении уверенности педагогов в своей работе. А.А. Реан дополняет, что учитель, чьи усилия ценятся, проявляет больше заинтересованности в своей профессиональной деятельности.

В связи с этим было проведено исследование с целью выявления причин, по которым существующая административная поддержка недостаточно эффективна, а также разработка дополнительных мер, способствующих снижению профессионального выгорания и

повышению мотивации классных руководителей.

Гипотеза исследования заключается в том, что, если административная поддержка станет более персонализированной, регулярной и будет учитывать индивидуальные потребности классных руководителей, это приведёт к повышению их мотивации, улучшению качества работы и снижению уровня профессионального выгорания.

Целью исследования стало выявление причин, по которым существующая административная поддержка недостаточно эффективна, а также разработка дополнительных мер, способствующих снижению профессионального выгорания и повышению мотивации классных руководителей.

Задачи исследования:

Изучить факторы, ограничивающие эффективность административной поддержки.

Оценить степень удовлетворенности классных руководителей существующими формами поддержки.

Провести анализ потребностей педагогов в дополнительных ресурсах и программах для профилактики выгорания.

Разработать рекомендации по усилению административной поддержки с учётом персональных потребностей педагогов.

Оценить эффективность внедрения дополнительных мер на основе повторного анкетирования и интервьюирования классных руководителей.

Методы исследования включают анкетирование, интервьюирование и анализ документации образовательных учреждений. Применение комплексного подхода позволит выявить не только основные проблемы, но и наметить пути их решения с учётом практических рекомендаций педагогов.

Результаты и их обсуждение. Исследование проводилось с октября по декабрь 2024-2025 учебного года на базе КГУ «Тогузакская общеобразовательная школа» отдела образования Карабалыкского района.

В исследовании приняли участие 13 классных руководителей:

7 педагогов со стажем от 1 до 5 лет,

3 педагога со стажем от 6 до 10 лет,

3 педагога со стажем более 30 лет.

По итогам первичного анкетирования были выявлены следующие проблемы:

40% педагогов отметили формальный характер обратной связи от администрации.

35% указали на недостаточную персонализацию поддержки.

50% респондентов считают, что их работа признаётся, но не в полной мере.

45% педагогов сообщили о нехватке психологической поддержки.

30% указали на нехватку ресурсов для внеклассных мероприятий.

По результатам анкетирования был разработан план мероприятий, направленных на устранение выявленных проблем и повышение уровня удовлетворённости педагогов. В план вошли инициативы по улучшению обратной связи, внедрению персонализированной поддержки и программ профилактики эмоционального выгорания.

Предлагаемые мероприятия:

Углубление обратной связи и персонализированный подход.

Введение системы индивидуальных консультаций с психологом и администрацией для обсуждения профессиональных трудностей.

Организация круглых столов с педагогами для совместной разработки решений по улучшению условий труда.

Введение системы наставничества для новых педагогов с привлечением опытных классных руководителей.

Дополнительные меры морального и материального стимулирования.

Разработка рейтинга «Лучший классный руководителей» с учётом личных достижений педагогов.

Вручение благодарственных писем за инициативу и творчество в работе с учениками и родителями.

Признание заслуг педагогов через социальные сети и школьные мероприятия.

Программы профилактики выгорания.

Организация тренингов по эмоциональной устойчивости и управлению стрессом:

«Эмоциональная устойчивость: как сохранить спокойствие в трудные моменты»,

«Техники релаксации и восстановления энергии»,

«Тайм-менеджмент для классного руководителя: как работать эффективно и без стресса»,

«Как справляться с конфликтами и сохранять баланс»,

«Саморегуляция и развитие эмоционального интеллекта».

Создание групп взаимной поддержки среди классных руководителей.

Проведение семинаров и мастер-классов по методам восстановления энергии и снижению эмоциональной нагрузки.

Введение дней психологической разгрузки и культурных мероприятий для педагогов.

С целью повышения профессиональной компетентности педагогов и обмена опытом командой развития школы были организованы и проведены три методических тура, ставшие не только обучающей платформой, но и площадкой для вдохновения, творчества и неформального общения.

Первым мероприятием стал учебный интенсив, посвящённый внедрению современных технологий в педагогическую практику. Участники получили возможность познакомиться с новыми инструментами и методиками, направленными на повышение эффективности воспитательной работы и налаживание продуктивного взаимодействия с классными коллективами и родителями. Это мероприятие позволило педагогам расширить границы традиционной работы классного руководителя, сделать воспитательные процессы более интересными и актуальными для современных детей.

Второе мероприятие - кросс-дейтинг, где основное внимание уделялось теме лидерства в педагогической среде. Под девизом «Лидерство как путь к успеху» участники обсуждали, как стать агентами изменений в своей школе и профессиональной среде. В формате коротких встреч и обсуждений классные руководители делились личным опытом внедрения новых практик, обсуждали успешные кейсы и находили вдохновение для реализации собственных инициатив.

«НеМетодический уикенд» - мероприятие, объединившее элементы творческих конкурсов, викторин и командных игр, позволившее классным руководителям в неформальной обстановке отдохнуть и зарядиться энергией для новых профессиональных свершений.

Классные руководители приняли участие в новогодней викторине, где проверили свою внимательность, креативность и командный дух. В конкурсе «Методическая ёлка» участникам предлагалось создать новогоднюю ёлку, украсив её методическими «игрушками», на которых были написаны самые смешные и неожиданные педагогические ситуации 2024 года.

Конкурс «Запомни и повтори» потребовал от педагогов максимальной концентрации и внимания к деталям. Участникам предлагалось за 30 секунд запомнить расположение канцелярских предметов, а затем воспроизвести их как можно точнее. Простое на первый взгляд задание вызвало массу эмоций и бурю смеха.

Наиболее запоминающимся стало задание «Лоб в лоб», где каждый участник прикреплял на лоб карточку с термином, который должен был угадать по подсказкам коллег. Среди заданий были слова и фразы, связанные с педагогикой и школьной жизнью: буллинг, вейп, проверка в школе и даже подтверждение категории.

Таким образом, проведенные туры, а также мероприятия в рамках плана стали важным шагом в повышении профессионального уровня классных руководителей и способствовали укреплению коллектива и развитию культуры взаимодействия среди педагогов, что подтверждают результаты анкетирования, проведенные на выходе исследования:

70% педагогов отметили повышение эффективности обратной связи.

60% указали на более персонифицированный подход администрации к их проблемам.

75% почувствовали снижение уровня стресса благодаря программам профилактики выгорания, мероприятиям методических туров.

65% отметили рост удовлетворённости работой и повышенную вовлеченность в воспитательный процесс.

50% отметили улучшение условий для проведения внеклассных мероприятий.

Заключение. Результаты исследования показали, что системные меры административной поддержки способны существенно снизить уровень профессионального выгорания и повысить мотивацию классных руководителей. Персонализированный подход, моральное стимулирование и программы профилактики способствуют укреплению психологического здоровья педагогов и улучшению качества их работы. Эти меры требуют постоянного развития и внедрения в образовательную практику для создания комфортной и продуктивной рабочей среды.

Перспективы исследований:

Разработка комплексных программ административной поддержки.

Анализ долгосрочного влияния мер профилактики на профессиональное выгорание.

Изучение особенностей внедрения программ в различных типах образовательных учреждений.

Литература

1. Абильмажинов Ж.С. Профилактика профессионального стресса среди педагогов. – Алматы: Абай атындағы ҚазҰПУ, 2023.
2. Реан А.А. Психология педагогического взаимодействия. – Санкт-Петербург: Питер, 2020.
3. Алимбаев Ш. Психология профессионального выгорания педагогов. – Алматы: КазНУ им. аль-Фараби, 2021.
4. Жумабекова У.М. Современные подходы к воспитанию и обучению в Казахстане. – Нур-Султан: Лантар Трейд, 2020.
5. Сарбасова К.А. Эмоциональное состояние учителя как фактор профессиональной успешности. – Костанай: КРУ им. А. Байтурсынова, 2022.
6. Нургалиева Г.Ш. Психолого - педагогическая поддержка учителей: стратегии профилактики выгорания. – Шымкент: ЮКУ им. М. Ауэзова, 2023.
7. Тулегенова А.К. Административная поддержка педагогов в системе образования Казахстана. – Караганда: КарГУ им. Е.А. Букетова, 2021.
8. Жангазинова Г.К. Лидерство и мотивация в деятельности классных руководителей. – Астана: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2022.
9. Оспанова А.Б. Инновационные методы в работе классных руководителей: казахстанский опыт. – Павлодар: ПГУ им. С. Торайгырова, 2020.
10. Эльконин Д.Б. Психология развития младшего школьника. – Москва: Издательство Академия, 2021 Педагогический журнал «Вопросы психологии и педагогики» – Выпуск № 4 (2024).

References

1. Abil'mazhinov Zh.S. Profilaktika professional'nogo stressa sredi pedagogov. – Almaty: Abaj atyndary QazYPU, 2023.
2. Rean A.A. Psihologiya pedagogicheskogo vzaimodejstviya. – Sankt-Peterburg: Piter, 2020.
3. Alimbaev Sh. Psihologiya professional'nogo vygoraniya pedagogov. – Almaty: KazNU im. al'-Farabi, 2021.
4. Zhumabekova U.M. Sovremennye podhody k vospitaniyu i obucheniyu v Kazahstane. – Nur-Sultan: Lantar Trejd, 2020.
5. Sarbasova K.A. Emocional'noe sostoyanie uchitelya kak faktor professional'noj uspehnosti. –

Kostanaj: KRU im. A. Bajtursynova, 2022.

6. Nurgalieva G.Sh. Psihologo-pedagogicheskaya podderzhka uchitelej: strategii profilaktiki vygoraniya. – Shymkent: YuKU im. M. Auezova, 2023.

7. Tulegenova A.K. Administrativnaya podderzhka pedagogov v sisteme obrazovaniya Kazahstana. – Karaganda: KarGU im. E.A. Buketova, 2021.

8. Zhangazanova G.K. Liderstvo i motivaciya v deyatel'nosti klassnyh rukovoditelej. – Astana: Evrazijskij nacional'nyj universitet im. L.N. Gumileva, 2022.

9. Ospanova A.B. Innovacionnye metody v rabote klassnyh rukovoditelej: kazahstanskij opyt. – Pavlodar: PGU im. S. Torajgyrova, 2020.

10. El'konin D.B. Psihologiya razvitiya mladshego shkol'nika. – Moskva: Izdatel'stvo Akademiya, 2021 Pedagogicheskij zhurnal «Voprosy psihologii i pedagogiki» – Vypusk № 4 (2024).

УДК 378
ГРНТИ 14.35.01
DOI 10.70892/ha2pyd47

БРИКС КӨПЖАҚТЫ БІРЛЕСТІГІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КӨШІ-ҚОННЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ АСПЕКТІЛЕРІ

Мягков Тимур Владимирович

студент, Мәскеу педагогикалық мемлекеттік университеті, Мәскеу қ., Ресей

Ғылыми жетекшісі: Майстат Максим Александрович,

ғылым кандидаты, доцент,

Мәскеу педагогикалық мемлекеттік университеті, Мәскеу қ., Ресей

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ МИГРАЦИИ В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ МНОГОСТОРОННЕГО ОБЪЕДИНЕНИЯ БРИКС

Мягков Тимур Владимирович

студент, Московский педагогический государственный университет, г. Москва, Россия

Научный руководитель: Майстат Максим Александрович,

кандидат политических наук, доцент,

Московский педагогический государственный университет, г. Москва, Россия

MODERN ASPECTS OF INTERNATIONAL MIGRATION IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF THE BRICS MULTILATERAL ASSOCIATION

Myagkov Timur Vladimirovich

student, Moscow State Pedagogical University, Moscow, Russia

Supervisor: Maistat Maxim Alexandrovich,

Candidate of Political Science, Associate Professor,

Moscow State Pedagogical University, Moscow, Russia

Аңдатпа

Мақалада БРИКС көпжақты бірлестігінің қалыптасуы жағдайындағы халықаралық көші-қонның қазіргі заманғы аспектілері қаралады. Жаһандану және мемлекетаралық ынтымақтастықтың күшеюі жағдайында көші-қон процестері жаңа нысандар мен ауқымдарға ие болуда. БРИКС елдері арасындағы көші-қон ағындарын талдауға, олардың қатысушы мемлекеттердің әлеуметтік-экономикалық дамуына және саяси тұрақтылығына әсеріне ерекше назар аударылады. Көші-қонға ықпал ететін экономикалық теңсіздіктер, саяси қақтығыстар және экологиялық өзгерістер сияқты түйінді факторлар қарастырылады. Мақалада сондай-ақ заңнамалық бастамалар мен халықаралық ынтымақтастықты қоса алғанда, көші-қон процестерін реттеу үшін БРИКС елдері қабылдайтын шаралар талданады. БРИКС-тің тәжірибе алмасу және көші-қон саласындағы бірлескен стратегияларды әзірлеу үшін тұғырнама ретіндегі рөліне ерекше назар аударылады. Қорытындысында көші-қон процестерін тиімді басқару және өңірдің тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін БРИКС елдері арасындағы ынтымақтастықты одан әрі нығайту қажеттігі атап өтілді. БРИКС-тің көпжақты диалогтық форматын дамыту және кеңейту тұрғысынан халықаралық көші-қонның перспективалары қаралды. Қазіргі заманғы көші-қон ағындарының негізгі аспектілері, олардың БРИКС-ке мүше мемлекеттердің саяси және экономикалық жүйелеріне әсері анықталды.

Аннотация

В статье рассматриваются современные аспекты международной миграции в условиях становления многостороннего объединения БРИКС. В условиях глобализации и усиления межгосударственного сотрудничества, миграционные процессы приобретают новые формы и масштабы. Особое внимание уделяется анализу миграционных потоков между странами БРИКС, их влиянию на социально-экономическое развитие и политическую стабильность государств-участников. Рассматриваются ключевые факторы,

способствующие миграции, такие, как экономические диспропорции, политические конфликты и экологические изменения. В статье также анализируются меры, предпринимаемые странами БРИКС для регулирования миграционных процессов, включая законодательные инициативы и международное сотрудничество. Особое внимание уделяется роли БРИКС как платформы для обмена опытом и выработки совместных стратегий в области миграции. В заключение подчеркивается необходимость дальнейшего укрепления сотрудничества между странами БРИКС для эффективного управления миграционными процессами и обеспечения устойчивого развития региона. Рассмотрены перспективы международной миграции в контексте развития и расширения многостороннего диалогового формата БРИКС. Выявлены ключевые аспекты современных миграционных потоков, их влияния на политические и экономические системы государств-членов БРИКС.

Annotation

The article examines modern aspects of international migration in the context of the formation of the BRICS multilateral association. In the context of globalization and increased interstate cooperation, migration processes are taking on new forms and scales. Particular attention is paid to the analysis of migration flows between the BRICS countries, their impact on the socio-economic development and political stability of the participating states. Key drivers of migration, such as economic imbalances, political conflicts, and environmental change, are addressed. The article also analyzes the measures taken by the BRICS countries to regulate migration processes, including legislative initiatives and international cooperation. Particular attention is paid to the role of BRICS as a platform for sharing experiences and developing joint strategies in the field of migration. In conclusion, the need to further strengthen cooperation between the BRICS countries to effectively manage migration processes and ensure the sustainable development of the region is emphasized. Prospects for international migration in the context of the development and expansion of the BRICS multilateral dialogue format are considered. Key aspects of modern migration flows, their impact on the political and economic systems of the BRICS member states are identified.

Негізгі сөздер: көші-қон, БРИКС, халықаралық құқық, Жаһандық Оңтүстік, көп векторлы саясат, аймақтық.

Ключевые слова: миграция, БРИКС, международное право, Глобальный Юг, многовекторная политика, регионализм.

Keywords: migration, BRICS, international law, Global South, multi-vector policy, regionalism.

В сегодняшней реальности международной политики миграция является крайне устойчивым трендом, который неумолимо продолжает расти по экспоненте, обусловленной социальными, экономическими, культурными предпосылками или же возникновением чрезвычайной ситуации в региональном масштабе. Устойчивые процессы регионализации, возникновения многосторонних институтов сотрудничества на экономической почве становятся одной из качественных предпосылок для начала миграционной активности как внутри союза, блока, объединения, так и извне. Подобный феномен не стал исключением и для БРИКС. Примечательно, что по своей организационно-правовой структуре БРИКС нельзя назвать полноценным международным наднациональным институтом, поскольку объединение не имеет учреждающих документов, органов и иных системных элементов международного института. Однако в БРИКС существуют предпосылки к институционализации, которые заключаются в глобальной, но в то же время и региональной природе БРИКС.

Не имея единого уставного документа, государства - члены БРИКС в своих декларациях, принимаемых на саммитах объединения, декларируют примат международного права и его основной роли в разрешении глобальных проблем современности, в том числе и неконтролируемых миграционных потоков. Неоднократно в декларациях были отмечены аспекты, связанные со стихийной миграцией, усиливающейся с каждым годом. Данные Европейского института безопасности свидетельствуют о том, что из-за целого ряда происшествий 24 миллиона человек были вынуждены покинуть свои дома и отправиться в эмиграцию [1].

Миграция стирает этнические, конфессиональные барьеры в рамках социальной

структуры политических систем по всему миру, что приводит как к постепенной адаптации потоков мигрантов в государстве - реципиенте, так и эскалации внутренних общественных противоречий, провоцируя конфликты в рамках институционального и нормативно-регулятивного компонентов политической системы [2]. Будучи крайне динамичным явлением, миграция приобрела новые концептуальные значения. Страны БРИКС выступают единой, консолидированной позицией, отмечая особую важность безопасной, легальной, системной миграции. В этой связи необходимо отметить, что миграционные потоки в своей сущности крайне неравномерны. Отметим, что по данным McKinseyGlobalinstitute количество мигрантов в рабочем возрасте в Европе сократится до рекордного минимума – 13 млн. человек [3]. Появление и развитие очередного потока мигрантов может быть вызвано тектоническими сдвигами в мировом политическом ландшафте.

Стоит учитывать, что актуальный курс на многовекторную политику, проводником которого является объединение БРИКС, основной фарватер миграционных потоков сместился с запада на восток не только в политическом, но и географическом значении из-за внутренней нестабильности в Европейском Союзе [4], что, в свою очередь, определяет внутренний политический контур в европейских государствах. На сегодняшний момент существует активная мобильность, вызванная глобальной стабильностью и неопределенностью. В подобных условиях миграция становится еще одним значимым инструментом политического давления, что в контексте расширения БРИКС выходит за рамки региональной перспективы. Передовой тенденций можно считать все то же смещение миграционных потоков в страны Глобального Юга, которое будет происходить одновременно с потенциальным расширением состава многосторонних институтов, демонстрирующих высокую устойчивость на фоне глобальных вызовов.

Во многом правые партии, постепенно приходящие во власть в Европе, стремятся изменить политический вектор в пользу внутренних интересов, делая приоритет на развитии человеческого капитала. Тем не менее, для мигрантов сохраняются все условия для пребывания и дальнейшей, последующей ассимиляции в рамках принимающих государств. Подобное всеобъемлющее явление не могло лишиться попыток контроля, изучения, влияния. Так, например, Международная организация труда всячески способствует продолжению и развитию процессов в интернациональной перспективе развития [5], апеллируя Всеобщей декларацией прав человека, постулаты которой универсальны в проявлении и реализации. Недавняя пандемия лишь раскрыла ряд противоречий в понимании миграционной политики, а также необходимость усиленного контроля в этой сфере [6], поскольку хаотичность в данном аспекте социального бытия влечет за собой неконтролируемый поток рабочей силы, который необходимо обслуживать экономически.

Главную роль возьмут на себя региональные объединения, такие, как: ЕАЭС, АСЕАН и, прежде всего, БРИКС [7]. Международные структуры берут на себя концептуальную роль распределения миграционных потоков. Свобода перемещения и трудоустройства гарантируется в рамках региональных соглашений. Важно отметить, что при подобной экономической парадигме формируется общий трудовой рынок, что означает общую ответственность в рамках миграционной политики, несмотря на отсутствие в международном праве самого понятия «коллективная ответственность».

Таким образом, миграция является составной частью глобальной политики, которая в значительной степени определяет контур политического влияния и внутренне положение ряда стран, входящих в БРИКС или участвующих в объединении на уровне партнера. На сегодняшний момент миграция из-за ряда социально-экономических факторов находится вне зоны стратегического управления какого бы то ни было международного института. Государствам БРИКС необходимо оперативно адаптироваться к текущим тенденциям миграции по всему миру, сделав из нее возможность для удовлетворения потребностей в экономической сфере, учитывая перспективу явного смещения миграционных потоков с

Запада на Восток. В то же время необходимо создавать баланс приоритетов между экономикой и культурой – ассимиляция и адаптация мигрантов должны быть выстроенными процессами с целью сохранения культурной идентичности коренных народов.

Литература

1. Department of Economic and Social Affairs, Population Division, Trends in International Migrant Stock: Migrants by Age and Sex. – United Nations database. POP/DB/MIG/Stock/Rev. 2015. URL: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml> (дата обращения: 01.02.2024).
2. Migration and migrant population statistics - Statistics Explained // EUROSTAT URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics (дата обращения: 01.02.2024).
3. World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies // The World Bank URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023> (дата обращения: 01/02/2024).
4. Freeman G. 2006. National Models, Policy Types and the Politics of Immigration in Liberal Democracies. – West European Politics. Vol. 29. No. 2.
5. Lavenex, S. (2019). Regional migration governance — building block of global initiatives? Journal of Ethnic and Migration Studies. Vol. 45, iss. 8, pp. 1275–1293. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369183x.2018.1441606> (дата обращения: 01.02.2024).
6. Полетаев Д. Глобальная мигрантофобия: как избежать войны всех против всех. Международный дискуссионный клуб «Валдай». 24.06.2020. URL: <https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/globalnaya-migrantofobiya-kak-izbezhat-voyny-vsekh/> (дата обращения: 01.02.2024).
7. Ивахнюк И.В. Евразийская миграционная система: теория и политика. – М.: МАКС-Пресс, 2008. – 192 с.

References

1. Department of Economic and Social Affairs, Population Division, Trends in International Migrant Stock: Migrants by Age and Sex. – United Nations database. POP/DB/MIG/Stock/Rev. 2015. URL: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml> (data obrashcheniya: 01.02.2024).
2. Migration and migrant population statistics - Statistics Explained // EUROSTAT URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics (data obrashcheniya: 01.02.2024).
3. World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies // The World Bank URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023> (data obrashcheniya: 01.02.2024).
4. Freeman G. 2006. National Models, Policy Types and the Politics of Immigration in Liberal Democracies. – West European Politics. Vol. 29. No. 2.
5. Lavenex, S. (2019). Regional migration governance — building block of global initiatives? Journal of Ethnic and Migration Studies. Vol. 45, iss. 8, pp. 1275–1293. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369183x.2018.1441606> (data obrashcheniya: 01.02.2024).
6. Poletaev D. Global'naya migrantofobiya: kak izbezhat' vojny vsekh protiv vsekh. Mezhdunarodnyj diskussionnyj klub «Valdaj». 24.06.2020. URL: <https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/globalnaya-migrantofobiya-kak-izbezhat-voyny-vsekh/> (data obrashcheniya: 01.02.2024).
7. Ivahnyuk I.V. Evrazijskaya migracionnaya sistema: teoriya i politika. – M.: MAKS-Press, 2008. – 192 s.

УДК 373.1.02:372.08

ГРНТИ 14.25.09

DOI 10.70892/p034qd19

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖҰМЫС: НӘТИЖЕЛЕРГЕ ҚОЛ ЖЕТКІЗУГЕ АРНАЛҒАН ҚҰРАЛДАР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Нуштаева Ольга Петровна

*Рудный қаласының білім бөлімі ММ әдістемелік кабинетінің басшысы
Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармалары, Қостанай облысы, Рудный қаласы, Қазақстан
e-mail: o.nushtaeva-rgoo@yandex.kz.*

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКАЯ РАБОТА: ИНСТРУМЕНТЫ И ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ

Нуштаева Ольга Петровна

*руководитель методического кабинета ГУ «Отдел образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области, город Рудный Костанайская область, Казахстан
e-mail: o.nushtaeva-rgoo@yandex.kz*

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL WORK: TOOLS AND TECHNOLOGIES TO ACHIEVE RESULTS

Nushtaeva Olga Petrovna

*head of the methodological office of the State Institution «Department of Education of Rudny»
Department of Education of Akimat of Kostanay region, Rudny, Kostanay region, Kazakhstan
e-mail: o.nushtaeva-rgoo@yandex.kz*

Аңдатпа

Мақала білім берудегі ғылыми-әдістемелік жұмыстың өзекті мәселелеріне арналған. Ол ғылыми-әдістемелік қызметтің негізгі ұғымдарын, мақсаттары мен міндеттерін, сонымен қатар оны ұйымдастырудың заманауи тәсілдері мен құралдарын зерттейді. Педагог кадрлардың білім сапасын арттыру мен біліктілігін арттырудағы ғылыми-әдістемелік жұмыстың рөліне ерекше көңіл бөлінеді. Жаңа технологияларды енгізуге, мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін дамытуға және білім беру қызметінің сапасын арттыруға бағытталған сәтті жобалардың мысалдары келтірілген.

Аннотация

Статья посвящена актуальным вопросам научно-методической работы в образовании. В ней рассматриваются основные понятия, цели и задачи научно-методической деятельности, а также современные подходы и инструменты ее организации. Особое внимание уделяется роли научно-методической работы в повышении качества образования и профессиональном развитии педагогов. Представлены примеры успешных проектов, направленных на внедрение новых технологий, развитие творческого потенциала педагогов и повышение качества образовательных услуг.

Annotation

The article is devoted to current issues of scientific and methodological work in education. It examines the basic concepts, goals and objectives of scientific and methodological activities, as well as modern approaches and tools for the organization. Particular attention is paid to the role of scientific and methodological work in improving the quality of education and professional development of teachers. Examples of successful projects aimed at introducing new technologies, developing the creative potential of teachers and improving the quality of educational services are presented.

Негізгі сөздер: ғылыми-әдістемелік жұмыс, педагогикалық қызмет, біліктілікті арттыру, білім берудегі инновациялар, біліктілікті арттыру, білім сапасы.

Ключевые слова: научно-методическая работа, педагогическая деятельность, повышение квалификации, инновации в образовании, профессиональное развитие, качество образования.

Keywords: scientific and methodological work, pedagogical activity, advanced training, innovations in education, professional development, quality of education.

В стремительно меняющемся открытом образовательном пространстве главным профессиональным качеством, которое педагог должен на постоянной основе демонстрировать своим ученикам, становится желание и умение самому учиться, повышать свою профессиональную компетентность.

Все эти факторы вызывают необходимость переосмысления традиционных подходов к пониманию сущности методической работы и осознанию необходимости рассмотрения научно-методической работы как особого направления в работе организаций образования, а также важным фактором повышения качества образования на всех уровнях.

Вместе с тем, существуют ряд противоречий между существующей потребностью педагогов и условиями научно - методического сопровождения в организациях образования, между потребностью в качественном научно-методическом сопровождении образовательных процессов и отсутствием эффективной модели научно-методического сопровождения в организациях образования.

Перед методическим кабинетом государственного учреждения «Отдел образования города Рудного» Управления образования акимата Костанайской области встала проблема: «Как совершенствовать модель научно-методического сопровождения образовательного процесса организаций образования для обеспечения качественного процесса обучения и воспитания?»

Целью исследования стало определение особенностей научно-методической работы и разработка модели научно-методического сопровождения подведомственных организаций образования.

В научной литературе разных лет обозначены идеи, которые являются основой для построения модели научно-методической работы. Начиная с XVII века Я. А. Коменский, в XVIII-XIX вв. И. Г. Песталоцци, в начале XX вв. П. Ф. Каптеревый, К. Д. Ушинский, С. Т. Шацкий считали основными задачами методической работы создание методов и методик на основе знания предмета с учетом возрастных особенностей детей.

В советский период методическая работа в основном рассматривалась через самообразование педагогов и обобщение накопленного педагогического опыта, а также повышение квалификации педагогических работников.

В своих исследованиях Л. П. Ильенко, М. М. Поташник, В. С. Лазарев раскрыли основные подходы к пониманию сущности и новых форм методической работы. По мнению М. М. Поташника, особое внимание необходимо уделять вопросам раскрытия, систематизации и продвижения педагогического опыта, совершенствованию педагогического мастерства в реализации методической работы.

С. В. Кульневич, В. И. Гончарова, Т. П. Лакоценина считают, что научно-методическая работа – это деятельность по обучению и развитию кадров, повышению педагогического мастерства; выявлению, обобщению и распространению наиболее ценного опыта; созданию авторских методических разработок для реализации государственного общеобязательного стандарта образования, успешного осуществления образовательного процесса, повышения качества образования [2, с. 9].

И тут необходимо заострить внимание на понимании педагогами разницы между учебно-методической работой и научно - методической работой. Педагогам была предложена анкета (приложение 1).

Анализ опроса показал, что 65% респондентов не понимают, что данные термины не

являются синонимами и основное отличие научно-методической работы от традиционной методической деятельности заключается не в овладении существующими в педагогической науке знаниями и внедрении чужого профессионального опыта преподавания, а получение собственных авторских наработок и результатов.

Отличительные признаки научно-методической работы от учебно-методической определяются в целях и соответствующих им задачах, мотивах деятельности педагогов, в основных направлениях деятельности, формах организации работы, направленности курсов повышения квалификации и представлены в таблице 1.

Таблица 1. Отличительные признаки методической и научно-методической работы

Показатель	Учебно-методическая работа	Научно-методическая работа
1. Главная цель	Обеспечить качество предоставляемых образовательных услуг путем повышения уровня методической подготовки педагогов.	Способствовать улучшению качества предоставляемых образовательных услуг путем повышения научной и профессиональной компетентностей педагогов, решения проблем, возникающих в учебно-воспитательном процессе.
2. Основные мотивы	Выполнение требований администрации школы в части реализации плана методической работы.	Потребность педагогов в повышении своей научной и профессиональной компетентностей, понимание и осознание необходимости решать проблемы учебно-воспитательного процесса на научной основе.
3. Основные направления деятельности	Методическое оснащение учебно-воспитательного процесса, изучение и внедрение в практику работы педагогического опыта ведущих педагогов и образовательных учреждений.	Повышение профессиональной компетентности педагогов через включение в процесс самообразовательной работы и активного участия в научно-методических мероприятиях. Проведение индивидуальных, групповых и коллективных исследований, организация и проведение мероприятий научной направленности, совершенствование на научной основе программно-методического сопровождения учебных программ. Научно-методическое сопровождение инновационных процессов в образовательной организации. Изучение и внедрение инновационного педагогического опыта.
4. Направленность курсов повышения квалификации и формы организации методической работы педагогов	Теоретические и практические семинары, лекции, заседания школ педагогического мастерства, педагогические советы, курсы повышения квалификации педагогов; Ознакомление с результативным опытом коллег, использование полученных знаний в своей практике преподавания.	Курсы повышения квалификации не только в предметной области, но и по внедрению новых педагогических технологий, психологии, управления и лидерства, использования цифровых технологий. Разработка научных проектов; Участие педагогов в мероприятиях научно-методической направленности (профессиональные конкурсы, фестивали, форумы, конференции, олимпиады профессионального мастерства; Исследовательская деятельность по решению актуальных в коллективе педагогических и психологических проблем. Знакомство с результатами научных исследований и возможными путями решения проблем коллектива. Участие в работе исследовательских, проблемных и творческих групп. Разработка и внедрение в практику работы научно-методических рекомендаций по исследуемым проблемам.

5. Органы управления и структурные подразделения	Администрация школы, педагогический совет, методический совет, методические объединения педагогов, школа молодого педагога.	Администрация школы, педагогический совет, научно-методический совет, экспертные группы, творческие группы, мобильные группы, ассоциации лучших педагогов.
--	---	--

Выявленные отличия между учебно-методической и научно-методической работой имеют достаточно условный характер, их взаимосвязь очевидна. Использование современных образовательных технологий и методик, педагогических приемов, основанных на научной основе – это основное направление, в котором должна развиваться научно-методическая деятельность педагогов.

Какие же технологии, методы и инструменты можно использовать для эффективной организации научно-методической работы? В практике работы городского методического кабинета наиболее эффективными и мотивирующими педагогов к включению в процесс зарекомендовали себя метод кейсов, метод экспертной оценки, метод самооценки, проектный метод.

Метод кейсов – это мощный инструмент, который позволяет педагогам не только передавать знания, но и развивать ключевые компетенции: критическое мышление, умение анализировать информацию, принимать решения и работать в команде. В контексте научно-методической работы метод кейсов позволяет:

- анализировать реальные педагогические ситуации через изучение конкретных примеров из преподавательской практики, что позволяет им лучше понять сложности и нюансы педагогической деятельности;
- развивать навыки принятия решений, участвуя в обсуждении различных вариантов решения проблемы, взвешивая их преимущества и недостатки;
- стимулировать творческое мышление и поощрять поиск нестандартных решений и выход за рамки привычных шаблонов;
- улучшить коммуникативные навыки в процессе обсуждения кейсов в группах развить навыки аргументации, ведения дискуссий.

При использовании метода кейсов необходимо учесть, что кейс должен быть актуальным, отражать реальную проблемную педагогическую ситуацию и быть достаточно сложным для анализа. Кейс должен быть структурирован и содержать всю необходимую информацию для проведения анализа. При организации работы участники могут работать индивидуально или в группах, анализируют ситуацию, предлагают решения, обсуждают их и выбирают оптимальный вариант. Важно создать атмосферу доверия и открытости для обсуждения.

Тематика кейсов, разработанных педагогами школ города Рудного достаточно разнообразна: «Физика и математика для всех: практические подходы к детям с особыми образовательными потребностями», «Критерии успеха урока. Сингапурская методика», «Образовательное партнерство: город – село», «ВШК: стратегии управления в действии».

Метод экспертной оценки – это один из наиболее распространенных и эффективных способов получения качественной информации. В научно-методической работе он используется для оценки эффективности образовательных программ, методик, учебных материалов и т.д. Сущность метода заключается в том, что в ходе данной процедуры группа специалистов (экспертов) дает суждение о качестве, значимости или эффективности какого-либо объекта или процесса. В контексте научно-методической работы экспертами могут быть опытные педагоги, методисты, ученые в области образования.

Можно выделить несколько этапов проведения экспертной оценки: формирование экспертной группы через отбор экспертов с учетом их компетенции и опыта в данной области, разработка четких и понятных критериев, по которым будет оцениваться объект, разработка инструментария оценивания через создание анкет, опросников, матриц для

оценки, проведение экспертизы, анализ полученных данных, вычисление средних значений, определение степени согласия экспертов, формирование заключения и выработка выводов и рекомендаций на основе полученных результатов.

К методам экспертной оценки можно отнести: анкетирование, интервью, дельфийский метод, метод номинальных групп, метод экспертных комиссий.

Через метод экспертной оценки можно провести оценку эффективности образовательных программ, анализ учебных материалов, оценку профессиональной компетентности педагогов, определение актуальных проблем в образовании, разработку новых методик обучения.

Метод самооценки в научно-методической работе – это процесс, при котором педагог самостоятельно анализирует свою деятельность, определяет достигнутые результаты и выявляет области для дальнейшего профессионального роста. Этот метод позволяет педагогам брать ответственность за собственное развитие и повышать эффективность своей работы. Важность самооценки в научно-методической работе заключается в том, что педагог видит свои достижения, учится анализировать свою деятельность, выявлять ошибки и искать пути их исправления, может ставить перед собой новые цели и задачи, определять направления для дальнейшего профессионального развития. Самооценку педагог может проводить через дневник рефлексии, в который педагог регулярно записывает свои наблюдения, размышления, успехи и трудности, создание портфолио, включающего в себя все достижения педагога, анкетирование, в ходе которого педагог оценивает свою деятельность по различным критериям, а также самоанализ видеозаписей уроков.

Чтобы вся система организации научно-методической работы функционировала эффективно, методическим кабинетом осуществляется комплекс мер по организации и поддержки инновационной и научно-методической среды. Ее субъектами выступают: инновационные школы, экспериментальные площадки и опорные школы, городские центры педагогического мастерства. Координатором работы выступают городской методический и экспертный советы, деятельность которых направлена на поддержку значимых педагогических инициатив путем сопровождения инновационных проектов, проведения педагогической экспертизы и мониторинга промежуточных и конечных результатов научно-методической деятельности.

На совершенствование системы научно-методической работы направлена созданная при методическом кабинете отдела образования Школа методиста. На профессиональных встречах методисты и педагоги с разным уровнем сформированности профессиональных компетенций, имеют возможность вести конструктивный диалог, изучать современные педагогические технологии и методики, обсуждать научно-теоретические основы по проблемам развития и совершенствования образовательного и воспитательного процессов. И здесь эффективно применение проектного подхода в организации научно-методической работы, а именно применение технологии «Дизайн-мышление».

Следуя этапам технологии, педагоги в процессе дизайн-сессии становятся одновременно не только исследователем, но и экспертом - аналитиком, проводником – практиком. Методист в процессе дизайн-сессии выполняет функцию тьютора. Дизайн-мышление позволяет методисту конструировать процесс оказания методической помощи, ориентируя его на конкретные изменения, способствующие достижению качественного образовательного результата.

При использовании дизайн-мышления на стартовом этапе эмпатии, организуем максимальное погружение педагогов в проблемную область через обзор стратегических и нормативных документов в образовании, изучение опыта коллег отечественного и зарубежного образования, проведение отбора наиболее эффективных форм методической работы. На втором этапе фокусировки проблема рассматривается с разных сторон и определяются цели и задачи методического кабинета по каждому направлению. На этапе генерации идей методистами разрабатываются мини-проекты в зависимости от курируемых

направлений работы.

Методическим кабинетом разработаны и реализуются в практику работы ряда проектов, менеджерами которых выступили методисты методического кабинета: «Работа с одаренными детьми через призму дистанционного образования», «Педагог дошкольного образования в формате современного обучения», «От идеи – к результату!» по проведению конкурсов профессионального мастерства педагогов, «Полиязычная школа – шаг в будущее!», «Школа цифрового века», проект профориентационной направленности «Profi. kz», «Мой край родной – частица Родины большой», нацеленный на решение воспитательных задач.

На этапе прототипирования в проекты были включены как известные традиционные, но продуктивные формы методической работы, так и современные, новые, интересные для педагогов: ted – конференция, мировое кафе, конференция в формате open space, форсайт-сессия, фокус-сессии, квик-настройка, аквариум, рефреминг, нетворкинг и многие другие. На заключительном этапе тестирования через каждый проект идет апробация инновационных форм работы, оценивание результативности работы через индикаторы достижения результата, осуществляется обратная связь, а также вносятся новые оригинальные предложения и прогнозируется новый результат. Практика работы показала, что технология дизайн-мышления интересна, продуктивна и позволяет системно подойти к процессу проектирования и прогнозирования методической работы.

Побуждая педагогов к саморазвитию, самосовершенствованию, осмыслению ключевых позиций, творческие группы учителей по итогам своей научно-методической деятельности разрабатывают определенный методический продукт: учебные программы, цифровые образовательные ресурсы, учебно-методические комплексы и комплекты. Научно-методическая деятельность остается приоритетным направлением в работе методического кабинета.

Таким образом, вектор развития системы методической поддержки учителей и формирования модели научно-методической работы отдела образования ориентирован на формирование мотивации педагога к переходу от эпизодического включения в научно-методическую деятельность к постоянной интеграции достижений науки и практики в области образования.

Приложение 1

Анкета для педагогов

«Организация учебно-методической и научно-методической работы в организации образования»

Цель анкеты: Определить уровень понимания педагогами различий между учебно-методической и научно-методической работой.

Инструкции: Пожалуйста, отметьте один из предложенных вариантов ответа, который наиболее точно отражает ваше мнение.

Часть 1. Общие сведения

Ваш опыт работы в образовании (лет):

- Менее 5 лет

- 5-10 лет

- 11-15 лет

- Более 15 лет

Ваша должность:

- Учитель

- Заместитель директора

- Методист

- Другое (укажите)

Участвовали ли Вы в курсах повышения квалификации по вопросам научно-методической работы?

- Да
- Нет

Часть 2. Понимание терминов

Как Вы понимаете термин «учебно-методическая работа»?

(Открытый вопрос)

Как Вы понимаете термин «научно-методическая работа»?

(Открытый вопрос)

Какое из следующих утверждений, на Ваш взгляд, наиболее точно отражает разницу между учебно-методической и научно-методической работой?

а) Это синонимы.

б) Учебно-методическая работа – это практическая деятельность педагога, а научно-методическая – теоретическая.

в) Научно-методическая работа является более глубоким уровнем, включающим в себя исследование и анализ.

г) Другое (укажите)

Часть 3. Опыт участия в научно-методической работе

Участвовали ли Вы в каких-либо научно-исследовательских проектах?

- Да
- Нет
- Если да, то в каких?

Публиковали ли Вы свои методические разработки?

- Да
- Нет
- Если да, то где?

Какие трудности Вы испытываете при выполнении научно-методической работы?

(Открытый вопрос)

Часть 4. Оценка важности научно-методической работы

Насколько важна, по Вашему мнению, научно-методическая работа для повышения качества образования?

- Очень важна
- Важна
- Скорее важна, чем не важна
- Не очень важна
- Не важна

Как Вы считаете, достаточно ли времени и ресурсов выделяется на научно-методическую работу в Вашей школе?

- Да, вполне достаточно
- Достаточно
- Недостаточно
- Совсем недостаточно

Дополнительные вопросы:

1. Какие формы научно-методической работы, на Ваш взгляд, наиболее эффективны?
(открытый вопрос)

2. Какие препятствия мешают Вам активно участвовать в научно-методической работе?
(открытый вопрос)

Литература

1. Бортвик М., Ригли К., Томич М. и др. Придумай. Сделай. Сломай. Повтори. Настольная книга приемов и инструментов дизайн-мышления. - Москва, МИИФ, 2019.
2. Кульневич С.В. Организация и содержание методической работы. / С.В. Кульневич, В.И. Гончарова, Т.П. Лакоценина. Управление современной школой. Выпуск - 2. - Ростова-н/Д : Учитель, 2003. - 288 с.
3. Методические рекомендации «Повышение ИКТ – компетентности педагогов дошкольных организаций», Нур-Султан, 2019.
4. Оливер Кемпкенс Дизайн-мышление. Все инструменты в одной книге - Эксмо, 2019.
5. Петрова И. В. Методическая работа как ресурс непрерывного образования педагога: опыт работы метод. службы. / И. В. Петрова // Управление дошкольным образовательным учреждением. – 2014. – № 7.
6. Поташник М.М. Управление качеством образования / М.М. Поташник. – Москва: Просвещение, 2010. – 293 с.
7. Поташник М.М. Управление профессиональным ростом учителя в современной школе: метод. пособие / М.М. Поташник. – Москва Педагогическое общество России, 2011. – 448 с.
8. Шестакова Т. П. Нетрадиционные формы методической работы как средство повышения профессиональной компетенции воспитателей ДОУ / Т. П. Шестакова // Дошкольная педагогика. – 2009. – № 7.

References

1. Bortvik M., Rigli K., Tomich M. i dr. Pridumaj. Sdelaj. Slomaj. Povtori. Nastol'naya kniga priemov i instrumentov dizajn-myshleniya. - Moskva, MliF, 2019.
2. Kul'nevich S.V. Organizaciya i sodержanie metodicheskoy raboty / S.V. Kul'nevich, V.I. Goncharova, T.P. Lakocenina. Upravlenie sovremennoj shkoloj. Vypusk - 2. - Rostova-n/D : Uchitel', 2003. - 288 s.
3. Metodicheskie rekomendacii «Povyshenie IKT – kompetentnosti pedagogov doshkol'nyh organizacij», Nur-Sultan, 2019.
4. Oliver Kempkens «Dizajn-myshlenie. Vse instrumenty v odnoj knige» - Eksmo, 2019.
5. Petrova, I. V. Metodicheskaya rabota kak resurs nepreryvnogo obrazovaniya pedagoga: opyt raboty metod. sluzhby / I. V. Petrova // Upravlenie doshkol'nym obrazovatel'nym uchrezhdeniem. – 2014. – № 7.
6. Potashnik M.M. Upravlenie kachestvom obrazovaniya / M.M. Potashnik. – Moskva: Prosveshchenie, 2010. – 293 s.
7. Potashnik M.M. Upravlenie professional'nym rostom uchitelya v sovremennoj shkole: metod. posobie / M.M. Potashnik. – Moskva. Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii, 2011. – 448 s.
8. Shestakova T. P. Netradicionnye formy metodicheskoy raboty kak sredstvo povysheniya professional'noj kompetencii vospitatelej DOU. / T. P. Shestakova // Doshkol'naya pedagogika. – 2009. – № 7.

УДК 373.1
ГРНТИ 14.25.01
DOI 10.70892/bad0nt47

БАҒАЛАУДЫҢ ЗАМАНАУИ ЖӘНЕ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

Парахатова Г.Р.

*М.Дулатұлы атындағы жалпы бірім беретін мекемесі КММ,
Рудный қ, Қазақстан Республикасы*

ОЦЕНИВАНИЕ И СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ УСПЕВАЕМОСТИ

Парахатова Г.Р.

*общеобразовательная школа имени М.Дулатұлы,
г Рудный, Республика Казахстан*

ASSESSMENT AND CURRENT APPROACHES TO ASSESSING ACADEMIC PERFORMANCE

Parakhatova G.R.

*Teacher of the English language of the comprehensive school
named after Mirzhakyp Dulatuly in Rudny town,
Republic of Kazakhstan*

Аңдатпа

Бұл мақалада білім алушылардың оқу үлгерімін бағалаудың заманауи әдістері қарастырылады, оның ішінде формативті және суммативті бағалау әдістері. *Peer Video Feedback, Speed Debate, Elevator Pitch, Speed Dating* және *Grammarly* көмегімен бағалау сияқты әдістер талданып, олардың оқу процесіне тигізетін әсері қарастырылады. Бұл әдістер студенттердің белсенділігін арттырып, оқу жетістіктерін тиімді бағалауға мүмкіндік береді.

Аннотация

В данной статье рассматриваются современные подходы к оцениванию успеваемости учащихся: включая формативному и суммативному. Представлены практические примеры таких техник, как *Peer Video Feedback, Speed Debate, Elevator Pitch, Speed Dating* и оценка с помощью *Grammarly*. Эти методы делают процесс оценки более интерактивным, эффективным и ориентированным на потребности учащихся. В статье подчеркивается важность активного вовлечения учащихся, развития критического мышления и саморефлексии в процессе оценки.

Annotation

This article explores innovative formative and summative assessment techniques that enhance students engagement and learning outcomes. The study presents practical applications of methods such as *Peer Video Feedback, Speed Debate, Elevator Pitch, Speed Dating*, and AI-assisted evaluation using *Grammarly*. These techniques offer interactive and student-centered approaches to assessment, aligning with modern educational needs. The paper highlights the significance of assessment methods that encourage active participation, critical thinking, and self-reflection, making evaluation more effective and meaningful.

Түйінді сөздер: бағалау, қалыптастырушы бағалау, жиынтық бағалау, кері байланыс, интерактивті оқыту, білім берудегі ЖИ.

Ключевые слова: оценивание, формативное оценивание, суммативное оценивание, обратная связь, интерактивное обучение, ИИ в образовании.

Keywords: *assessment, formative assessment, summative assessment, peer feedback, interactive learning, AI in education.*

Introduction

Assessment plays a crucial role in education, serving as a tool for measuring student progress and guiding instructional strategies. Traditional assessment methods often emphasize memorization and rote learning, which may not fully capture students' true abilities and potential. In contrast, modern formative and summative assessment strategies focus on continuous feedback, student engagement, and critical thinking. This article examines various assessment methods that foster active learning and improve academic performance.

Literature review

There are a variety of ways to label and define the work students do to demonstrate knowledge and skills. The terms 'performance assessment' and performance-based assessment (PBA) are used interchangeably throughout much of assessment literature. A rudimentary definition of performance assessment offered by projectappleseed.org (2018), a nationally recognized organization known for its advocacy of performance assessments, states that a performance assessment should allow students to demonstrate knowledge and skills, including the process by which they solve problems. Turning to sources of extant literature, variances on this definition are evident. Frey and Schmitt (2010) state that "performance tests measure skill or ability; are sometimes called alternative assessments or authentic assessments; and scoring often requires subjective judgment".

Oberg (2010) describes performance-based assessment generally as "one or more approaches for measuring student progress, skills, and achievement" and that performance assessments are "the ultimate form of linking instruction with assessment". Oberg (2010) adds that performance-based assessment should be considered an alternative assessment when the term authentic is added. An authentic performance assessment has students demonstrate understanding and skills in a real-life context "rather than contrived problems for the classroom setting" (Oberg, 2010). Koh, Tan, and Ng (2011) assert that performance assessments are intended to measure students' knowledge and skills at deeper levels than traditional assessments and tend to prompt students to solve authentic or real-world problems. Newmann et al. (1996) claim that authentic intellectual work engages students in much more than routine practices of gathering facts and applying procedures. Higher-order thinking and real-world problem-solving are two important elements that make up the substance of authentic assessment (Koh, Tan, & Ng, 2011).

Frey, Schmitt, and Allen (2012) posit that a meaningful, real-world task or problem is characteristic of performance-based assessment at some level. Referencing a book-length critique of standardized tests by Archbald and Newman from 1988, they suggest that for an assessment to be considered authentic, it must have value beyond the actual score or grade, indicating that the assessment task itself should be meaningful (Frey, Schmitt, & Allen, 2012). This suggests that assessments such as multiple-choice standardized tests are not authentic.

Along with Archbald and Newman, Frey, Schmitt, and Allen (2012) cite Wiggins as early advocates for authentic assessments: the views of Wiggins support a definition of authentic assessment as assessment that poses an intellectually interesting and personally meaningful problem or task. These types of assessments are realistic because the questions, tasks, or problems have value and interest beyond the classroom into the 'real world' of students' values, abilities, and motivations.

Less critical of conventional assessments, Kan and Bulut (2014) consider a performance assessment simply an alternative method to measure what a student knows and can do.

Performance assessments are an alternative approach that focuses on students' ability to apply knowledge and skills in real-world contexts. These assessments include tasks such as projects, presentations, and portfolios. Research has shown that performance assessments can provide a more comprehensive picture of student learning and promote higher-order thinking skills. It is seemed to be "perfect" the view by Corcoran, Dersheimer, and Tichenor (2004) who state that common characteristics of performance assessments should include asking students to perform, create, or

produce something; tapping higher-level thinking and problem-solving skills; using tasks that represent meaningful instructional activities; involving real-world applications; and using human judgment in scoring. These characteristics typify performance assessments generally, while other characteristics are associated with specific forms of performance assessments.

Kane, Khattri, Reeve, and Adamson, (1997) identify the four purposes of assessment as: influencing and informing instruction and curriculum, monitoring student progress, holding teachers and schools accountable, and certifying student achievement. Assessment can also serve to provide feedback to students by measuring their progress, giving them an idea of their degree of (non)mastery of the content taught to them in relation to others or to a norm or a standard. Instructors can use assessment to place students in a group for behavioral, social and/or instructional purposes. This can be achieved through conducting either or both summative or formative assessment.

Despite this ubiquity, or perhaps because of it, what constitutes a ‘good’ or ‘appropriate’ assessment in education has proven to be a highly contentious question, the answers to which have ranged considerably depending on the purposes, uses, users, and contexts for assessment. Indeed, even arriving at a definition of assessment invites disagreement, with some arguing sharp technical distinctions among terms like assessment, measurement, evaluation and testing (e.g., Embretson & Hershberger, 1999), and others like Popham (2000), contending that each of these terms can be defined identically, at least within education, as ‘a process by which educators use students’ responses to specially created or naturally occurring stimuli in order to make inferences about students’ knowledge, skills, or affective status’.

Formative assessment refers to the ongoing assessment whereby teachers actually gather evidence- feedback- used over the course of instruction to adapt the teaching in ways that would meet students’ needs and diagnose their progress toward a long-term objective (Black & William, 1998; Boston, 2002). It is usually collected by different means such as assignments, pretests, midterm student conferences (or tests), theses and projects, oral or comprehensive exams. It as well intends to provide information on “what, how much, and how well students are learning” (Angelo & Cross, 1993). A language teacher uses assessment results formatively to review student work by identifying their weaknesses and strengths with regard the objectives set for instruction, and not only to give final marks or grades, increase communication and collaboration between instructor and students by tracking and improving student learning on the basis of collecting feedback on effectiveness of and student satisfaction with classroom activities and teaching, promote the course of teaching and learning to meet students’ needs by evaluating curriculum goals, instructional strategies, program and instructional effectiveness, and finally ensure some necessary changes and potential interventions that need be made, during the instructional process.

Methodology

This study employs a qualitative research approach, analyzing various assessment techniques in educational settings. Data was collected from existing literature, case studies, and teacher observations. The methods examined include formative and summative assessment strategies implemented in diverse learning environments. The study evaluates the effectiveness of these methods based on student engagement, learning outcomes, and teacher feedback.

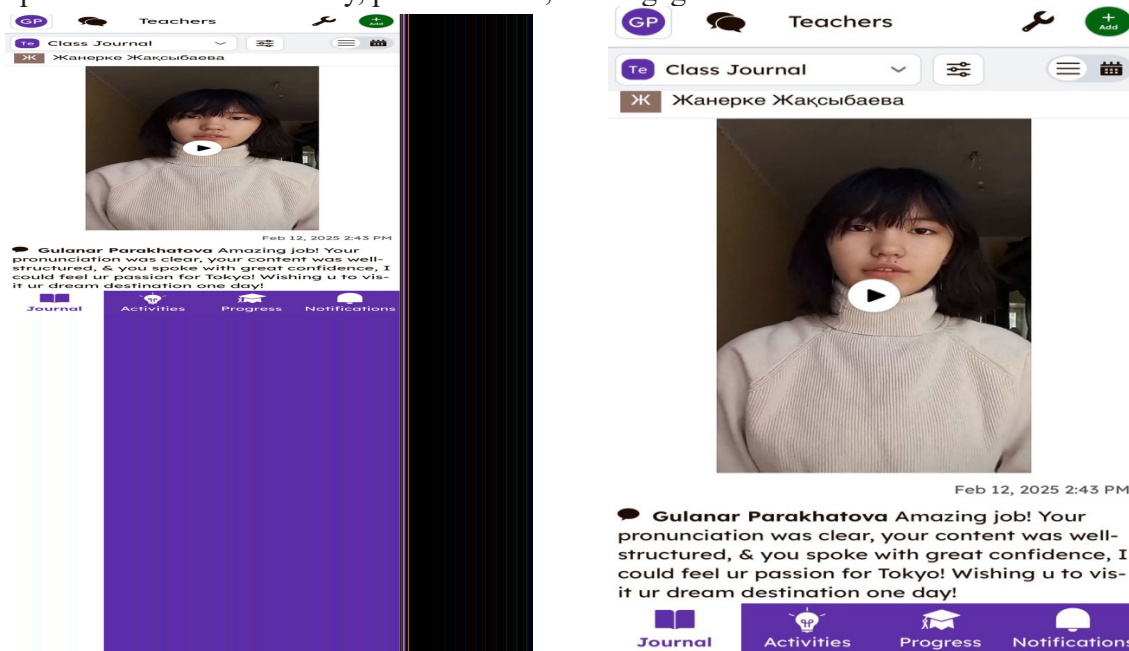
Practical Applications

Formative assessment is an ongoing process that allows teachers to provide immediate feedback and adjust instruction accordingly. The following innovative approaches make formative assessment more interactive and effective. The assessment methods discussed in this paper have been successfully integrated into classroom practices across different subjects and grade levels. For example:

1. Speaking Assessment Techniques encompass a variety of methods that evaluate students’ oral communication skills, including pronunciation, fluency, accuracy, and engagement. Modern approaches promote interactive and dynamic language learning by integrating self-assessment and peer evaluation. These techniques provide both qualitative and quantitative insights into learners’ speaking proficiency, facilitating targeted feedback and continuous improvement.

Peer Video Feedback encourages students to evaluate each other's speaking skills through video recordings. In this activity, students record a one-minute video on a given topic, such as "Describe your dream vacation". Their peers provide constructive feedback, including one compliment and one suggestion for improvement. This method enhances speaking skills, self-assessment abilities, and engagement. Platforms like Flipgrid and Seesaw facilitate the implementation of this strategy. Peer Video Feedback promotes the development of self-reflection and critical thinking skills among students. Research indicates that using digital technologies for self- and peer-assessment enhances language productivity and fosters meaningful learning (Hattie & Timperley, 2007). When students record videos, they not only practice speaking but also recognize the importance of clear articulation and structuring their thoughts. Peer feedback, which includes a compliment and a constructive suggestion, helps establish a culture of productive criticism and contributes to language improvement (Nicol & Macfarlane-Dick, 2006).

Example Task: Students record a video explaining a historical event in English. Classmates watch and provide feedback on clarity, pronunciation, and engagement.

Speed Dating Assessment is an interactive assessment technique where students explain a concept within 60 seconds to a rotating set of partners. This activity improves fluency, comprehension, and the ability to convey ideas concisely. The technique fosters confidence in spoken communication and enhances the retention of key concepts through repeated explanations.

The Speed Dating method in education promotes oral communication and speaking fluency. According to Ellis (2003), oral practice in an interactive environment accelerates language acquisition, as students repeatedly use learned structures in different contexts. The short-dialogue format reduces anxiety, as students interact in an informal setting and have opportunities to refine and adjust their responses. Furthermore, frequent partner changes increase motivation and engagement in the learning process.

Example Task: Students explain different types of renewable energy sources in a speed-dating format, rotating partners every minute. After the activity, they write a reflection on the most interesting information they learned.

Speed Debates involve students engaging in quick, structured debates on statements such as "Technology makes life easier." Each student presents their argument for 30 seconds before switching roles. The self-assessment checklist provided afterward encourages reflection on clarity, argument strength, and delivery. This method develops critical thinking, persuasive communication, and active listening skills.

The Speed Debate method enhances students' cognitive flexibility, argumentation skills, and

ability to articulate thoughts quickly. According to Vygotsky's Social Development Theory (1978), interaction in the learning process fosters a deeper understanding of the material. Debates conducted within a limited timeframe enable students to analyze information efficiently, structure their arguments, and develop communication skills. Additionally, self-reflection using a checklist allows students to recognize their strengths and areas for improvement, making the learning process more meaningful.

Example Task: Divide students into pairs and assign them debate topics. Each pair conducts a rapid debate and records their arguments for later analysis. Students then revise their points based on peer feedback.

Think-Pair-Share is a simple yet effective formative assessment technique where students first think independently about a question, then discuss their thoughts with a partner, and finally share their conclusions with the class. This method encourages collaboration, deepens understanding, and allows for diverse perspectives.

Example Task: Students analyze a short story, discuss key themes with a partner, and present their conclusions to the class. To extend the activity, students write a follow-up paragraph summarizing their discussion.

2. Listening Assessment Techniques evaluate students' ability to comprehend spoken language and extract essential information.

Dipstick Method involves students listening to an AI-generated audio - text via platforms like NaturalReader.com and drawing a picture based on their understanding. The assessment measures students' ability to visualize information, recall details, and demonstrate comprehension creatively. A structured descriptor ensures objective evaluation of their work.

Example Task: Students listen to a podcast about space exploration and sketch the different planets based on their descriptions. They then write a short paragraph explaining their drawing.

Running Dictation is an engaging listening and writing assessment activity. One student listens to a passage read aloud, then runs to dictate it to their partner, who writes it down. This exercise develops active listening skills, memory retention, and teamwork.

Example Task: Divide students into teams and give each team a different section of a story. After completing the dictation, they compile the full story and discuss its main idea.

3. Writing Assessment with AI Writing assessment can be enhanced using AI tools that provide instant feedback and error detection.

AI-Enhanced Drafts with Grammarly Grammarly is a powerful tool for evaluating students' writing skills. In this approach, students write essays on topics such as "Should students have a four-day school week?" and check their work using Grammarly. They then identify and correct three mistakes before submitting the final version. This method fosters independent learning, self-correction, and improved writing proficiency. Using AI-powered tools such as Grammarly helps develop self-editing skills and enhances language accuracy. Research shows that automated grammar and style checks improve students' writing quality by providing instant feedback and highlighting common errors (Li, 2020). Unlike traditional proofreading methods, Grammarly enables students to independently analyze and correct their texts, fostering learning autonomy. Additionally, adaptive recommendations help expand vocabulary and maintain an academic writing style.

Example Task: Students draft personal narratives, use Grammarly to refine them, and submit their final versions for peer review. They then compare AI-generated feedback with teacher feedback.

Untitled document

Goals 97 Overall score

Review suggestions Write with generative AI Check for AI text & plagiarism

Review suggestions 5

Correctness Clarity Engagement Delivery

We found 1 more way to improve your text with Pro. Upgrade for unlimited access.

1 Conciseness

Get Pro Dismiss

Change preposition on

Correct your spelling stepped

Remove the phrase some

Correct your spelling deepeeer

Collaborative Writing with Google Docs Students work in pairs or small groups to write a short essay or story on Google Docs. Each student contributes to the text while receiving real-time feedback from peers and the teacher. This collaborative approach improves writing fluency, organization, and peer editing skills.

Example Task: Groups create a travel guide for a fictional country, incorporating grammar and vocabulary studied in class. The final version is published as a class e-book.

4. Reading Comprehension and Assessment Reading assessments aim to gauge students' ability to interpret and summarize texts effectively.

Elevator Pitch for Reading Summarization In this activity, students read a text—such as “Will AI Replace Teachers?”—and summarize the main points within 30 seconds, mimicking an elevator pitch. The task enhances summarization skills, encourages fluency, and promotes peer feedback. The Elevator Pitch technique is an effective tool for developing public speaking skills and the ability to present information concisely yet meaningfully. This method is based on the concept of cognitive load (Sweller, 1988), which suggests that students learn more effectively when required to highlight key ideas and express them succinctly. Such a format helps students quickly structure information, enhances their self-expression skills, and teaches them to adapt their speech to time constraints—an essential skill in both academic and professional settings.

Example Task: Assign students different book reviews, have them prepare a 30-second summary, and present it in front of the class. They then compare their summaries to the original text.

Active Reading with Embedded Questions Using Actively Learn, teachers can insert multiple-choice and open-ended questions directly into reading materials. This approach allows for real-time assessment of comprehension, critical thinking, and engagement.

Example Task: Students analyze a newspaper article with embedded discussion prompts and answer comprehension questions as they read. They then create their own discussion questions.

5. Summative Assessment Strategies Summative assessment evaluates students' cumulative knowledge at the end of a unit.

Project-Based Assessment Students work on a long-term project, such as designing a sustainable city or creating a digital portfolio. This assessment method measures creativity, problem-solving, and research skills.

Example Task: Groups design and present a new app concept that solves a real-world problem. They create promotional materials and a prototype description.

Project-Based Assessment has been widely adopted in STEM education to encourage problem-solving and creativity. These practical applications demonstrate the versatility and effectiveness of

modern assessment strategies in enhancing student learning experiences.

Recommendations

Based on the findings of this study, the following recommendations are proposed for educators:

Incorporate Interactive Assessments – Teachers should integrate peer feedback, debates, and collaborative writing tasks to increase student engagement.

Leverage Technology – AI-powered tools such as Grammarly and platforms like Flipgrid can enhance formative assessment and provide immediate feedback.

Encourage Self-Reflection – Providing students with structured self-assessment checklists can help them develop critical thinking and self-regulation skills.

Use a Variety of Assessment Methods – Combining formative and summative assessments ensures a comprehensive evaluation of student progress.

Promote Student-Centered Learning – Giving students opportunities to actively participate in their assessment process fosters ownership of learning and motivation.

Conclusion

Modern assessment approaches emphasize interactive, student-centered evaluation methods that align with educational goals. These approaches enhance student motivation, encourage active participation, and ensure a more accurate reflection of academic progress. As education evolves, incorporating these methods will improve learning outcomes and prepare students for future challenges. Assessing academic performance is a complex and multifaceted process. While traditional methods provide valuable data, alternative approaches such as performance assessments and multilevel models offer a more nuanced understanding of student learning. By leveraging theoretical frameworks and staying abreast of current trends, educators can enhance the effectiveness of assessment practices and ultimately improve educational outcomes.

References

1. Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and Classroom Learning. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 5(1), 7-74.
2. Brown, H. D. (2004). *Language Assessment: Principles and Classroom Practices*. Pearson Education.
3. Nicol, D. J., & Macfarlane-Dick, D. (2006). Formative Assessment and Self-regulated Learning: A Model and Seven Principles of Good Feedback Practice. *Studies in Higher Education*, 31(2), 199-218.
4. Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. Jossey-Bass.
5. Sadler, D. R. (1989). Formative Assessment and the Design of Instructional Systems. *Instructional Science*, 18(2), 119-144.

УДК 377.4
ГРНТИ 14.37.27
DOI 10.70892/pkvmng19

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ КУРСТАРЫ АРҚЫЛЫ ПЕДАГОГТЕРДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ДАМУ

Бизикова Татьяна Анатольевна

«Өрлеу» Біліктілікті Арттыру Ұлттық орталығы»

Қостанай облысы бойынша кәсіптік даму институты» акционерлік қоғамының филиалы,

Қазақстан Республикасы, Қостанай қ.

tbizikova@orleu-edu.kz

РАЗВИТИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГОВ ПОСРЕДСТВОМ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

Бизикова Татьяна Анатольевна

филиал акционерного общества «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»

Институт профессионального развития по Костанайской области», г. Костанай, Республика Казахстан

tbizikova@orleu-edu.kz

DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCIES OF TEACHERS THROUGH ADVANCED TRAINING COURSES

Bizikova Tatyana Anatolyevna

branch of the joint-stock company «National Center for Advanced Training «Orleu» Institute of Professional

Development in Kostanay region», Kostanay,

Republic of Kazakhstan.

tbizikova@orleu-edu.kz

Аңдапта

Мақала мұғалімдердің психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін дамыту мәселесін зерттеуге арналған. Автор психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті анықтау тәсілдерін қарастырды, тұжырымдаманың мазмұнын ашты, ғылыми-педагогикалық және психологиялық әдебиеттерді талдау негізінде мұғалімнің психологиялық-педагогикалық құзыреттілігінің жалпыланған құрылымы мен компоненттері сипатталды. Мақалада мұғалімнің кәсіби шеберлігінің өсуін және білім беру сапасын арттыруда психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті дамытудың рөлі анықталған. Педагогтерде психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті дамытудың ең тиімді жолдарын іздеудің өзектілігі негізделеді және осы бағыттағы ғылыми зерттеулерге талдау жасалады, оның негізінде мәселені шешудің өзгеруіне қарамастан, ғалымдар жоққа шығармайды, сонымен қатар біліктілікті арттыру курстары мұғалімдердің психологиялық-педагогикалық құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етуі мүмкін деген пікірде. Қорытындылай келе, қосымша кәсіптік білім беру жүйесі оның икемділігі мен бейімделгіштігімен педагогтардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін арттыру үшін жоғары әлеуетке ие, бұл психологиялық-педагогикалық сауаттылықты арттыруға, олардың тәжірибесінің шекараларын кеңейтуге, кәсіби қызметті тиімді жүзеге асыруға және оқу, даму және даму процесінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге ықпал ететін жеке қасиеттерді дамытуға мүмкіндік береді деген қорытындыға келді. білім алушыларды тәрбиелеу.

Аннотация

Статья посвящена изучению проблемы развития психолого-педагогических компетенций педагогов. Автором рассмотрены подходы к определению психолого-педагогической компетентности, раскрыто содержание понятия, на основе анализа научно-педагогической и психологической литературы описана обобщенная

структура и составляющие психолого-педагогической компетентности педагога. В статье определена роль развития психолого-педагогических компетенций в обеспечении роста профессионального мастерства педагога и повышения качества образования. Обоснована актуальность поиска наиболее эффективных способов развития психолого-педагогических компетенций у педагогов и сделан анализ научных изысканий в этом направлении, на основе которого установлено, что несмотря на вариации решения проблемы, ученые не только не отрицают, но и сходятся во мнении, что курсы повышения квалификации могут способствовать развитию психолого-педагогических компетенций педагогов. В заключение сделан вывод о том, что система дополнительного профессионального образования с ее гибкостью и адаптивностью, имеет высокий потенциал для повышения психолого-педагогической компетентности педагогов, позволяя повысить психолого-педагогическую грамотность, расширить границы их опыта, развить личностные качества, способствующие эффективному осуществлению профессиональной деятельности и достижению высоких результатов в процессе обучения, развития и воспитания обучающихся.

Annotation

The article is devoted to the study of the problem of the development of psychological and pedagogical competencies of teachers. The author considers approaches to the definition of psychological and pedagogical competence, reveals the content of the concept, and is based on the analysis of scientific, pedagogical and psychological literature, describes the generalized structure and components of psychological and pedagogical competence of a teacher. The article defines the role of the development of psychological and pedagogical competencies in ensuring the growth of professional skills of teachers and improving the quality of education. The relevance of the search for the most effective ways to develop psychological and pedagogical competencies of teachers is substantiated and an analysis of scientific research in this direction is made, on the basis of which it is established that despite variations in the solution of the problem, scientists do not deny, but also agree that advanced training courses can contribute to the development of psychological and pedagogical competencies of teachers. It is concluded that the system of additional professional education, with its flexibility and adaptability, has a high potential for improving the psychological and pedagogical competence of teachers, allowing them to improve psychological and pedagogical literacy, expand the boundaries of their experience, develop personal qualities that contribute to the effective implementation of professional activities and achieve high results in the learning process, development, and education of students.

Тірек сөздер: Педагогтің кәсіби құзыреттілігі, психологиялық-педагогикалық құзыреттілігі, біліктілікті арттыру курстары, психологиялық-педагогикалық құзыреттілікті дамыту, Педагогтің кәсіби шеберлігі

Ключевые слова: профессиональная компетентность педагога, психолого-педагогическая компетентность, курсы повышения квалификации, развитие психолого-педагогических компетенций, профессиональное мастерство педагога.

Keywords: professional competence of a teacher, psychological and pedagogical competence, advanced training courses, development of psychological and pedagogical competencies, professional skills of a teacher.

В реалиях сегодняшнего дня, когда новые технологии стремительно развиваются, активно проникая во все сферы человеческой жизни и меняя окружающую действительность, особую остроту приобретает проблема качества образования подрастающего поколения. Педагог, находясь во главе образовательного процесса и управляя им, играет важнейшую роль в приобретении необходимых знаний и навыков обучающимися. От профессиональной компетентности педагога, основу которой составляет психолого-педагогическая компетентность, во многом зависят учебные достижения его учеников. В связи с этим важно четко понимать, какими компетенциями характеризуется психолого-педагогическая компетентность педагога и каковы наиболее действенные способы их развития. Важную роль в развитии профессиональной компетентности педагогов, а, следовательно, в повышении их профессионального мастерства, играют курсы повышения квалификации, которые каждый педагог обязан проходить в межаттестационный период. Поэтому особый интерес представляет изучение возможностей углубления знаний педагогов и развития их психолого-педагогических компетенций как непосредственно на этапе обучения, так и в посткурсовой период.

Исходя из этого была сформулирована цель исследования: изучить содержание понятия

«психолого-педагогическая компетентность педагога» и выявить возможности развития психолого-педагогических компетенций у педагогов посредством курсов повышения квалификации.

Постановка цели определила выбор методов. Основными методами исследования стали анализ научно-педагогической и психологической литературы по теме, синтез и обобщение.

Обзор литературы

В педагогической литературе представлены разнообразные определения «психолого-педагогической компетентности педагога». Так, Е.В. Попова под психолого-педагогической компетентностью понимает «максимально адекватную, пропорциональную совокупность профессиональных, коммуникативных, личностных свойств учителя, позволяющую достигать качественных результатов в процессе обучения и воспитания учащихся» [1].

И.Б. Выпрямкина определяет содержание психолого-педагогической компетентности педагогов как «обобщенное личностное образование, включающее адекватные ценностные ориентации, мотивы деятельности, оптимальный стиль деятельности и взаимоотношений, психологические знания, умения, необходимые для эффективного решения задач профессиональной деятельности» [2].

О.А. Драганова подразумевает под психолого - педагогической компетентностью «совокупность определенных личностных качеств в сочетании с высоким уровнем профессиональной подготовленности, коммуникативных свойств учителя, позволяющих достигать эффективных результатов в процессе обучения, развития и воспитания обучающихся» [3].

Несмотря на разнообразие подходов к определению психолого-педагогической компетентности педагога, в целом суть их сводится к тому, что это понятие объединяет совокупность психолого-педагогических знаний, умений и качеств личности, необходимых педагогу для осуществления самоорганизации педагогической и развивающей деятельности [4].

Анализируя структуру психолого-педагогической компетентности в обобщенном виде, можно констатировать, что чаще всего авторы выделяют в ней три основных компонента: личностно-направленный, когнитивный или содержательный и деятельностный, которые тесно взаимосвязаны между собой, вытекают из профессиональной деятельности педагога и предопределяют успешность организуемого им педагогического процесса и достижение обучающимися высоких образовательных результатов.

Если рассматривать составные элементы психолого-педагогической компетентности педагога, то как отмечает О.Г. Холодкова, они включают информированность об индивидуальных особенностях обучающихся, включающих черты характера, уровень предшествующей подготовки, что отражается на выборе продуктивных стратегий обучения в рамках индивидуального подхода; компетентность в области процессов общения между субъектами образовательных отношений и их влияние на достижение планируемых результатов обучения и воспитания; знание эффективных методов обучения, способность к профессиональному самосовершенствованию, понимание индивидуальных особенностей собственной личности, имеющих влияние на педагогический процесс [5].

На практике психолого-педагогические компетенции, составляющие в совокупности соответствующую компетентность конкретного педагога, как некое интегративное образование, зависят от его должности, и определяемых ею кругом функциональных обязанностей. Они могут включать в себя:

- компетенции в области философских и правовых основ образования;
- компетенции в области межличностного взаимодействия и коммуникации;
- компетенции в области решения социально-воспитательных задач в коллективе;
- компетенции в области повышения квалификации и переподготовки кадров;
- компетенции в области управления коллективом;

компетенции в области непрерывного самообразования и профессионального самосовершенствования;

компетенции в области воспитания и развития детей и др. [6].

Следует заметить, что развитие психолого-педагогических компетенций создает условия для роста профессионального мастерства педагога и, соответственно, повышения качества образования. Кроме того, в связи с участвовавшими случаями девиантного поведения обучающихся, активным внедрением инклюзивного образования роль психолого-педагогических компетенций в структуре компетентности педагога значительно возрастает, а значит актуализируется вопрос поиска наиболее эффективных способов их развития.

Изучению различных аспектов проблемы развития психолого-педагогической компетентности посвящены труды М.И. Лукьяновой, С.Б. Серяковой, Н.Ф. Логиновой, И.Е. Девятовой, К.Г. Караханян, А.Б. Ходжаян, Н.В. Агранович, В.Я. Горбункова, М.И. Плугиной, Б.С. Байменовой, Н.Б. Дюсеновой и С.С. Жубаковой и многих других. Каждый из них предлагает свой способ действия, ресурсы и средства. Так, М.И. Лукьянова исследуя развитие психолого-педагогической компетентности учителей в процессе их взаимодействия со школьным психологом, определяет его содержание, психолого-педагогические и организационно-методические условия. По ее мнению, взаимодействие школьного психолога с учителями позволяет решать проблему развития их психолого-педагогической компетентности в послевузовский период непосредственно в процессе педагогической деятельности, имея целью совершенствование отношений внутри воспитательной системы, изменение характера взаимодействия между ее структурными компонентами на основе овладения педагогами личностными стратегиями, предполагающими развитие личностных ресурсов, формирование новых психологических установок и стиля общения. При этом эффективность процесса развития психолого-педагогической компетентности педагогов определяется не только позитивной динамикой в их личностном и профессиональном росте, но и наличием качественных изменений в их образовательной деятельности. Рассматривая развитие психолого-педагогической компетентности учителей в процессе их взаимодействия со школьным психологом, М. И. Лукьянова не отрицает и другие способы достижения этой же цели [7].

В.С. Калита анализирует возможности повышения психолого-педагогической компетентности учителя средствами методической работы в школе. Она отмечает, что при организации работы по повышению психолого-педагогической компетентности педагогов в школе необходим дифференцированный подход, учитывающий различия в уровнях ее текущего и потенциального состояний. Внутришкольная методическая работа, с точки зрения автора, должна быть выстроена в логике профессионального развития педагога, чтобы способствовать росту его психолого-педагогической компетентности, а среди субъектов управления ею должен обязательно быть школьный психолог. Изучая данный аспект развития психолого-педагогической компетентности учителей, В. С. Калита отмечает целесообразность включения в работу по повышению психолого-педагогической компетентности педагогов организаций системы повышения квалификации [8].

Н.Ф. Логинова определяет и научно обосновывает организационно-педагогические условия становления психолого-педагогической компетентности молодого педагога с использованием потенциала региональной системы образования, которые, по ее утверждению, должны включать в себя стадии актуализации положительного эмоционально-ценностного отношения молодого педагога к профессиональной деятельности; обогащения психолого-педагогических знаний, умений и опыта профессиональной деятельности; активизации профессиональной коммуникации и взаимодействия педагогов с целью освоения способов разрешения возникающих проблем психолого-педагогического характера в профессиональной деятельности. При этом в качестве средств предлагается использовать профессиональные компетентностные игры, программу становления психолого-педагогической компетентности,

работу молодежного профессионального сообщества, и, что примечательно, программу повышения квалификации «Педагогическая интернатура развития» [9].

Как можно заметить, несмотря на вариации решения проблемы, ученые не только не отрицают, но и сходятся во мнении, что курсы повышения квалификации могут способствовать развитию психолого-педагогических компетенций педагогов. Однако, конкретных исследований по этой теме немного, поэтому вопрос пока остается недостаточно проработанным. Е.М. Беспаленко предпринята попытка научного обоснования процесса формирования психолого-педагогических компетенций у педагогов образовательных организаций во время прохождения курсов повышения квалификации. Ею было установлено, что формирование психолого-педагогических компетенций у педагогов в процессе курсов повышения квалификации может быть успешным при условии разработки и реализации дополнительных образовательных программ по соответствующим тематикам, с достаточным количеством часов и обеспечением психолого-педагогического сопровождения профессионального мастерства педагогов [10]. Это подтверждает наше предположение о том, что обучение на курсах повышения квалификации может служить цели повышения психолого-педагогической компетентности педагогов.

Результаты и их обсуждение

На основе проведенного анализа научно-педагогической и психологической литературы, а также практического опыта повышения квалификации педагогов, мы пришли к выводу о том, что курсы повышения квалификации при грамотном подходе предоставляют широкие возможности для формирования и развития психолого-педагогических компетенций. Своевременная организация курсов, их наполнение актуальным содержанием, гибкое управление образовательным процессом, результативность применяемых преподавателем методик – все это способствует формированию у педагогов положительного эмоционального отношения к работе, необходимых ценностно-смысловых и коммуникативных компетенций, создает предпосылки для осознанного применения ими психолого-педагогических знаний и умений в педагогической практике, обогащает профессиональный опыт.

Разнообразная тематика курсов, предусматривающая расширение спектра знаний по актуальным направлениям, касающимся вопросов взаимодействия с обучающимися в условиях инклюзивного образования, предупреждения и разрешения конфликтов, девиантного и делинквентного поведения, развивает психолого-педагогическую грамотность педагога, повышает вероятность выстраивания им при организации образовательного процесса целесообразных отношений с обучающимися, коллегами и администрацией, создания благоприятной и безопасной образовательной среды, учета индивидуальных и возрастных особенностей обучающихся, что влечет за собой возрастание мотивации и интереса к учению. Обучаясь на курсах, педагоги учатся выстраивать конструктивные коммуникационные связи, улучшают навыки управления собственными эмоциями и влияния на поведение других, развивая свой эмоциональный интеллект и совершенствуя систему самокоррекции, препятствующую преждевременному профессиональному выгоранию.

Во время обучения слушатели получают необходимые знания для проведения в послекурсовой период исследования собственной практики, стимулирующей процесс профессионального самообразования, что развивает их компетенции в области непрерывного самообразования и профессионального самосовершенствования, а актуализация и обновление компетенций в области правовых основ образования, предусмотренная в курсе по любой из тем, препятствует возникновению нарушений действующего законодательства и позволяет оставаться при выполнении профессиональных обязанностей в рамках правового поля.

Заключение

Таким образом, обобщая вышесказанное, можно заключить, что система дополнительного профессионального образования с ее гибкостью и адаптивностью, имеет высокий потенциал для повышения психолого-педагогической компетентности педагогов. При грамотном наполнении и организации курсы повышения квалификации и самостоятельная послекурсовая

деятельность, выстроенная в соответствии с рекомендациями, полученными в период обучения, позволяют повысить психолого-педагогическую грамотность педагогов, расширить границы их опыта, развить личностные качества, способствующие эффективному осуществлению профессиональной деятельности и достижению высоких результатов в процессе обучения, развития и воспитания обучающихся.

Литература

1. Попова Е.В. Психолого-педагогическая компетентность учителя как условие повышения педагогической культуры: автореф. дис. на соиск. степ. доктора педагогических наук: 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования. – Ростов-на-Дону, 1996. – 207с.
2. Выпрямкина И.Б. Психолого-педагогическая компетентность учителей гимназических классов: динамика, развитие, оценка при аттестации: автореф. дис. на соиск. степ. канд. псих. наук: 19.00.07 – Педагогическая психология. – М., 2004. – 187 с.
3. Драганова О.А. Основные направления повышения психолого-педагогической компетентности педагога, необходимой для работы с различными контингентами учащихся // Проблемы современного образования. – 2017. – №6. – С. 55-63. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-napravleniya-povysheniya-psihologo-pedagogicheskoy-kompetentnosti-pedagoga-neobhodimoy-dlya-raboty-s-razlichnymi-kontingentami-uchashchiesya> (дата обращения: 06.02.2025).
4. Байменова Б.С., Дюсенова Н.Б., Жубакова С.С. Психолого-педагогические компетенции учителя в условиях инклюзивного образования // Мир педагогики и психологии. – 2019. – №10 (39). – URL: <https://scipress.ru/pedagogy/articles/psihologo-pedagogicheskie-kompetentsii-uchitelya-v-usloviyakh-inklyuzivnogo-obrazovaniya.html> (дата обращения: 10.02.2025).
5. Холодкова О.Г. Психолого-педагогическая компетентность учителя в условиях реализации требований профессионального стандарта педагога // Вестник АлтГПА: психолого-педагогические науки. – 2015. – №22. – С.12-15. – URL: <https://journals-altspu.ru/vestnik/article/view/281/234> (дата обращения: 06.02.2025).
6. Повышение психолого-педагогической компетенции обучающихся, родителей и педагогических работников: методические рекомендации для педагогических работников / Сост. Е.К. Казакова. – Пенза, 2024. – 42 с.
7. Лукьянова М.И. Развитие психолого - педагогической компетенции учителя: автореф. дис. на соиск. степ. канд. пед. наук: 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования. – М., 1996. – 172 с.
8. Калита В.С. Повышение психолого-педагогической компетентности учителя средствами методической работы в школе: автореф. дис. на соиск. степ. канд. пед. наук: 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования. – М., 1999. – 172 с.
9. Логинова Н.Ф. Становление психолого-педагогической компетентности молодого педагога с использованием потенциала региональной системы образования: автореф. дис. на соиск. степ. канд. пед. наук: 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования. – Красноярск, 2019. – 257 с.
10. Беспаленко Е. М. Процесс формирования психолого-педагогических компетенций у педагогов образовательных организаций // Вопросы журналистики, педагогики, языкознания. – 2020. – № 2. – С. 188-196. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/protsess-formirovaniya-psihologo-pedagogicheskikh-kompetentsiy-u-pedagogov-obrazovatelnyh-organizatsiy> (дата обращения: 17.02.2025).

References

1. Popova E. V. Psihologo-pedagogicheskaya kompetentnost' uchitelya kak uslovie povysheniya pedagogicheskoy kul'tury: avtoref. dis. na soisk. step. doktora pedagogicheskikh nauk: 13.00.01 – Obshchaya pedagogika, istoriya pedagogiki i obrazovaniya. – Rostov-na-Donu, 1996. – 207 s.

2. Vypryazhkina I.B. Psihologo-pedagogicheskaya kompetentnost' uchitelej gimnazicheskikh klassov: dinamika, razvitie, ocenka pri attestacii: avtoref. dis. na soisk. step. kand. psih. nauk: 19.00.07 – Pedagogicheskaya psihologiya. – M., 2004. – 187 s.
3. Draganova O.A. Osnovnye napravleniya povysheniya psihologo-pedagogicheskoy kompetentnosti pedagoga, neobhodimoy dlya raboty s razlichnymi kontingentami uchashchihsya // Problemy sovremennogo obrazovaniya. – 2017. – № 6. – S. 55-63. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-napravleniya-povysheniya-psihologo-pedagogicheskoy-kompetentnosti-pedagoga-neobhodimoy-dlya-raboty-s-razlichnymi> (data obrashcheniya: 06.02.2025)
4. Bajmenova B.S., Dyusenova N. B., Zhubakova S.S. Psihologo-pedagogicheskie kompetencii uchitelya v usloviyah inklyuzivnogo obrazovaniya // Mir pedagogiki i psihologii. – 2019. – № 10 (39). – URL: <https://scipress.ru/pedagogy/articles/psikhologo-pedagogicheskie-kompetentsii-uchitelya-v-usloviyakh-inklyuzivnogo-obrazovaniya.html> (data obrashcheniya: 10.02.2025).
5. Holodkova O.G. Psihologo-pedagogicheskaya kompetentnost' uchitelya v usloviyah realizacii trebovanij professional'nogo standarta pedagoga // Vestnik AltGPA: psihologo-pedagogicheskie nauki. – 2015. – № 22. – S.12-15. – URL: <https://journals-altspu.ru/vestnik/article/view/281/234> (data obrashcheniya: 06.02.2025).
6. Povysenie psihologo-pedagogicheskoy kompetencii obuchayushchihsya, roditel'ej i pedagogicheskikh rabotnikov: metodicheskie rekomendacii dlya pedagogicheskikh rabotnikov / Sost. E.K. Kazakova. – Penza, 2024. – 42 s.
7. Luk'yanova M.I. Razvitie psihologo-pedagogicheskoy kompetencii uchitelya: avtoref. dis. na soisk. step. kand. ped. nauk: 13.00.08 – Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya. – M., 1996. – 172 s.
8. Kalita V.S. Povysenie psihologo-pedagogicheskoy kompetentnosti uchitelya sredstvami metodicheskoy raboty v shkole: avtoref. dis. na soisk. step. kand. ped. nauk: 13.00.01 – Obshchaya pedagogika, istoriya pedagogiki i obrazovaniya. – M., 1999. – 172 s.
9. Loginova N.F. Stanovlenie psihologo-pedagogicheskoy kompetentnosti molodogo pedagoga s ispol'zovaniem potenciala regional'noj sistemy obrazovaniya: avtoref. dis. na soisk. step. kand. ped. nauk: 13.00.08 – Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya. – Krasnoyarsk, 2019. – 257 s.
10. Bespalenko E.M. Process formirovaniya psihologo-pedagogicheskikh kompetencij u pedagogov obrazovatel'nyh organizacij // Voprosy zhurnalistiki, pedagogiki, yazykoznaniya. – 2020. – № 2. – S. 188-196. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/protsess-formirovaniya-psihologo-pedagogicheskikh-kompetentsiy-u-pedagogov-obrazovatelnyh-organizatsiy> (data obrashcheniya: 17.02.2025).

УДК 373.2
ГРНТИ 14.23.01
DOI 10.70892/4twl1z63

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІ ЖОСПАРЛАУ ЖӘНЕ ҰЙЫМДАСТЫРУ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДА

Бикбаева Гульнара Канаткалиевна

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Рудный қаласының білім бөлімі» ММ
әдіскері, Қостанай облысы, Рудный қаласы

Кубеева Карлыгаш Сапабековна

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Әдістемелік орталығы» КМУ аға әдіскері,
Қостанай облысы, Қостанай қаласы
e-mail: doshkola.rudny@yandex.kz

ПЛАНИРОВАНИЕ И ОРГАНИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ДОШКОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Бикбаева Гульнара Канаткалиевна

методист ГУ «Отдел образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области, город Рудный,
Костанайская область, Қазақстан

Кубеева Карлыгаш Сапабековна

методист КГУ «Методический центр» Управления образования акимата Костанайской области,
город Костанай, Костанайская область,
e-mail: doshkola.rudny@yandex.kz

PLANNING AND ORGANIZATION OF INNOVATION IN A PRESCHOOL ORGANIZATION

Bikbayeva Gulnara Kanokaliyevna

methodist of SI «Education Department of tRudny»
Department of Education Akimat of the Kostanay region, Kostanay region, city of Rudny Kostanay region,
Kazakhstan

Kubeeva Karlygash Sapabekovna

Senior methodist of the CSI «Methodical Center» of the Department of Education of the Akimat
of the Kostanay region, Kostanay region, Kostanay / Kazakhstan

Аннотация

Мектепке дейінгі білім берудің заманауи жүйесі үнемі жаңартылуды және білім беру сапасын жақсарту және балаларды тәрбиелеу үшін инновациялық технологияларды енгізуді талап етеді. Мақалада мектепке дейінгі ұйымдардағы инновациялық қызметті жоспарлау және ұйымдастыру мәселелері талқыланады. Зерттеу мақсаты - оқу процесінің сапасын жақсарту үшін мектепке дейінгі ұйымдардағы инновацияларды жоспарлау мен ұйымдастырудың тиімді тәсілдерін жасау. Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды: нормативтік-құқықтық базаны және ғылыми әдебиеттерді талдау, мектепке дейінгі ұйымдардың мұғалімдеріне сұрақ қою. Зерттеу нәтижелері инновациялық қызметті сәтті жүзеге асыруды, оның ішінде стратегиялық жоспарлау, кадрларды даярлау, білім беру бағдарламаларын бейімдеу және олардың тиімділігін бақылауды қажет ететіндігін көрсетеді. Мұғалімдердің сауалнамаларын талдау инновацияны енгізудің

негізгі кедергілерін, соның ішінде әдістемелік қамтамасыз етудің, материалдық-техникалық ресурстардың жетіспеушілігін, материалдық-техникалық ресурстардың жетіспеушілігін және жоғары жүктеме алғанын анықтады. Мақалада осы кедергілерді, соның ішінде мұғалімдердің біліктілігін арттыру, басқарушылық тетіктерді жетілдіру және технологияларды белсенді қолдану бойынша бағдарламаларды әзірлеу жолдары ұсынылады. Зерттеудің практикалық маңыздылығы - ұсынылған ұсыныстарды мектепке дейінгі ұйымдардың басшылары инновациялық даму стратегиясын әзірлеудегі, сондай-ақ оқу процесінде жаңа әдістерді енгізудегі мұғалімдер қолдана алады. Қорытындылар инновациялық қызметті жоспарлаудың кешенді тәсілінің және мектепке дейінгі тәрбиедегі тұрақты оң өзгерістерге қол жеткізу үшін барлық қатысушыларға барлық қатысушыларға қатысу қажеттілігі туралы айтады..

Аннотация

Современная система дошкольного образования требует постоянного обновления и внедрения инновационных технологий для повышения качества обучения и воспитания детей. В статье рассматриваются вопросы планирования и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях. Цель исследования – разработка эффективных подходов к планированию и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях для повышения качества образовательного процесса. В ходе исследования использованы следующие методы: анализ нормативно-правовой базы и научной литературы, анкетирование педагогов дошкольных организаций. Результаты исследования показывают, что успешная реализация инновационной деятельности требует системного подхода, включающего стратегическое планирование, кадровую подготовку, адаптацию образовательных программ и мониторинг их эффективности. Проведенный анализ анкетирования педагогов выявил ключевые барьеры внедрения инноваций, среди которых недостаток методической поддержки, нехватка материально-технических ресурсов и высокая нагрузка. В статье предложены пути преодоления этих препятствий, включая разработку программ повышения квалификации педагогов, совершенствование управленческих механизмов и активное использование технологий. Практическая значимость исследования заключается в том, что предложенные рекомендации могут быть использованы руководителями дошкольных организаций при разработке стратегий инновационного развития, а также педагогами при внедрении новых методик в образовательный процесс. Выводы подчеркивают важность комплексного подхода к планированию инновационной деятельности и необходимость взаимодействия всех участников образовательного процесса для достижения устойчивых позитивных изменений в дошкольном образовании.

Annotation

The modern system of preschool education requires constant updating and introducing innovative technologies to improve the quality of education and raising children. The article considers the issues of planning and organizing innovative activities in preschool organizations. The purpose of the study is to develop effective approaches to the planning and organization of innovation in preschool organizations to improve the quality of the educational process. In the course of the study, the following methods were used: analysis of the regulatory framework and scientific literature, questioning of teachers of preschool organizations. The results of the study show that the successful implementation of innovative activities requires a systematic approach, including strategic planning, personnel training, adaptation of educational programs and monitoring their effectiveness. The analysis of the questionnaires of teachers revealed key barriers to the introduction of innovation, including a lack of methodological support, lack of material and technical resources and much work. The article proposes ways to overcome these obstacles, including developing programs for advanced training of teachers, improving managerial mechanisms and the active use of technologies. The practical significance of the study is that the proposed recommendations can be used by the heads of preschool organizations of the development of innovative strategies, as well as teachers while having new methods in the educational process. Conclusions emphasize the importance of an integrated approach to planning innovative activities and the need to interact all participants in the educational process to achieve stable positive changes in preschool education.

Түйінді сөздер: мектепке дейінгі тәрбие, инновацияны жоспарлау, оқу процесін жоспарлау, педагогикалық технологиялар, инновацияны ұйымдастыру, оқытушылардың құзіреттілігін, оқу процесінің сапасы.

Ключевые слова: дошкольное образование, планирование инновационной деятельности, организация

образовательного процесса, педагогические технологии, организация инновационной деятельности, компетентность педагогов, качество образовательного процесса.

Keywords: *preschool education, planning of innovations, organization of the educational process, pedagogical technologies, organization of innovations, competence of teachers, quality of the educational process.*

Введение

Современные тенденции в развитии дошкольного образования требуют постоянного обновления образовательных программ, методик и подходов. Инновационная деятельность в дошкольных организациях становится важным фактором повышения качества образования и воспитания детей, поскольку позволяет адаптировать образовательный процесс к современным условиям, учитывая индивидуальные потребности дошкольников. Несмотря на активное развитие инновационных технологий, в практике дошкольного образования сохраняются значительные проблемы, связанные с недостаточной методической поддержкой педагогов, нехваткой материально-технических ресурсов и отсутствием единой стратегии внедрения инноваций. В научной литературе освещены различные аспекты инновационной деятельности в образовательных организациях, однако остаются пробелы в исследовании комплексного подхода к ее планированию и организации в дошкольной среде. В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты управления инновационной деятельностью в дошкольных организациях, а также предлагаются механизмы повышения ее эффективности.

Объектом исследования является инновационная деятельность в системе дошкольного образования.

Предмет исследования - процессы планирования и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях, включая управленческие стратегии, методические подходы и механизмы внедрения инноваций.

Цель исследования – разработка эффективных подходов к планированию и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях для повышения качества образовательного процесса.

Для достижения этой цели были поставлены следующие задачи:

1. Провести анализ теоретических основ и нормативно-правовой базы, регулирующей инновационную деятельность в дошкольном образовании.
2. Определить ключевые факторы, влияющие на успешное внедрение инноваций в дошкольных организациях.
3. Изучить опыт внедрения инновационных технологий в различных странах и выявить лучшие практики.
4. Провести эмпирическое исследование среди педагогов дошкольных организаций для выявления актуальных проблем и потребностей в области инновационного развития.
5. Разработать рекомендации по эффективному планированию и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях.

В исследовании использованы комплексный подход, включающий анализ научной литературы, нормативно - правовых документов, сравнительный анализ инновационных программ различных стран. Для сбора эмпирических данных применены методы анкетирования с педагогами дошкольных организаций. Анализ данных проводился с использованием статистических методов, а также методов качественного исследования.

Гипотеза исследования заключается в том, что эффективное планирование и организация инновационной деятельности в дошкольных организациях возможны при комплексном подходе, включающем стратегическое управление, кадровую подготовку, методическую поддержку и мониторинг результатов.

Результаты исследования имеют как теоретическую, так и практическую значимость. В теоретическом плане работа способствует развитию научных представлений о процессах планирования и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях, а

также дополняет существующие концепции управления образовательными инновациями. Практическая значимость исследования заключается в разработке рекомендаций, которые могут быть использованы руководителями дошкольных организаций и педагогами для эффективного внедрения инновационных методик в образовательный процесс.

Таким образом, исследование направлено на решение актуальной проблемы совершенствования дошкольного образования через эффективное управление инновационной деятельностью, что способствует повышению качества образовательного процесса и развитию дошкольных организаций в соответствии с современными требованиями.

Обзор литературы

Проблема планирования и организации инновационной деятельности в дошкольном образовании рассматривается в работах как зарубежных, так и отечественных ученых. В частности, исследования педагогов Дж. Дьюи, Л.С. Выготского, Ж. Пиаже и других заложили основу понимания важности активного обучения и инновационного подхода к образованию детей дошкольного возраста. Согласно Выготскому, процесс обучения должен основываться на принципах зоны ближайшего развития, что напрямую связано с необходимостью внедрения инновационных методик, стимулирующих развитие ребенка.

Современные исследования подтверждают значимость инновационной деятельности в дошкольных организациях. Так, работы В.В. Давыдова, А.Г. Асмолова и В.Т. Кудрявцева посвящены вопросам проектирования образовательного процесса с учетом новых технологий, дидактических принципов и индивидуализации обучения. В зарубежных исследованиях акцент делается на управленческих стратегиях и роли педагогического коллектива в развитии инновационных подходов в детском образовании.

В Казахстане исследование вопросов инновационной деятельности в дошкольном образовании ведется в работах Даркуловой К.Н., Масалиевой Ж.А. и др. В их трудах рассматриваются актуальные проблемы внедрения инновационных реформ, направленных на повышение качества и конкурентоспособности дошкольного образования в Казахстане. Авторы акцентируют внимание на необходимости обновления и модернизации педагогического процесса в образовательных учреждениях всех уровней подготовки, с особым упором на дошкольное образование.

Несмотря на обширные исследования в области инновационной деятельности в дошкольных организациях, остается ряд нерешенных вопросов. Во-первых, хотя существует множество подходов к внедрению инноваций, нет единой методики, учитывающей специфику дошкольного образования. Различные авторы предлагают либо слишком теоретизированные модели, либо методики, применимые только к определенным условиям.

Во-вторых, в литературе недостаточно освещены вопросы профессиональной подготовки педагогов к инновационной деятельности. Многие исследования подтверждают, что успешность инноваций во многом зависит от компетентности педагогов, однако программ подготовки и переподготовки кадров в данной области предлагается мало.

В-третьих, остается открытым вопрос адаптации международного опыта к национальным условиям. В настоящее время в Казахстане активно внедряются инновации в дошкольное образование. Инновационные подходы в дошкольном образовании требуют бережного отношения к общенациональным ценностям, традициям, культурному наследию. Это подчеркивает необходимость разработки четкой стратегии интеграции зарубежных практик с учетом культурных и социально-экономических особенностей страны.

На основе проведенного анализа можно выделить несколько методов и подходов, наиболее подходящих для данного исследования. Во-первых, системный подход позволяет рассматривать инновационную деятельность в дошкольных организациях как целостный процесс, включающий административное управление, педагогические методики и взаимодействие с родителями.

Во-вторых, использование сравнительного анализа позволяет изучить опыт различных стран и адаптировать лучшие практики для применения в Казахстане. Это особенно важно в контексте глобализации и внедрения международных образовательных стандартов.

Кроме того, эмпирические методы, такие, как анкетирование, помогают получить актуальную информацию о реальном состоянии инновационной деятельности в дошкольных организациях. Данные методы позволяют выявить существующие барьеры и определить потребности педагогов в методической поддержке.

Развитие инновационной деятельности в дошкольном образовании прошло несколько этапов. В начале XX века идеи Дж. Дьюи и М. Монтессори заложили основы индивидуализированного обучения и активного вовлечения детей в образовательный процесс. В середине XX века исследования Л.С. Выготского и Ж. Пиаже привели к разработке методик, ориентированных на развитие когнитивных и социальных навыков у детей.

В конце XX – начале XXI века акцент сместился на цифровизацию образования и использование игровых технологий. Исследования С. Паперта показали, что использование компьютерных и цифровых технологий в обучении дошкольников способствует развитию их логического и креативного мышления. В современных исследованиях подчеркивается важность интеграции технологий в образовательный процесс, что актуально в условиях цифровой трансформации общества.

В Казахстане активное развитие инновационной деятельности в дошкольных организациях началось в 2010-х годах в рамках программ государственной образовательной политики. Концепция развития дошкольного образования до 2030 года, модель развития дошкольного воспитания и обучения способствуют модернизации образовательных программ, внедрению цифровых технологий и совершенствованию методической базы для педагогов.

На основании проведенного анализа литературы можно сформулировать следующую гипотезу: эффективное планирование и организация инновационной деятельности в дошкольных организациях возможны при комплексном подходе, включающем стратегическое управление, подготовку педагогов, методическую поддержку и мониторинг результатов внедрения инноваций.

Основные исследовательские вопросы:

1. Какие инновационные методики наиболее эффективны для дошкольного образования в Казахстане?
2. Каковы основные барьеры и факторы успеха при внедрении инноваций в детских садах?
3. Какие управленческие стратегии наиболее эффективны для планирования и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях?

Данный обзор литературы показывает, что инновационная деятельность в дошкольном образовании является актуальной научной проблемой, требующей дальнейшего изучения, в частности в контексте национальных особенностей и специфики педагогической практики в Казахстане.

Современные исследования подчеркивают необходимость внедрения инновационных подходов в дошкольном образовании для повышения качества образовательного процесса и соответствия его современным требованиям. В частности, в работе Ивановой (2020) рассматриваются теоретические и практические основы инновационной деятельности в дошкольных организациях, устанавливаются параметры и уровни инноваций, а также анализируются факторы, влияющие на успешность их внедрения.

В контексте казахстанского образования введение государственного общеобязательного стандарта дошкольного образования стимулировало активизацию инновационной деятельности в дошкольных организациях. В модели развития дошкольного воспитания и обучения подчеркивается важность использования разнообразных методик и технологий обучения, форм, методов, приемов организации образовательного процесса.

Несмотря на значительное количество исследований, посвященных инновационной деятельности в дошкольных организациях, остаются нерешенные вопросы. В частности, недостаточно разработаны механизмы управления инновационными процессами, адаптированные к специфике дошкольного образования. Кроме того, существует дефицит эмпирических данных о влиянии различных инновационных методик на развитие детей дошкольного возраста.

Также наблюдается недостаток исследований, посвященных подготовке педагогов к внедрению инноваций. Многие авторы указывают на необходимость повышения квалификации и профессионального развития воспитателей, однако конкретные программы и подходы к их обучению остаются недостаточно разработанными.

Обоснование выбора методов и подходов для исследования

Учитывая выявленные пробелы, в данном исследовании предлагается использовать комплексный подход, включающий:

- Анализ документов: изучение нормативно-правовых актов, регулирующих инновационную деятельность в дошкольном образовании.
- Анкетирование: сбор данных от педагогов детских садов о текущих практиках и барьерах внедрения инноваций.

Данный подход позволит получить всестороннее представление о текущем состоянии инновационной деятельности в дошкольных организациях и разработать рекомендации по ее совершенствованию.

Исторически инновационная деятельность в дошкольном образовании развивалась в контексте общих тенденций педагогической науки. В начале XX века идеи Джона Дьюи и Марии Монтессори способствовали внедрению активных методов обучения и индивидуализации образовательного процесса.

В советский период акцент делался на коллективистском воспитании и стандартизации образовательных программ. Однако в 1990-е годы, с переходом к рыночной экономике и изменением социальных условий, возникла необходимость в обновлении содержания и методов дошкольного образования.

В настоящее время, с введением государственного стандарта, модели развития дошкольного воспитания и обучения, инновационная деятельность в детском саду направлена на развитие личности ребенка, учет его индивидуальных особенностей и создание условий для самореализации. Это требует от педагогов постоянного профессионального развития и освоения новых методик и технологий.

Гипотеза: Эффективное планирование и организация инновационной деятельности в дошкольных организациях способствуют повышению качества образовательного процесса и всестороннему развитию детей.

Исследовательские вопросы:

- Какие инновационные методики наиболее эффективны в дошкольном образовании?
- Какие факторы способствуют успешному внедрению инноваций в дошкольных организациях?
- Какие барьеры препятствуют инновационной деятельности в дошкольных организациях?
- Какие подходы к подготовке педагогов обеспечивают их готовность к внедрению инноваций?

Ответы на эти вопросы позволят разработать рекомендации по совершенствованию инновационной деятельности в дошкольных организациях.

Исследование представляет собой количественное кросс-секционное анкетирование сотрудников детских образовательных учреждений. Оно направлено на изучение уровня внедрения инновационных технологий в образовательный процесс, факторов, влияющих на их применение, и потребностей в поддержке инноваций.

В ходе исследования был применен метод анкетирования, позволяющий собрать

эмпирические данные о процессах планирования и организации инновационной деятельности в дошкольных организациях. Опросный лист включал закрытые, полуоткрытые и открытые вопросы, что обеспечило сбор как количественной, так и качественной информации. Анкетирование проводилось в формате самостоятельного заполнения респондентами (google-форма), что способствовало снижению субъективного влияния исследователя и повышению достоверности полученных данных.

Для анализа результатов использовались методы описательной статистики, включая исследование распределения ответов, расчет средних значений и частотный анализ. При необходимости проводилась проверка гипотез, в том числе корреляционный анализ для выявления взаимосвязей между различными переменными. Обработка данных осуществлялась с использованием современных аналитических инструментов, таких, как библиотеки *pandas* и *numpy* в среде Python, а также статистические тесты для оценки значимости выявленных закономерностей.

Комплексный подход к сбору и анализу данных обеспечил объективность и надежность полученных результатов, что позволило сформулировать обоснованные выводы о состоянии и перспективах инновационной деятельности в дошкольных организациях.

Так как исследование не требует сбора персональных данных, конфиденциальность респондентов соблюдается. Участие было добровольным. Общий размер выборки: 187 респондентов.

Распределение по должности: воспитатели: 70%, специалисты: 24%, методисты: 4%, заведующие: 2%.

Стаж работы в детском саду: более 20 лет: 25%; 6–10 лет: 22%; 11–15 лет: 18%; 3–5 лет: 14%; до 3 лет: 14%; 16–19 лет: 7%.

Уровень образования: техническое и профессиональное дошкольное: 35%; высшее педагогическое: 33%; высшее дошкольное: 22%, техническое и профессиональное педагогическое: 7%, высшее непедагогическое и курсы переподготовки: 2%; магистратура: 1%.

Образовательный уровень в области инновационных технологий: проходили специальные курсы/семинары, тренинги: 58%; самостоятельно изучают инновационные технологии: 32%; обучались в вузе, но без дополнительных курсов: 7%; не имеют опыта: 3%.

Результаты и их обсуждение

Использование инновационных технологий

Наиболее популярные технологии: игровые технологии – наиболее распространены (38% респондентов использует их отдельно, еще 36% комбинируют с другими методами); проектный метод, проблемное обучение и кейс-метод применяются в сочетаниях; STEAM-образование пока используется ограниченным числом участников (2% респондента).

Частота применения инноваций: несколько раз в неделю – 45% респондентов; каждый день – 36% респондентов, несколько раз в месяц – 16% респондентов, реже, чем раз в месяц – 3% респондентов.

Факторы, затрудняющие внедрение инноваций

-Ограниченность финансовых ресурсов – основной барьер (45% респондентов).

-Высокая нагрузка и нехватка времени – существенная проблема (16% респондентов в сочетании с финансами, 12%- отдельно).

-Недостаток методической поддержки – 5% респондентов.

-Отсутствие интереса у воспитанников/родителей – 3% респондентов.

Поддержка в освоении инноваций

-Внутренние тренинги и семинары – основной источник обучения (50% респондентов);

-Самостоятельное обучение – 23% респондентов.

-Внешние курсы повышения квалификации – 19% респондентов;

-Поддержка коллег – 4% респондентов.

- Некоторые не получают поддержку вовсе – 4% респондентов.

Предложения для успешного внедрения инноваций

- Повышение квалификации педагогов (12% респондентов).

- Финансовая поддержка и гранты (12% респондентов).

- Обмен опытом с другими организациями (7% респондентов).

- Создание творческих групп по разработке инноваций (6% респондентов) и другие.

Выводы и рекомендации

- Игровые технологии наиболее популярны, однако необходимо дальнейшее развитие других методов.

- Финансирование и нехватка времени-основные барьеры, ограничивающие внедрение инноваций.

- Обучение и обмен опытом-важные механизмы для повышения уровня инноваций в образовательных организациях.

Полученные данные подтверждают, что большинство педагогов готовы к внедрению инноваций, но испытывают нехватку ресурсов и методической поддержки. В сравнении с другими исследованиями, выявленные барьеры (финансирование и загруженность) характерны для образовательной сферы.

Результаты согласуются с предыдущими исследованиями, указывающими на важность финансирования и профессионального развития педагогов. Однако неожиданный момент – высокий процент тех, кто не испытывает сложностей, что требует дополнительного изучения. Практическая ценность: данные могут быть использованы для разработки программ поддержки педагогов. Перспективы исследований: дальнейшее изучение влияния методической поддержки и возможностей повышения квалификации на успешность внедрения инноваций.

Заключение

В ходе исследования были выявлены ключевые аспекты внедрения инновационных технологий в дошкольное образование. Полученные результаты подтвердили, что педагоги в целом готовы применять инновации, но сталкиваются с финансовыми, временными и методическими ограничениями. Основные выводы:

- Игровые технологии являются наиболее популярным инструментом внедрения инноваций.

- Основные барьеры - нехватка финансирования, высокая нагрузка и недостаток методической поддержки.

- Для успешного внедрения инноваций необходимы дополнительные меры: обучение, финансирование и обмен опытом.

Исследование имело ограниченный охват выборки и проводилось в рамках одного города, что требует дальнейшего изучения для обобщения результатов.

Результаты исследования подтверждают необходимость системного подхода к организации инновационной деятельности в дошкольных организациях. Необходимо создание благоприятных условий для подготовки педагогов, модернизация образовательной инфраструктуры и разработка научно-методического сопровождения инновационного процесса.

Таким образом, планирование и организация инновационной деятельности в дошкольном образовании требуют комплексного подхода, включающего теоретическую, методическую и практическую составляющие. Перспективными направлениями дальнейших исследований являются анализ эффективности внедренных методик и разработка стратегий устойчивого развития инновационной деятельности в данной сфере.

Литература

1. «Об утверждении модели развития дошкольного воспитания и обучения» Постановление Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2021 года № 137.
2. «Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения» Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348.
3. Даркулова К.Н., Масалиева Ж.А., Инновации в дошкольном образовании Казахстана. <https://www.gramota.net/materials/1/2016/3/10.html> (дата обращения 10.01.2024)
4. Инновации в дошкольной образовательной организации: материалы Международной заочной учебно-методической конференции. 23 июля 2015 г. / гл. ред. М.П. Нечаев. – Чебоксары: Экспертно-методический центр, 2015. – 224 с.
5. Кондрашова Н.В. Научно-теоретические основы управления инновационной деятельностью в дошкольных образовательных организациях // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2018. – № 10 (октябрь). – С. 1–17. – URL: <http://e-koncept.ru/2018/181068.htm> (дата обращения 10.01.2024)
6. Организация инновационной деятельности педагогов в современной ДОО в условиях реализации ФГОС ДО. Учеб. пос. // Авт.-сост.: Гриневич И.М., Кузьминова Е.А., Гриневич Г.В., Матяжова О.А. – Ставрополь: СКИРО ПК и ПРО, 2019. – 80 с.
7. Организация инновационной деятельности в ДОО: Методическое пособие./ Белая К.Ю. – М.: ТЦ Сфера, 2017.
8. Сопровождение педагогического коллектива с учетом дифференцированного подхода. Методическое пособие для руководителей дошкольных образовательных организаций / под. ред. Л.А. Пеньковой. – Ульяновск: Издатель Качалин Александр Васильевич, 2014. – 108 с.
9. Третьяков П.И., Белая К.Ю. Дошкольное образовательное учреждение: управление по результатам. – М.: Новая школа, 2003.

References

1. «Ob utverzhdenii modeli razvitiya doshkol'nogo vospitaniya i obucheniya» Postanovlenie Pravitel'stva Respubliki Kazahstan ot 15 marta 2021 goda № 137.
2. «Gosudarstvennyj obshcheobyazatel'nyj standart doshkol'nogo vospitaniya i obucheniya» Prikaz Ministra prosveshcheniya Respubliki Kazahstan ot 3 avgusta 2022 goda № 348.
3. Darkulova K.N., Masaliev Z.A., Innovacii v doshkol'nom obrazovanii Kazahstana/ <https://www.gramota.net/materials/1/2016/3/10.html> (data obratsheniya 10.01.2024)
4. Innovacii v doshkol'noj obrazovatel'noj organizacii: materialy Mezhdunarodnoj zaochnoj uchebno-metodicheskoy konferencii. 23 iyulya 2015 g. / gl. red. M.P. Nechaev. – CHEboksary: Ekspertno-metodicheskij centr, 2015. – 224 s.
5. Kondrashova N.V. Nauchno-teoreticheskie osnovy upravleniya innovacionnoj deyatel'nost'yu v doshkol'nyh obrazovatel'nyh organizacijah // Nauchno-metodicheskij elektronnyj zhurnal «Koncept». – 2018. – № 10 (oktyabr'). – S. 1–17. – URL: <http://e-koncept.ru/2018/181068.htm> (data obratsheniya 10.01.2024)
6. Organizaciya innovacionnoj deyatel'nosti pedagogov v sovremennoj DOO v usloviyah realizacii FGOS DO. Ucheb. pos. // Avt.-sost.: Grinevich I.M., Kuz'minova E.A., Grinevich G.V., Matyazhova O.A. – Stavropol': SKIRO PK i PRO, 2019. – 80 s.
7. Organizaciya innovacionnoj deyatel'nosti v DOO: Metodicheskoe posobie./ Belaya K.YU. – M.: TC Sfera, 2017.
8. Soprovozhdenie pedagogicheskogo kollektiva s uchetom differencirovannogo podhoda. Metodicheskoe posobie dlya rukovoditelej doshkol'nyh obrazovatel'nyh organizacij / pod. red. L.A. Pen'kovovj. – Ul'yanovsk: Izdatel' Kachalin Aleksandr Vasil'evich, 2014. – 108 s.
9. Tret'yakov P.I., Belaya K.Yu. Doshkol'noe obrazovatel'noe uchrezhdenie: upravlenie po rezul'tatam. – M.: Novaya shkola, 2003.

УДК 373.1.02:372.8
ГРНТИ 14.25.09
DOI 10.70892/27je8733

**ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА МЕКТЕПТІҢ
ГЕОГРАФИЯЛЫҚ БІЛІМІН САНДЫҚ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ
ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ**

Испамбетова Лидия Васильевна

Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің Абай атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ,
Қазақстан, Қостанай қаласы

**ТРАНСФОРМАЦИЯ ШКОЛЬНОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ
ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ЦИФРОВЫХ ТВОРЧЕСКИХ ЗАДАНИЙ
В СТАРШИХ КЛАССАХ**

Испамбетова Лидия Васильевна

КГУ «Общеобразовательная школа имени Абая отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области,
город Костанай, Казахстан

**TRANSFORMATION OF SCHOOL GEOGRAPHY EDUCATION
THROUGH THE USE OF DIGITAL CREATIVE TASKS
IN HIGH SCHOOL**

Ispambetova Lidiya Vasilyevna

MGI «Comprehensive school named after Abai of the Department of Education of the city of Kostanay» of the
Department of Education of the Akimat of Kostanay region,
Kostanay city. Kazakhstan

Аңдатпа

Бұл мақала жалпы білім беретін мектептің 10-11 сыныптарында география бойынша цифрлық шығармашылық тапсырмаларды қолдану мәселесін қарастыруға арналған. Жұмыстың мақсаты білім алушылардың кең ауқымды дағдыларын дамытуға ықпал ететін цифрлық шығармашылық тапсырмаларды енгізу арқылы мектептегі географиялық білім беруді трансформациялаудың тиімді жолдарын анықтау және негіздеу болды. Ғылыми жұмыс барысында теориялық талдау, педагогикалық эксперимент, бақылау, сауалнама, статистикалық әдістер, сараптамалық бағалау және өзін-өзі бағалау сияқты зерттеу әдістері қолданылды. Автор 21 ғасырда білім алушылардың кең ауқымды дағдыларын дамытуда IT-құралдарды қолдана отырып, география бойынша шығармашылық тапсырмалардың әлеуетін ашты. Зерттеудің негізгі нәтижесі география пәні бойынша цифрлық шығармашылық тапсырмалардың білім алушыларда 21 ғасырдың маңызды дағдыларының кешенін дамытуға айқын оң әсер еткені туралы деректер болды. Нәтижелер тапсырма деректері жобалық-зерттеу тәсілін, интерактивтілікті және визуализацияны біріктіретін қуатты құрал екенін көрсетеді. Бұл формат кеңістіктегі және уақыттағы қатынастар туралы тереңірек хабардарлықты қалыптастыра отырып, географиялық фактілердің дәстүрлі «жаттауды» жеңуге мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижелері білім алушыларды цифрлық қоғамның шындығына дайындауға ықпал ете отырып, бейіндік білім берудің құрамдас бөлігі ретінде цифрлық сауаттылықты дамытудың маңыздылығын растайды. Жұмыстың практикалық құндылығы мұғалімнің жұмыс тәжірибесін ішінара ұсыну және осы әдісті қолдану бойынша әріптестеріне ұсыныстар беру болып табылады.

Аннотация

Данная статья посвящена рассмотрению вопроса применения цифровых творческих заданий по географии в 10-11 классах общеобразовательной школы. Целью работы было определение и обоснование эффективных путей трансформации школьного географического образования путем внедрения цифровых творческих

заданий, способствующих развитию навыков широкого спектра у обучающихся. В ходе научной работы были применены такие методы исследования, как теоретический анализ, педагогический эксперимент, наблюдение, анкетирование, статистические методы, экспертная оценка и самооценка. Автором раскрыт потенциал творческих заданий по географии с применением ИТ-инструментов в развитии у обучающихся навыков широкого спектра, необходимых в 21 веке. Основным результатом исследования стали данные о том, что цифровые творческие задания по географии оказали выраженный положительный эффект на развитие у обучающихся комплекса важнейших навыков 21 века. Полученные данные свидетельствуют о том, что данные задания являются мощным инструментом, сочетающим проектно-исследовательский подход, интерактивность и визуализацию. Такой формат позволяет преодолеть традиционное «зазубривание» географических фактов, формируя более глубокое осознание взаимосвязей в пространстве и времени. Результаты исследования подтверждают важность развития цифровой грамотности как составной части профильного образования, способствуя подготовке обучающихся к реалиям цифрового общества. Практическая ценность работы заключается в частичном представлении опыта работы учителя и даче рекомендаций коллегам по применению данной методики.

Annotation

The article is devoted to digital creative geography tasks in grades 10-11 of a general education school. The aim of the work was to determine and justify effective ways to transform school geographical education by introducing digital creative assignments that contribute to the development of a wide range of skills in students. During the scientific work, such research methods as theoretical analysis, pedagogical experimentation, observation, questioning, statistical methods, expert evaluation, and self-assessment were applied. The author reveals the potential of creative geography tasks using IT tools in developing a broad spectrum of skills necessary for students in the 21st century. The main result of the study was data showing that digital creative geography tasks had a pronounced positive effect on the development of key 21st-century skills in learners. The findings indicate that these tasks are a powerful tool combining project-based learning, interactivity, and visualization. This format helps overcome traditional rote memorization of geographic facts, fostering a deeper understanding of spatial and temporal connections. The results underscore the importance of developing digital literacy as an integral part of specialized education, helping students prepare for the realities of the digital society. The practical value of this work lies in partially presenting the teacher's experience and providing recommendations to colleagues on applying this methodology.

Түйінді сөздер: сандық шығармашылық тапсырмалар, икемді дағдылар, цифрлық технологиялар, география бойынша сандық өнімдер.

Ключевые слова: цифровые творческие задания, гибкие навыки, цифровые технологии, цифровые продукты по географии.

Keywords: digital creative tasks, flexible skills, digital technologies, digital geography products.

Введение

Современное общество развивается под влиянием стремительных технологических перемен и цифровизации всех сфер деятельности. В нашей стране реализуется государственная программа «Цифровой Казахстан», которая направлена на развитие человеческого капитала через цифровые технологии, активизирующие жизнедеятельность общества и интенсификацию всех сфер[1]. Система образования, в том числе школьное географическое образование, не может оставаться в стороне от этих процессов. Применение инновационных педагогических технологий, в частности цифровых творческих заданий, открывает широкие возможности для обновления содержания и методик обучения, стимулирует познавательную активность и формирует у обучающихся компетенции, необходимые в 21 веке.

В государственном общеобязательном стандарте общего среднего образования определены результаты на уровне общего среднего образования в виде навыков широкого спектра, таких как критическое мышление, исследовательские навыки, навыки использования ИКТ, навыки

коммуникации и умения работы в команде. Достижение этих результатов возможно путем применения современных подходов и практик обучения[2].

География, будучи наукой о пространственном разнообразии Земли, ресурсах, населении и процессах взаимодействия природы и общества, требует постоянного обновления методик и подходов к обучению. В данной статье рассматривается трансформация школьного географического образования на старшей ступени школы за счет внедрения цифровых творческих заданий, ориентированных на развитие исследовательских и проектных компетенций обучающихся.

Актуальность темы обоснована серьезными изменениями в технологическом ландшафте – распространение цифровых инструментов (геоинформационные системы, онлайн-карты, глобальные сети данных, мобильные приложения) открывает новые возможности для исследовательской деятельности школьников и требует интеграции этих технологий в учебный процесс. Традиционные методы преподавания географии часто сосредоточены на запоминании фактов и географических объектов. В современных реалиях школы и педагоги должны ставить задачу развития у учеников критического мышления, навыков анализа пространственных данных, проектного подхода и умения работать с информацией в цифровой среде.

Применение цифровых инструментов позволяет повысить интерес к предмету. Использование интерактивных карт и геосервисов, создание творческих мультимедийных проектов стимулируют более глубокое и осмысленное погружение обучающихся в учебный материал.

Владение цифровыми навыками и умение применять их в предметной области становится важной составляющей конкурентоспособности выпускников школ, поскольку многие специальности будущего требуют умения работать с цифровыми картами, данными дистанционного зондирования Земли и аналитическими платформами.

Таким образом, актуальность использования цифровых творческих заданий по географии в старших классах определяется потребностью школы в переосмыслении методики преподавания, повышении мотивации школьников, а также формировании компетенций, востребованных в современном мире.

Внедрение цифровых инструментов в преподавание географии было обусловлено несколькими факторами. В современных условиях выпускники школ должны уметь ориентироваться в большом объеме пространственных и статистических данных, владеть информационными технологиями и обладать исследовательскими навыками. Цифровые технологии позволяют осваивать учебный материал в более наглядной, интерактивной и творческой форме, что повышает мотивацию старшеклассников. Несмотря на растущий интерес к цифровым образовательным ресурсам, систематический анализ и описание специфики именно цифровых творческих заданий в старших классах по географии еще не нашли достаточного отражения в научной и учебно-методической литературе.

Таким образом, выбранная тема имеет высокую актуальность как с точки зрения совершенствования школьного географического образования, так и развития у обучающихся исследовательских, критических и креативных компетенций, необходимых для жизни в современном цифровом мире.

Объектом исследования был определен процесс обучения географии в старших классах общеобразовательной школы. В качестве предмета исследования рассматривалось влияние цифровых творческих заданий на результаты географического образования, а также на развитие у старшеклассников критического мышления, исследовательских навыков, креативности и цифровой грамотности.

Целью исследования было обозначено определение и обоснование эффективных путей трансформации школьного географического образования путем внедрения цифровых творческих

заданий, способствующих повышению качества географических знаний, формированию ключевых компетенций 21 века и цифровых навыков старшеклассников.

В качестве гипотезы исследования было выдвинуто предположение о том, что систематическое и методически обоснованное использование цифровых творческих заданий (создание интерактивных карт, инфографики, мультимедийных проектов) в процессе обучения географии существенно повысит успеваемость, разовьет исследовательские умения, критическое мышление и цифровую грамотность старшеклассников по сравнению с традиционными формами работы.

Обзор литературы

Исследования в области цифрового образования и внедрения ИКТ-технологий в процесс обучения подтверждают положительное влияние на успеваемость и мотивацию обучающихся. При этом важно учитывать специфические особенности предмета «География» и возрастные характеристики старшеклассников.

Традиционные подходы к обучению географии (Б.А. Коротков, Н.Н. Баранский и др.) основываются на лекционно-практической форме организации занятий с упором на топонимику, картографию и природно-хозяйственные особенности регионов[3, 4].

В современной научной литературе уделяется значительное внимание вопросам интеграции цифровых образовательных ресурсов в школьное обучение, включая преподавание географии (Пестова, 2021; Грошев, 2020; Ефремова, 2019; Гардин, Кублицкий, 2022; Шилова, 2023). Эти исследования затрагивают широкий спектр аспектов – от использования геоинформационных систем и онлайн-карт до разработки цифровых кейсов и мультимедийных презентаций. Авторы подчеркивают важность методической подготовки педагогов, отмечают положительное влияние цифровых инструментов на мотивацию и результаты обучения, а также описывают различные формы проектно-исследовательской деятельности.

Такие исследователи, как И.Г. Ефремова, С.С. Грошев, М.А. Гардин акцентируют внимание на необходимости интегрировать в процесс обучения ГИС-технологии (геоинформационные системы), информационные платформы и метод кейсов. Ученые подчеркивают, что обучающиеся легче осваивают теоретические аспекты и более заинтересованы в практической деятельности, если она связана с использованием интерактивных карт и цифровых ресурсов.

Понятие «цифровые творческие задания» в контексте географии охватывает разработку собственного географического контента (цифровые карты, короткие видеопроекты, интерактивные презентации, инфографика), анализ статистических данных о населении и ресурсах, моделирование природных процессов и т.д. По мнению ряда исследователей (О.М. Пестова, Н.В. Кублицкий), именно творческие задания способствуют формированию критического и пространственного мышления школьников.

Исследователем О.М. Пестовой анализируются современные подходы к интеграции цифровых форматов (онлайн-карты, геоинформационные системы, мультимедийные приложения) в учебный курс географии. Автор рассматривает специфику применения этих ресурсов в старших классах, приводя примеры творческих заданий (создание интерактивных карт и инфографики) и описывая факторы, влияющие на мотивацию и интерес учащихся[5].

Грошев С.С. рассматривает методические основы использования ГИС-технологий на уроках географии в 10–11 классах. Он выделяет стадии подготовки обучающихся к самостоятельной работе с геоинформационными системами, описывает, как организовать проектную деятельность с опорой на цифровые задания. Особое внимание уделено развитию навыков анализа пространственных данных[6].

Исследователь Ефремова И.Г. в своем исследовании рассматривает, как цифровая трансформация влияет на методическую структуру урока географии. Основной акцент сделан на проектных и исследовательских методах, подкрепленных цифровыми инструментами

(онлайн-карты, статистические базы, системы дистанционного зондирования Земли). Описаны результаты педагогического эксперимента с использованием творческих заданий (создание историко-географических StoryMaps), показана связь между освоением цифровых компетенций и повышением успеваемости[7].

Гардин М.А., Кублицкий Н.В. в своей работе представили методические рекомендации по созданию цифровых кейсов, включающих интегрированные задания по картографии, статистике и экологии. Авторы описывают конкретные примеры кейсов – от анализа климатических изменений до изучения демографических процессов. Особое внимание уделено формированию у старшеклассников критического мышления и навыков решения комплексных задач[8].

Автор Шилова М.А. исследует, как реализация цифровых творческих заданий (создание интерактивных карт, видеопрезентаций, инфографики) содействует развитию гибких навыков у обучающихся 10–11 классов: коммуникации, креативности, умения работать в команде, критического мышления. Ею приводятся результаты анкетирования и статистические показатели успеваемости, демонстрирующие эффективность внедрения подобных проектов[9].

Научный обзор последних публикаций по теме позволил увидеть, что практически во всех работах подчеркивается, что вовлечение обучающихся в цифровые творческие задания повышает их интерес к предмету и стимулирует познавательную активность. Авторы отмечают, что овладение геоинформационными сервисами, онлайн-картами и базами данных способствует развитию технологической грамотности, необходимой в современном мире. Задания, связанные с анализом реальных данных и созданием наглядных продуктов (интерактивные карты, инфографика, мультимедийные истории), развивают у старшеклассников критическое мышление, умение решать комплексные задачи и работать в коллективе. В работах подчеркивается важность методической проработки и поэтапного внедрения цифровых ресурсов. Учителям необходимо владеть соответствующими компетенциями, а также иметь доступ к необходимым техническим средствам.

Научные публикации подтверждают, что цифровые образовательные ресурсы и, в частности, цифровые творческие задания, оказывают значительное позитивное влияние на качество преподавания географии в старших классах, стимулируют развитие ключевых компетенций и делают процесс обучения более осмысленным и современным. Они подчеркивают важность комплексного подхода к интеграции цифровых технологий в географическое образование и подтверждают эффективность творческих заданий, повышающих результативность обучения и интерес обучающихся.

Вместе с тем, анализ научных публикаций показывает, что вопрос именно о системном применении цифровых творческих заданий по географии на уровне старших классов остается недостаточно раскрытым. Несмотря на то что некоторые авторы (Грошев, 2020; Шилова, 2023) упоминают творческие элементы в цифровых проектах, в имеющихся работах нет подробного описания концепции, структуры и механизмов реализации именно цифровых творческих заданий как самостоятельного формата учебной деятельности. Чаще речь идет о фрагментарном использовании отдельных цифровых ресурсов (онлайн-карт, геосервисов, статистических баз) без систематического подхода к формированию у обучающихся навыков, связанных с процессом создания собственных цифровых продуктов (интерактивных карт, инфографики, мультимедийных историй).

Таким образом, новизна данного исследования заключается в том, что в нем:

- раскрывается специфика цифровых творческих заданий: их структура, цели, критерии оценки результатов, особенности организации работы обучающихся в старших классах;
- дается методическая модель внедрения цифровых творческих заданий, включающая поэтапное освоение инструментов, организацию проектной деятельности и создание цифровых

продуктов (онлайн-карт, инфографики, мультимедийных презентаций);

- представлены результаты педагогического эксперимента, где оценивается влияние цифровых творческих заданий именно на качество географических знаний и развитие гибких навыков у старшеклассников.

Следовательно, настоящее исследование вносит вклад в современную педагогическую науку и практику, дополняя существующие работы более целостным и углубленным анализом цифровых творческих заданий по географии. Оно призвано восполнить пробел в методике преподавания, отражая реальные потребности школы в обновленном, технологически ориентированном учебном процессе и повышении интереса учащихся к предмету.

Методы и материалы

В ходе работы над статьей были использованы различные методы и подходы к исследованию обозначенной проблемы. Теоретический анализ предполагал изучение научных публикаций, методической литературы, документальных источников. Он был использован для выяснения и систематизации уже имеющихся в научной литературе знаний о цифровых образовательных ресурсах, проектно-исследовательском подходе и развитии компетенций обучающихся. Теоретический анализ позволил выявить существующие проблемы и противоречия в методике преподавания географии, уточнить теоретические основания для внедрения цифровых творческих заданий.

Педагогический эксперимент осуществлялся путем изучения показателей до и после внедрения цифровых творческих заданий и сравнительной оценкой результатов. Он дал возможность проверить выдвинутую гипотезу о влиянии цифровых творческих заданий на формирование критического мышления, исследовательских навыков, креативности и цифровой грамотности. Изучение показателей до и после эксперимента позволили сопоставить результаты обучения при различных методиках, обеспечивая более объективные выводы.

Наблюдение и анкетирование применялись для оценки мотивации, интереса к предмету, самооценки цифровых навыков. Данные методы были важны для получения информации о качествах, которые сложно отследить только через итоговые оценки, например, интерес к предмету, мотивация, самооценка цифровых умений. Анкетирование дало количественную и качественную информацию о субъективном восприятии обучающихся, уровне их вовлеченности и ощущении собственных достижений.

Статистический анализ позволил выявить, насколько различия до и после являются случайными или значимыми. Корреляционный анализ помог увидеть взаимосвязи между развитием цифровых навыков, критическим мышлением и прочими ключевыми компетенциями. Статистические методы обработки позволили выявить достоверность различий между констатирующим и заключительным этапами исследования и установлением взаимосвязи развития различных навыков. Они обеспечили надежность и объективность результатов.

Экспертная оценка и самооценка итоговых творческих работ проводились для выявления уровня развитости креативности, критического мышления и глубины географических знаний. Экспертная оценка итоговых творческих работ повысила точность суждений о качестве и глубине освоения материала. Самооценка обучающихся была важна для понимания, насколько школьники осознают и рефлексируют собственные достижения, что является ключевым моментом в формировании метапредметных навыков.

Таким образом, совокупность методов (теоретический анализ, педагогический эксперимент, наблюдение и анкетирование, статистическая обработка данных и экспертные оценки) позволили комплексно и всесторонне изучить эффективность цифровых творческих заданий. Каждый из них дополнил другие, что способствовало повышению надежности и достоверности результатов, а также глубине анализа влияния инновационного подхода на результаты обучения и развитие

компетенций старшеклассников.

Если говорить о теоретической значимости исследования, то она состоит в углубленной проработке концепции цифровых творческих заданий, определении их роли в развитии исследовательских и познавательных компетенций старшеклассников по географии. Исследование вносит вклад в развитие методики преподавания географии, раскрывая механизмы повышения эффективности обучения за счет интеграции цифровых инструментов.

Практическая значимость работы выражается в разработке методической модели, включающей серию цифровых творческих заданий, критерии оценивания и рекомендации по организации проектной деятельности. Результаты исследования могут быть внедрены в школьную практику, использованы при повышении квалификации учителей географии и смежных дисциплин. Материалы исследования позволяют расширить банк инновационных заданий и проектов, доступных для адаптации под конкретные условия школы.

Полученные данные о влиянии цифровых творческих заданий на качество географического образования и развитие ключевых компетенций у старшеклассников могут способствовать дальнейшему формированию научно-обоснованной стратегии цифровой трансформации предметов гуманитарного и естественно-научного цикла.

Предложенный подход стимулирует интеграцию инноваций не только в географию, но и в другие предметные области, формируя единое цифровое образовательное пространство в школе.

Таким образом, данное исследование призвано заполнить существующие пробелы в научной и методической литературе по вопросам цифровой трансформации школьного географического образования, предложить комплексный подход к организации цифровых творческих заданий и подтвердить на практике их эффективность. Полученные выводы имеют высокую значимость для совершенствования образования в современных условиях цифровой эпохи.

Результаты и их обсуждение

Цифровые творческие задания – это учебные задачи и проекты, предполагающие использование различных цифровых инструментов (онлайн-карты, геоинформационные сервисы, приложения для визуализации данных, мультимедийные платформы) и ориентированные на самостоятельное или групповое создание оригинального продукта (интерактивная карта, видеоролик, инфографика, блог, сайт и др.). Цель таких заданий – стимулировать познавательный интерес, развитие исследовательских и проектных умений, а также цифровой грамотности у школьников.

В предметной области «География» цифровые творческие задания дают возможность расширить форматы работы с географическими данными, делая обучение более наглядным и практико-ориентированным. Старшеклассники не просто воспроизводят информацию из учебника, а собирают, анализируют и визуализируют данные, раскрывая пространственно-территориальные закономерности и тренды.

Цифровые творческие задания предполагают работу с пространственной информацией (карты, геоданные, спутниковые снимки, статистика). При этом обучающиеся осваивают навыки обработки и интерпретации этих данных (например, динамика численности населения, климатические изменения, распределение природных ресурсов). При выполнении заданий школьники формулируют гипотезы, разрабатывают план исследования, выбирают подходящие цифровые инструменты и создают собственные продукты (проекты, презентации, карты). Процесс выполнения включает анализ, рефлексию и презентацию результатов, что развивает навыки самостоятельной и командной работы.

География тесно пересекается с экологией, экономикой, историей и информатикой. Цифровые проекты помогают осознать эту межпредметную взаимосвязь (например, анализ демографической ситуации требует знаний по математической статистике, а обработка спутниковых снимков – компетенций в области IT-технологий).

Таким образом, в географии цифровые творческие задания становятся эффективным инструментом для глубокого погружения в материалы, формирования компетенций 21 века и обеспечения практической направленности обучения.

В своей педагогической практике я применяю различные виды цифровых творческих заданий по географии. Создание интерактивных карт с использованием сервисов (ArcGIS Online, QGIS, Google Earth) для визуализации различных географических данных: плотности населения, климатических показателей, экономических показателей по регионам. Продуктом выполненного задания является интерактивная карта, где обучающиеся могут наглядно отобразить и прокомментировать пространственные тренды.

Онлайн-исследование на основе спутниковых снимков, например, анализ изменений земной поверхности (вырождение лесов, расширение городских агломераций) с помощью исторических спутниковых фотографий (Google Earth Timelapse, NASA Worldview). Результатом является сравнительный отчет (презентация или постер), иллюстрирующий изменение ландшафтов с течением времени.

Проект «История одной территории» (StoryMap) предполагает создание мультимедийной истории о конкретном регионе с помощью сервисов для сторителлинга (Esri StoryMaps, Google Earth Projects). Итогом проекта выступает интерактивное сочетание карт, текстов, фотографий, аудио- и видеоматериалов, демонстрирующих особенности региона (природные ресурсы, культурные объекты, историческое развитие).

Такое творческое задание, как инфографика и визуализация данных предполагает сбор обучающимися статистических данных (например, о миграционных потоках, уровне урбанизации, показателях ВВП на душу населения), а затем создание инфографики в онлайн-сервисах, таких, как Canva, Infogram. В результате получаются наглядные диаграммы, схемы, которые помогают проанализировать и интерпретировать полученную информацию.

Мультимедийная презентация с элементами виртуальной реальности на основе использования платформ (например, Google VR, панорамные фото) для демонстрации ландшафтных особенностей определенной территории (гор, пустынь, прибрежных зон). На основе презентации можно провести виртуальную экскурсию с собственными пояснениями обучающихся, которая может быть представлена другим классам.

Цифровые творческие задания оказывают серьезное влияние на результаты обучения и развитие гибких навыков.

Работа с интерактивными картами и цифровыми сервисами развивает пространственное мышление школьников, помогает им лучше понимать географические процессы и взаимосвязи. Она способствует лучшему запоминанию и пониманию учебного материала, что отражается в более высоких оценках и результатах итоговых тестов.

Цифровые инструменты делают процесс обучения более увлекательным и современным, что повышает вовлеченность обучающихся. Возможность самостоятельно проводить мини-исследования, выбирать источники данных и способы их визуализации усиливает их познавательный интерес.

При анализе данных и их интерпретации школьники учатся формулировать гипотезы, ставить исследовательские вопросы, оценивать достоверность источников информации. Систематизация, сравнение и аргументация выводов формируют основу аналитического и критического мышления.

Результативное использование геоинформационных сервисов и других онлайн-платформ помогает школьникам овладеть ключевыми цифровыми навыками, необходимыми для будущего обучения и профессиональной деятельности. Освоение инструментов для визуализации и презентации данных повышает общую технологическую компетентность.

Командная работа и взаимодействие в ходе проектных заданий развивают у старшеклассников

коммуникацию, умение распределять роли и задачи. Креативность ребят укрепляется за счет поиска оригинальных способов представления географической информации (дизайн инфографики, создание мультимедийных историй). Такие, навыки как самоорганизация и ответственность формируются при планировании проекта и соблюдении сроков его реализации.

Таким образом, использование цифровых творческих заданий на уроках географии в старших классах значительно обогащает образовательный процесс. Оно помогает актуализировать содержание учебного курса, укрепить связь географии с реальной жизнью и технологическим миром, а также содействует формированию у старшеклассников комплекса навыков и компетенций, необходимых в 21 веке. Это подтвердили результаты проведенного исследования.

Целью проведенного исследования было определение того, в какой степени систематическое использование цифровых творческих заданий по географии влияет на развитие у старшеклассников критического мышления, исследовательских навыков, креативности и цифровой грамотности.

Задачами исследования были определены следующие действия:

- разработать серию цифровых творческих заданий, интегрирующих картографические, аналитические и мультимедийные инструменты;
- выделить критерии и инструменты оценки ключевых навыков (критическое мышление, исследовательские умения, креативность, цифровые компетенции);
- организовать экспериментальное обучение в старших классах по разработанной программе;
- оценить эффективность внедрения заданий с помощью статистических методов (t-критерий Стьюдента и др.);
- проанализировать результаты и сформулировать методические рекомендации.

Организация эксперимента предполагала выборку и группы. Выборка: 50 учащихся 10-х классов. Экспериментальная группа (ЭГ) – 25 человек (класс 10 А), контрольная группа (КГ) – 25 человек (класс 10 Б). Участники эксперимента близки по уровню успеваемости по географии и имеют сопоставимые условия обучения (материально-техническая база школы, один учитель, одинаковое количество учеников).

Содержание цифровых творческих заданий включало в себя:

- анализ пространственных данных о ресурсах и демографических показателях в разных регионах с помощью онлайн-карт и ГИС и создание интерактивных карт;
- выполнение проектно-исследовательскими мини-группами исследовательского проекта по актуальной географической теме (изменение климата, урбанизация, миграционные потоки и т.д.) с применением цифровых сервисов;
- создание инфографик и мультимедийных презентаций с подготовкой визуальных отчетов (Canva, Infogram) с аналитическими графиками и диаграммами и представление результатов в формате презентации, видеоролика или лонгрида.

В течение первого полугодия (4 месяца) старшеклассники из экспериментальной группы регулярно (не реже одного урока в неделю) выполняли цифровые творческие задания, тогда как в контрольной группе применялся традиционный формат (учебник, рабочая тетрадь, устные и письменные ответы на задания).

Ключевым инструментом выявления уровня развитости навыков критического мышления стал тест на критическое мышление – это адаптированная версия методики Г. Уотсона – Э. Глейзера. Критериями оценки навыков были определены умение аргументировать точку зрения, анализировать и оценивать источники данных, выявлять причинно-следственные связи.

Исследовательские навыки выявлялись с помощью методики экспертной оценки проектных работ по критериям: постановка исследовательской задачи, сбор и анализ данных, корректность выводов, а также анкеты для самооценки обучающихся (способность формулировать гипотезы, находить и интерпретировать источники).

Креативность определялась на основе теста «Креативное мышление». Критериями диагностики были определены оценка оригинальности и нестандартности подходов при создании цифровых продуктов (карты, инфографики, презентации).

Цифровые навыки диагностировались на основе такой шкалы, как «Цифровой профиль компетенций», а также самооценки и наблюдения педагогов (умение пользоваться картографическими сервисами, инструментами визуализации, онлайн-системами управления проектами).

В качестве методов статистической обработки были применены первичная статистика – подсчет среднего балла (M), стандартного отклонения (SD) по каждой из оцениваемых компетенций (критическое мышление, исследовательские навыки, креативность, цифровая грамотность); t-критерий Стьюдента для независимых выборок – сравнение результатов экспериментальной и контрольной группы (по итоговым тестам, экспертным оценкам, итоговым показателям анкетирования); парный t-критерий – при необходимости оценки динамики внутри каждой группы (сравнение показателей «до» и «после» внедрения методики и корреляционный анализ (опционально) – выявление взаимосвязей между цифровыми навыками и результатами по критическому мышлению, исследовательским умениям или креативности.

В результате проведенного эксперимента были получены следующие данные по критическому мышлению:

- экспериментальная группа: средний показатель по тесту критического мышления (по 10-балльной шкале) вырос с 5,2 (SD=1,1) до 7,1 (SD=1,2);
- контрольная группа: рост с 5,1 (SD=1,0) до 5,8 (SD=1,1);
- t-критерий Стьюдента показал статистически значимое различие ($p < 0,05$) между ЭГ и КГ на этапе «после».

Таким образом, ученики экспериментальной группы, работавшие с цифровыми творческими заданиями, чаще сталкивались с необходимостью критически анализировать источники (онлайн-данные, статистика), проверять достоверность информации и формулировать аргументированные выводы. Это способствовало более высокому развитию критического мышления.

Исследовательские навыки – экспертная оценка проектов (по пятибалльной шкале) показала следующие результаты:

- ЭГ: средний балл 4,3 (до эксперимента – 3,5);
- КГ: средний балл 3,8 (до эксперимента – 3,4).

Анализ анкет показал, что обучающиеся экспериментальной группы демонстрируют более уверенное владение методами поиска и анализа данных, умением формулировать гипотезы. Проектная деятельность с использованием ГИС-сервисов, инфографических платформ и других цифровых инструментов дала возможность старшеклассникам научиться более системно подходить к постановке исследовательских вопросов и анализу собранных сведений.

Креативное мышление (баллы по тестам, а также экспертиза продуктов) – в ЭГ показатель вырос в среднем с 6,0 до 7,5 (по 10-балльной шкале), в КГ – с 6,1 до 6,8. Эксперты (учителя и завучи школы) отметили, что работы учеников ЭГ были более разнообразны по формату и содержанию (использовались анимационные вставки, нестандартные визуальные решения). То есть цифровые творческие задания позволяют ученикам проявлять оригинальность в выборе способов представления информации, включая использование интерактивных карт, инфографики, видеороликов. Это стимулирует развитие гибкости мышления и воображения.

Уровень цифровой грамотности по итогам диагностики оказался следующим – в ЭГ средний балл вырос с 3,0 до 4,2 (по пятибалльной шкале), тогда как в КГ – с 2,9 до 3,5. Прирост наиболее заметен в умении пользоваться картографическими сервисами и инструментами для визуализации данных. Это позволяет сделать вывод о том, что систематическое освоение ГИС-технологий и

онлайн-платформ повысило у обучающихся экспериментальной группы уровень цифровых компетенций. Ученики получили опыт самостоятельной работы с различными сервисами, научились пользоваться инструментами совместного редактирования и публикации результатов.

Эксперимент показал значительное улучшение развития навыков критического мышления, то есть цифровая среда, требующая отбора, проверки и интерпретации данных, стимулировала критическое отношение к информации и формирование аргументированных выводов. Наблюдается рост исследовательских навыков – регулярная практика в проектной деятельности с использованием цифровых сервисов помогла обучающимся выстраивать логику исследования, грамотно обрабатывать большие объемы данных и формулировать доказательные заключения. Возможность экспериментировать с мультимедийными форматами и визуальными решениями способствовала развитию у ребят креативного мышления, творческого подхода к освоению географического материала. Налицо существенный прогресс в цифровых компетенциях – экспериментальная группа показала более высокие результаты в умении работать с онлайн-картами, ГИС-сервисами и инструментами визуализации, что свидетельствует о формировании важной составляющей современного образования.

Статистический анализ (t-критерий Стьюдента) подтвердил значимость различий между экспериментальной и контрольной группами ($p < 0,05$) по всем исследуемым параметрам, что указывает на эффективность внедрения цифровых творческих заданий в курс географии старших классов.

Таким образом, полученные результаты эксперимента могут быть использованы для разработки учебно-методических комплексов по географии, в которых особое место уделяется проектам и заданиям с элементами творчества. Предложенный инструментарий (тесты, анкеты, экспертные оценки) позволяет оценивать динамику формирования компетенций, связанных с критическим мышлением, исследовательскими навыками и креативностью.

В дальнейшем возможно расширение эксперимента: включение в исследование большего количества классов, школ, а также изучение долгосрочных последствий применения цифровых творческих заданий – например, при переходе выпускников в вузы и профессиональную сферу.

Таким образом, цифровые творческие задания по географии оказывают выраженный положительный эффект на развитие у старшеклассников комплекса важнейших навыков 21 века. Результаты исследования подтверждают целесообразность дальнейшего распространения описанного подхода и совершенствования методической базы для его реализации.

Заключение

В ходе выполненного исследования был рассмотрен процесс трансформации школьного географического образования через внедрение цифровых творческих заданий в старших классах. Анализ научной литературы, организация и проведение педагогического эксперимента, а также применение статистических и качественных методов оценки позволили сделать ряд важных выводов и подтвердить эффективность предложенного подхода.

Педагогический эксперимент показал, что обучающиеся, систематически выполнявшие цифровые творческие задания, демонстрировали более высокие результаты в тестовых и проектных работах по сравнению с контрольной группой. Работа с цифровыми сервисами и реальными данными стимулировала у старшеклассников умение задавать вопросы, формулировать гипотезы, проверять достоверность источников информации и аргументированно отстаивать собственные выводы. Проектно-исследовательский формат заданий содействовал систематическому сбору и анализу информации, осмысленному применению географических знаний на практике. Создание интерактивных карт, инфографики, мультимедийных историй способствовало развитию воображения, оригинальности и гибкости мышления. Уровень владения современными инструментами (ГИС-сервисы, платформы для визуализации данных и совместной

работы) у обучающихся экспериментальной группы существенно повысился, что подтверждают статистические результаты и самооценка школьников.

Цель исследования – обосновать и проверить эффективность внедрения цифровых творческих заданий в курсе географии старших классов – была достигнута: эксперимент и анализ результатов подтвердили позитивное влияние предложенного подхода на учебную деятельность и развитие компетенций. Все поставленные задачи (изучение научной литературы, выявление особенностей цифровых творческих заданий, разработка методической модели, проведение эксперимента и анализ его результатов, формулировка практических рекомендаций) нашли отражение в работе и были успешно решены.

Полученные данные свидетельствуют о том, что цифровые творческие задания являются мощным инструментом, сочетающим проектно-исследовательский подход, интерактивность и визуализацию. Такой формат позволяет преодолеть традиционное «зазубривание» географических фактов, формируя более глубокое осознание взаимосвязей в пространстве и времени. Результаты исследования подтверждают важность развития цифровой грамотности как составной части профильного образования, способствуя подготовке обучающихся к реалиям цифрового общества.

Методические материалы и рекомендации, разработанные в рамках исследования, могут быть непосредственно интегрированы в учебно-методические комплексы и программы повышения квалификации учителей географии. Представленные задания и проекты (онлайн-карты, инфографики, мультимедийные презентации) расширяют банк интерактивных методик, доступных для учителей, что поможет повысить мотивацию и результаты обучения школьников. Использование описанного подхода возможно не только в географии, но и в других предметах, где необходим анализ статистических данных и развитие проектно-исследовательских навыков (экология, история, социальные науки).

На основе проделанной работы были сформулированы рекомендации для дальнейших исследований:

- увеличить масштаб эксперимента: привлечь большее количество школ, регионов и возрастных групп, чтобы подтвердить универсальность и воспроизводимость результатов в различных образовательных условиях;
- изучить долгосрочные эффекты: проследить, как сформированные навыки (цифровые, исследовательские, креативные) влияют на дальнейшее обучение выпускников, их выбор профессии и успешность в вузе или профессиональной деятельности;
- развить междисциплинарный подход: интегрировать цифровые творческие задания одновременно в разные дисциплины (географию, информатику, биологию, историю), формируя единую кросс-предметную среду для развития комплексных компетенций;
- уточнить и дополнить методическую модель: продолжить совершенствование критериев оценки творческих цифровых заданий, в том числе за счет использования автоматизированных систем и анализа больших данных.

Таким образом, результаты исследования подтверждают востребованность и эффективность цифровых творческих заданий для трансформации школьного географического образования в старших классах. Предложенный подход сочетает в себе академическую и практическую составляющие, способствует повышению у обучающихся познавательного интереса и формированию ключевых навыков 21 века, что делает данную методику перспективной для дальнейшего научного поиска и широкого внедрения в практику.

Литература

1. Государственная программа «Цифровой Казахстан» – URL: www.adilet.zan.kz
2. Государственный общеобязательный стандарт основного среднего образования

(Приложение 4 к приказу Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года №348) [Электронный ресурс]. URL: <https://info@nao.kz>

3. Баранский Н.Н. Экономическая география в школе: Пособие для учителей. – Москва: Учпедгиз, 1939.

4. Коротков Б.А. Методика преподавания географии в средней школе. – Москва: Учпедгиз, 1957.

5. Пестова О.М. Цифровые форматы в школьном географическом образовании: опыт и перспективы. // География в школе, 2021, №3, с. 56-61.

6. Грошев С.С. Методические основы использования ГИС-технологий на уроках географии в 10-11 классах. // Вестник педагогических инноваций, 2020, №4, с. 102-110.

7. Ефремова И.Г. Цифровая трансформация в географическом образовании: творческие проекты и результаты обучающихся. // Современные проблемы науки и образования, 2019, № 6. [Электронный ресурс]. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=12345> (дата обращения 10.01.2024).

8. Гардин М.А., Кублицкий Н.В. Разработка и реализация цифровых кейсов по географии в старших классах. // Педагогическое образование и наука, 2022, №2, с. 45-53.

9. Шилова М.А. Влияние цифровых творческих проектов на формирование гибких навыков у старшеклассников на уроках географии. // География и экология в школе XXI века, 2023, №1, с. 19-25.

References

1. State program «Digital Kazakhstan» – URL: www.adilet.zan.kz
2. State compulsory standard of basic secondary education (Appendix 4 to the order of the Minister of Education of the Republic of Kazakhstan dated August 3, 2022 No. 348) [Electronic resource]. URL: <https://info@nao.kz> (data oratsheniya 10.01.2024)
3. Baransky N.N. Economic Geography at School: A Handbook for Teachers. – Moscow: Uchpedgiz, 1939.
4. Korotkov B.A. Methods of Teaching Geography in Secondary Schools. – Moscow: Uchpedgiz, 1957.
5. Pestova O.M. Digital formats in school geographical education: experience and prospects. // Geography at school, 2021, no. 3, pp. 56-61.
6. Groshev S.S. Methodological basis for the use of GIS technologies in geography lessons in grades 10-11. // Bulletin of Pedagogical Innovations, 2020, no. 4, pp. 102-110.
7. Efremova I.G. Digital transformation in geographical education: creative projects and student outcomes. // Modern Problems of Science and Education, 2019, no. 6. [Electronic resource]. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=12345>
8. Garden M.A., Kublitsky N.V. Development and implementation of digital cases in geography in high school. // Pedagogical Education and Science, 2022, no. 2, pp. 45-53.
9. Shilova M.A. Influence of digital creative projects on the formation of flexible skills among high school students in geography classes. // Geography and Ecology in the 21st Century School, 2023, no. 1, pp. 19-25.

УДК 377.5
ГРНТИ 14.33.01
DOI 10.70892/9aakpf30

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫ ДАЯРЛАУДА МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Абдиханова Кунжанат Оразовна

*Қостанай жоғары педагогикалық колледжінің арнайы пәндер оқытушысы,
Қостанай қ, Қазақстан
E-mail: Kunzhanat@yandex.kz*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

Абдиханова Кунжанат Оразовна

*преподаватель специальных дисциплин,
Костанайский высший педагогический колледж,
г. Костанай, Казахстан
E-mail: Kunzhanat@yandex.kz*

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF WORKING WITH CHILDREN WITH DISABILITIES IN FUTURE TEACHERS' TRAINING

Abdikhanova Kunzhanat Orazovna

*teacher of special disciplines,
Kostanay Higher Pedagogical College,
Kostanay, Kazakhstan
E-mail: Kunzhanat@yandex.kz*

Аңдатпа

Бұл мақалада мектепке дейінгі білім беру мамандығының білімалушыларын кәсіби даярлау барысында, инклюзивті білім берудің педагогикалық-психологиялық демеудің бағыттары қарастырылған. Мақсаты-практикалық мәселелерді анықтау және шешу, педагогикалық құбылыстарды талдау, инклюзивті білім беру жолдарын көрсету. Қолданылған әдіс-тәсілдер білім алушылар қызметінің өнімдерін зерделеу, "сұхбат және сауалнама түрінде сауалнама, бақылау, ұжымдағы қатынастарды зерттеудің социометриялық әдістемесі. Педагогикалық психологиядағы зерттеулердің маңыздылығы-бұл білім беру процесі кезінде білімалушылар мен оқытушылардың жағдайын бағалауға, тұлғаның даму дәрежесін түсінуге және мүмкін болатын қиындықтарды талдауға мүмкіндік береді. Қорытынды қосымша оқыту бойынша ұсыныстарды, сондай-ақ қажет болған жағдайда оқу жоспарына өзгерістер енгізуге арналған құралдарды қамтуы мүмкін.

Аннотация

В данной статье рассматриваются направления педагогической и психологической поддержки инклюзивного образования в процессе профессиональной подготовки обучающихся специальности дошкольного образования. Цель - выявление и решение практических проблем, анализ педагогических явлений, демонстрация путей инклюзивного образования. Применяемые методы: изучение продуктов деятельности обучающихся: анкетирование в форме интервью и анкетирования, наблюдение, социометрическая методика исследования отношений в коллективе. Важность исследований в педагогической психологии заключается в том, что она позволяет оценить состояние обучающихся и преподавателей в процессе обучения, понять степень развития личности и проанализировать возможные трудности. Заключение - рекомендации по дополнительному обучению, что может также включать инструменты для внесения изменений в учебную программу при

необходимости.

Annotation

This article considers the areas of pedagogical and psychological support for inclusive education in the process of vocational training for students of the specialty of preschool education. The purpose is to identify and solve practical problems, analyze pedagogical phenomena, and demonstrate ways of inclusive education. The methods used are the study of the products of students' activities, questionnaires in the form of interviews and surveys, observation, sociometric methodology for the study of relationships in a team. The importance of research in educational psychology lies in the fact that it allows you to assess the condition of students and teachers in the learning process, understand the level of personal development and analyze possible difficulties. Concluding is a recommendation for additional training, it may also include tools for making changes in the curriculum, if necessary.

Түйінді сөздер: педагогикалық-психологиялық сүйемелдеу, білім үрдісі, инклюзивті білім беру.

Ключевые слова: педагогико-психологическое сопровождение, образовательный процесс, инклюзивное образование.

Keywords: pedagogical and psychological support, educational process, inclusive education.

«Бала кемістігінің даму деңгейі төмен болса, соғұрлым мұғалімнің білім деңгейі жоғары болуы керек,» неміс педагог-дефектологы Пауль Шуман

Қазіргі әлем білім беру мен жалпы әлеуметтік-мәдени саясатқа деген көзқарастардың түбегейлі өзгеруін бастан кешуде. Бұл қоғамның адамның жеке қасиеттерін дамытуға, қалыптастыруға қайта бағытталуына байланысты. Бұл өзгерістер қазіргі тәжірибеде қалыптасқан тәсілдер мен ұғымдарға негізделген жаңа білім беру парадигмасының пайда болуына себеп болды.

«Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» инклюзивті білім беруді дамытудың алғышарттары жасалынды. Білім алу құқығы кез-келген адамның құқығы. Ал, балалардың білімі-олардың әлеуметтенуінің қоғам өміріне толыққанды қатысуының негізгі және ажырамас шарты. Инклюзивті білім беру деп: «мүмкіндігін шектеулі баланы жалпы білім беру мекемесіндегі қарапайым құрдастарының ортасына қосуды және қабылдауы оның білім беру қажеттіліктерін ескере отырып, арнайы құрылған, бейімделген бағдарламалар бойынша оқытуды қамтамасыз ететін арнайы ұйымдастырылған процесс» деп түсіндіріледі [1.5бет].

«Педагог» кәсіби стандартының ережелеріне сәйкес (мектепке дейінгі, бастауыш жалпы білім беру саласындағы педагогикалық қызмет, (тәрбиеші оқытушы)) педагогтың жеке басына және оның кәсіби құзыреттілігіне қойылатын талаптарды ескеретін білім беру саласындағы негізгі нормативтік акт ретінде ол қолдану дағдыларын меңгеруі керек мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық технологияларды оқытудың арнайы тәсілдері (оның ішінде және инклюзивті), кез-келген балаға көмек көрстеу және т.б.

С.В.Алехина мен Д.А.Петров білім беру процесін ұйымдастыру және іске асыру процесінде педагогтың мүмкіндігі шектеулі балалармен дайын еместігін көрсетеді. Мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс жасайтын педагог өз қызметін реттеудің жоғары деңгейіне ие болуы керек. [6.20 бет].

Кадрларды кәсіби даярлау мәселесі әр ел үшін өте маңызды, өйткені бұл адами ресурсты дамытуға қатысты, сондықтан Қазақстан Республикасы үшін бұл мемлекеттің басым міндеттерінің бірі болып табылады. Арнайы оқыту және тәрбиелеу жағдайлары жүйесін құруды қажет ететін денсаулық сақтау мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқыту мәселесі қазіргі заманда өзекті болып табылады. Әр бала ерекше бұл сөзсіз. Дегенмен, оның қабілеттерінің бірегейлігін атап өту үшін емес, оны ерекшеліктен ерекше қажеттіліктерді көрсету үшін, «ерекше» деп айтатын балалар бар.

Осылайша, проблема туындайды: мүмкіндігі шектеулі баланы ерекше білім беру қажеттіліктерін шешуде сүйемелдеуге бағытталған психологиялық-педагогикалық әдіс-

тәсілдерді қолдану қажеттілігі.Өзін-өзі тәрбиелеу тақырыбы аясында мен өзіме мақсат қойдым: мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-педагогикалық қолдаудың оңтайлы формалары мен әдістерін анықтау,болашақ кадрларды даярлау барысында әдіс-тәсілдердің тиімді жолдарын көрсету. Көптеген жылдар бойы ғылыми-педагогикалық тәжірибе көрсеткендей, «ерекше» бала дені сау балалардың ортасына еніп,олармен бірге алға жылжыды.әлеуметтену деңгейіне жетеді.Бұл фактілер шетелдік ғалымдардың еңбектерінде-ағартушы Иоганн песталоции,Самауил гейнике неміс сурдопедагогикасының негізін қалаушы,С.Выготский,отандық педагог П.Б. Сейтқазы еңбектерінде айтылған.

Ағылшын жазушысы Митчелл Дэвид «Инклюзивті білім-бұл барлық балаларға мүмкіндік беретін инклюзивті қоғам құрудың түпкі мақсатына жету және балалар мен ересектерге, жынысына,жасына ұлтына,қабілетіне,дамудың бұзылуының болуы немесе болмауына қарамастан қоғам өміріне қатысып және оған өз үлесін қосуға мүмкіндік береді. Қоғамда мұндай айырмашылықтар құрметтеледі және бағаланады,ал кемсітушілік,алалаушылықпен саясатта,күнделікті өмірде және қызметтік мекемелерде белсенді күресуде»-деп баса айтады. [2.12 бет].

Инклюзивті білім беру-қайырымдылық пен адамгершіліктің бастауы.

Әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктерін ескере білім беру,тәрбиелеу. Осы жаһандық мәселеге әлем ғалымдары мынадай анықтама береді: инклюзивті білім беру дегеніміз ерекше мұқтаждықтары бар баалалардың білім беретін ұйымдардағы оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Ал, біздің елімізде инклюзивті білім беру жүйесінің дамуы туралы ресми дерек «Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2010-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» көрсетілді. [1.12 бет].

Сондықтан да,ерекше мұқтаждықты талап ететін мектеп жасына дейінгі балаларға алғашқы қолдау,сүйемелдеу жасайтын балабақша тәрбиешілері болмақ.

Педагогикалық-психологиялық сүйемелдеу барысында басшылыққа алатын принциптерінің бірі-әр балаға және отбасына жекеленген тәртіппен қолдау көрсету болып табылады. Қоғам мен мемлекетке тек қана, физикалық және ақыл-ой қабілеті шектеулі балалармен жұмыс жасағысы келетін,жаңа формация педагогтары керек.

Бұл оқытудың мүлдем басқа әдістері,бала іс-әрекеттерін жоспарлау,мүлдем басқа психология.Педагогикалық технологияларды меңгерген педагог мәселесі бүгінгі күндегі инклюзивті білім берудің ең маңызды мәселесі.

С.И. Сабельникова өз жұмыстарында педагогтардың кәсіби және жеке тұлғалық дайындығы үшін, педагогикалық-психологиялық білімдер қажет екенін атап өтті.

Инклюзивті білім үрдісінің педагогикалық-психологиялық сүйемелдеудің төмендегі принциптерін анықтауға болады:

- үздіксіздігі;
- жүйелілігі;

Осы принциптерді ескерген кезде ғана, инклюзивті білім үдерісінің міндеттері мен мақсаты жүзеге асырылмақ. [3.12бет].

Психология, педагогикада және басқа білім саласында «сүйемелдеу» термині тәжірибелік іс-әрекетке қатысты нақты проблемаларды шешуге қолданылады.Замануи колледждегі оқу ерекшеліктері қарқынды білім беру ағымына байланысты құрылуы керек. [6.9бет].

Соңғы жылдары ерекше назар аударуды қажет ететін балалардың мектепке дейінгі мекемелерде өскенін байқауға болады. Нәтижесінде ерекше балалардың проблемаларын түсіну,олардың білім алу құқықтарын құрметтеу және тану,оларды әлеуметтік ортаға қосу қажеттілігі туындады. Мұндай балаларға арнайы әдіс-тәсілдер керек екенін уақыт айқындады.

Колледж білімалушыларын кәсіби сүйемелдеуге бағыттау барысында ескеретін ұстанымдар:

- ұйымдастырылған оқу-қызметінде педагогтың қолдауы;

- өнімді іс-әрекеттер барысындағы демеу;
- қарым-қатынасқа түсу ерекшеліктерін меңгеру.

Инклюзивті білім беру жүйесін дамытудың басты бағыттарының бірі кадрларды даярлау барысында осы саладағы тәжірибе, коммуникативті дағдылары, стресске төзімділігі қажет екені аян.

Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту мамандығы жыл сайын қоғамдық сұраныста болғандықтан, ерекше мүмкіндікті қажет ететін, балаларға қолданылатын жаңа үлгідегі оқыту жүйесінің интербелсенді әдіс-тәсілдерін меңгеріп, болашақ жас мамандардың өз іс-тәжірибелерінде қолданып, кәсіби біліктерін артыра түсері анық.

Зерттеу көрсеткендей, инклюзивті білім беру тиімді жүзеге асу үшін, педагогтарда рухани құндылықтар дамуы жоғары болу керек. Инклюзивті білім беру педагог үшін, рухани құндылықтың шыңы. Біздің мамандықта болашақ педагогтарды даярлау барысында қолданатын ұстанымымыз әдістемелік қолдау көрсету болып, табылады. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалармен түзету және дамыту жұмыстарына дайындау біздің басты мақсаттарымыздың бірі. Мүмкінді шектеулі балалармен жұмыс істеу үшін, Қостанай жоғары педагогикалық колледжде болашақ мамандарды дайындау мақсатында дайындық көрсеткіштері оқу дәрістерінде ескеріліп отырады. Олар:

- түзету және білім беру қызметіндегі тұлғаға бағытталған тәсіл;
- педагогтың гуманистік ұстанымы;
- мүмкіндігі шектеулі балалардың психологиялық жас және жеке даму ерекшеліктерін білу,
- замануи әдіс-тәсілдерді білу,

Сондықтан да, ерекше балалармен жұмыс жасау үшін, түзету әдіс-тәсілдерін қолдану керек

Педагогтардың рухани құндылықтарын тәрбиелеу, инклюзивті жұмыс жасауға бағыттау мамандықтың жұмыс жоспары мен жұмыс бағдарламаларында барлық кәсіби модульдермен білім беру нәтижелерінде қарастырылған. Инклюзивті оқытуды қажет ететін балаларда танымдық белсенділік жеткіліксіздігі, мотивацияның төмендігі, өзін-өзі бағалауының төмендігі, сенімсіздік байқалады. [2.30бет].

01120100 «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» мамандығының оқу жоспарына мектепке дейінгі ұйымдарда инклюзивті оқытудың арнайы курсы енгізілді. Арнайы курстың негізгі міндеттерінің бірі инклюзивті топтарда жұмысты ұйымдастыру әдістемесін меңгеру, проблема бойынша қолда бар ғылыми әлеуетті зерделеу, дамуында ауытқулары бар, балаларды оқу процесіне қосу үшін, жағдайлар жасау болып табылады. Арнайы курстың теориялық негіздерін әзірлеу қазіргі психологиялық - педагогикалық әдебиеттерде екіұшты шешілетін бірқатар мәселелер бойынша белгілі бір позицияны қалыптастыруды ұсынады.

Біздің колледждің мектепке дейінгі тәрбие және оқыту мамандығының студенттеріне білім беруді жоспарлау барысында оқу жоспарында 2-3 курстардың КМ 01 Оқу ақпаратын тарату модулінде, «түзету педагогикасы мен психологиясының негіздерін қолдану»- атты оқыту нәтижесі берілген. Бұл модуль оқу жоспарындағы ең көлемді модулдердің бірі. Модуль 444 сағатқа есептелген.

Оқыту нәтижесінде проблемалық дәрістер, семинарлар, пікірталастар, мәселелерді шешу, кәсіби мінез-құлық жағдайларын құруды көздейтін ситуациялық-рөлдік ойындар сондай-ақ, студенттер педагогикалық прцесте орындайтын зерттеу сипатындағы тапсырмалар. Осы тапсырмалардың ішінде, №51, №69 балабақша бөбекжайларында мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту проблемасының жай-күйлерін зерттеу, ерекше қажеттіліктерді талап ететін балалардың жеке даму тұлғалық траекториясын әзірлеу, жеке басын зерделеу жөніндегі тапсырмалар, олардың ұжымға қосылуы т.б

Инклюзивті топтарда және жалпыға ортақ балабақшаларда практикадан өту кезінде, студенттер буклеттер дайындайды. Практика барысында студенттер сабақтан тыс уақытта «Дүкенде», «Шаштаразда» т.б. сюжеттік ойындар өткізеді. Ойындар барысында мүмкіндігі

шектеулі балалардың тұлғалық ерекшеліктерін ескеру педагогикалық процесстің ең басты қағидасы. Сонымен қатар, оқу жоспарларында дамыту ойындары тапсырмалары жоспарланған. Балабақшадағы практика кезінде студенттер осы тапсырмаларды орындайды.

Балалармен дамыту ойындарын ойнайды. Дамыту ойындарының мақсаты:

Балалардың танымдық белсенділіктерін нығайту, жеке жұмысты қажет ететін балалармен мақсатты жеке тұлғаға бағытталған жұмыстар жасау. Бұндай тапсырмаларды студенттерге берудегі мақсат студенттердің теориялық білімдерін тәжірибеде қолданып, тәжірибе жинауы. Модулді бекіту барысында, зерттеу тапсырмаларын беру қарастырылған.

Осы оқыту нәтижесін оқыту кезеңінде мамандықтың педагогтары болашақ мамандар даярлау барысында, инклюзивті білім беруді сүйемелдеудің бірнеше төмендегідей кезеңдерін қамтиды:

1 - кезең (арнайы психология және педагогиканың теориялық білімдерін қарастыру, арнайы психология мен педагогиканың жеке бағыттары сурдопсихология, сурдопедагогика, тифлопедагогика, тифлопсихология, логопсихология, логопедагогика, мінез-құлқы бұзылған балалар психологиясы, денесінде ауытқуы бар балалар психологиясы т.б.)

2 - кезең (арнайы психология және педагогиканың әдістемелік білімдерін меңгерту, әр түрлі жаттығулар, тренингтер ойындар т.б.) балалармен түзету жұмыстары:

танымдық белсенділікті дамыту;

негізгі психикалық процестерді дамыту бойынша жұмыс;

эмоциональдық саланың кемшіліктерін түзету;

коммуникативтік қызметті қалыптастыру.

3 - кезең (арнайы психология және педагогиканың практикалық дағдыларын игерту, мамандықта бекітілген жоспар және жұмыс бағдарламасы бойынша педагогикалық - психологиялық практикадан өту, мамандықта құрылған педагогикалық зертханада әдістемелік жұмыстар жасау, тақырыпқа байланысты жекеленген тапсырмалар орындау т.б.) Психотерапиялық құрал болып табылатын ойын жағдайлары, ойын тренингтері, психогимнастика және релаксация қарастырылған.

Сонымен қатар, КМ 07 Оқу ақпаратын тарату, өз бетінше білім алуға үйрету модулінде, логопедия негіздері пәні курсының міндеттері шешіледі.

Логопедия негіздері сабағында теориялық біліммен қатар, практикалық білім беру жүзеге асады. Мамандықта оқу процестерін ұйымдастыру барысында сөйлеу коммуникациясын белсендіру үшін, сабақтарды «логомер» бағдарламалық-дидактикалық кешені қолданылады. Бұл интерактивті дидактикалық материалдардың замануи әмбебап жиынтығы жаңа буын GEO FGOS ескере отырып қолданылады.

Колледж педагогикалық зертханасында «Логомер» интерактивті ойын және дидактикалық материалмен оқыту процесінде теориялық біліммен практикалық байланыс жасау барысында төмендегідей ойындар өткізіледі:

- дыбысты дұрыс айтуға ;

- фонематикалық қабылдауға;

- жалпы дамыту ойындары, т.б.

Мамандықтың зертханалық оқу кабинеттерінде бірнеше «Құмсалғыш» интерактивті ойын материалы бар. Соңғы кездерде, бүкіл әлемде жаңа ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуы және оларды білім беру процесіне енгізу жүріп жатыр.

Құммен ойнау-бұл өзін-өзі емдеудің бір түрі. Балалардың стресстерін төмендетеді. Мамандықта оқытын білім алушылармен сабақ өткізу барысында педагогтар 1 курстан бастап, мамандыққа бейімдеу мен практикалық бағыт беру мақсатында қолданылып отырады.

Интерактивті құмсалғышта зейінді, ойлауды, есте сақтауды және ұсақ моториканы дамытуға бағытталған дыбыспен сүйемелденетін төмендегідей сценарийлік ойын шешімдері бар:

мектеп жасына дейінгі балалардың іс-әрекетінде құмды ойын терапиясын қолдану;

сурет салу;

балалар өздерінің эмоциялары мен көңіл-күйлерін жеткізе отырып, құмда өз әлемін жасай

алады.

Дамыту сабақтары.балалармен ойлауд,есте сақтауды,зейінді дамытуға арналған ойындарды таңдауға болады,мысалы: «Бұл не сияқты?», «Не салу керек?». Сонымен қатар,релаксация педагог арнайы бағдарламаның көмегімен құмда ормандағы жаңбырды,теңіз жағасындағы демалуды сезіне алады. Осының арқасында эмоциональды және бұлшықет кернеуін, сондай-ақ шамадан тыс қозғалыс белсенділігін,мазасыздық пен агрессияны жеңілдетуге болады.

Интерактивті құмсалғыштағы сабақтар,сенсорлық қабылдауды дамытады, психологиялық жағдайды тұрақтандырады, баланың коммуникативті дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Бұл ойындар және жаттығулар мектепке дейінгі жастағы балалармен логопедиялық және коррекциялық сабақтар өткізуге арналған.

Суретте көрсетілген «Жылдың төрт мезгілі» ойыны.Ойынның мақстаты: балалардың жыл мезгілдері туралы білімдерін молаят,балалардың эмоциональдық жай-күйлерін тыныштандыру. [8.15 бет].

Бүгінгі таңда жастардың мүмкіндігі шектеулі балаларды оқытып,тәрбиелеуде білімдерін көтеру кең ауқымды мәселе болып отыр. Қостанай жоғары педагогикалық колледжінің мектепке дейінгі тәрбие және оқыту мамандығының оқытушыларын біліммен қаруландыру мақсатында, «Замануи балабақшадағы инклюзивті білім беру: мәселелері мен болашағы

» тақырыбында білімін жетілдіру курсынан өтіп, 3-4 курс білімалушыларының қатысуымен семинар-сабақ өтті. Семинар барысында болашақ педагогтарды толғандыратын теориялық сұрақтар қарастырылды. Семинарға балабақша әдіскерлері қатысты. Олар инклюзивтік білім берудің өзекті мәселелерін қарастырды,сұрақтарға жауап берді.

Даму бұзылыстары бар балалармен білім беру және түзету жұмыстарын ұйымдастыру кіріктірілген білім беруді қамтамасыз ететін жалпы білім беретін ұйымның педагогтарын арнайы даярлау қажеттілігін негіздейді. Колледжді таммадаған әрбір болашақ маман түзету педагогикасы және арнайы психология негіздерін білгені жөн.

Осы мақсатта ерекше балалармен жұмыс жасау,қарапайым білім түсініктерін,психофизикалық дамуының ерекшеліктерін,әдістемелері мен технология түсініктері КМ 01 модулінің оқыту нәтижелерінде қарастырылады. Әрбір бала мүмкіндігі шектеулі болсын,сау болсын әр педагог олардың қоғамда өз орнын табуға жағдай жасайтыны белгілі.

Соңғы бес жыл шамасында мектепке дейінгі тәрбие және оқыту мамандығына жас мамандарды даярлау барысында,ерекше білім беруді талап ететін балалармен жұмыс жасауды біршама алға қойдық. Балаларды тыныштандыру мақсатында құмсалғышта ойнату жұмыстары барлық дерлік, сабақтарды жүргізіледі.инклюзивті үрдіс мектепке дейінгі ортада басталады,бұл уақытта өсіп дамуында ерекшелігі бар балалар мен қалыпты балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасауға үйреніп, әлеуметтік дағдыларды иемденеді. Сонымен қатар мамандықта логопед мамандығын дайындайтын мамандар біліктілігін ашу жоспарлануда. [7.25бет].

Педагогтардың кәсіби дайындығына қатысты ғалымдардың кәсіби дайындығына қатысты ғалымдардың ғылыми-теориялық ұстанымдарын талдауға сүйене отырып, келесі тұжырымдарға келуге болады: педагогикалық мамандықтардың студенттерін инклюзивті білім беру жағдайындакәсіби қызметке дайындау-бұл инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби қызметке құндылық көзқарастарын,қызығушылықтарын,мотивтерін қалыптастыру.

Қорытындылай келе айтарымыз, мемлекетіміздің әрбір азаматы - ұлттық құндылық тарымыз, еліміздің әр баласы,ертеңгі болашағымыз екенін ескерсек, әрбір ерекше баланың сапалы білім алуы, азамат болып қалыптасуына жағдай жасау біздің міндетіміз. Ал,осы балаларға сапалы білім мен тәрбие беретін бүгінгі студент болашақ тәрбиеші.

Тәрбиеші-балабақшадағы басты тұлға.Балалар тобындағы психологиялық ахуал, әр түрлі даму бұзылысы бар балалардың жарасымды қарым-қатынасы олардың балабақшаға келу ынтасы тәрбиеші біліктілігіне байланысты болмақ.Бүгінгі колледж студенті балабақшаның басты тұлғасы. Ол ата-аналармен бірге баланың дұрыс өсіп-өнуіне,жетілуіне ықпал етеді.

Сонымен қатар, мектеп жасына дейінгі ерекше білім беруге қажеттілігі бар баланың жан-жақты дамуы, мектепке баруға деген құлшынысының болуы мектепке дейінгі мекеме тәрбиешісінің кәсіби біліктілігінде болмақ.

«Бала жүрегі-кішкентай күйсандық. Ол сандықтың кілтін тапсаң ғана ашылады. Мұғалімнің қолында әр кезде сол кілт жүруі керек»-деп, М.Шаханов ағамыз айтқандай әр мұғалім бала жүрегіне жол таба білетін білімді де, білікті маман болуы керек. Бүгінгі күннің педагогқа қоятын талабы осындай.

Литература

1. Қазақстан Республикасының Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарына арналған мемлекеттік бағдарламасы-Астана, 2010.
2. Қазақстандағы Республикасындағы инклюзивті білім беру жүйесі / Ж. С.
3. Кушекбаева Айнур Бакытбайқызы, И. Н. Абилхан, 2007.
4. Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж., № 343 заңы.
5. Д.К. Кэмен Инклюзивті білім берудің шетелдік тәжірибесі.
6. А.Т. Искакова, З.А. Мовкебаева, Г. Закаева, А.Б. Айтбаева, А.А. Байтурсынова, «Инклюзивті білім беру негіздері» Оқу құралы. Алматы:ЖК «Балауса»-2016ж.
7. Қазақстандағы инклюзивті білім // egov.kz мемлекеттік порталы.
8. Рымханова А.Р. болашақ педагогтарды инклюзивті білім беру жағдайында кәсіби қызметке дайындаудың психологиялық-педагогикалық аспектілері // ғылыми шолу. Психологиялық ғылымдар. – 2020. – № 1.

References

1. Қазақстан Respublikasynың Bilim berudi damytudyң 2011-2020 zhyldaryna arналған мемлекеттік бағдарламасы-Астана, 2010.
2. Қазақстандағы Respublikasyндағы inklyuzivti bilim беру zhyjesi / Zh. S.
3. Kushekbaeva Ajnur Bakytbajkyzy, I. N. Abilhan 2007.
4. Kemtar balalardy әлеуметтік және medicinalық pedagogikalық tyzetu arkyly қолдау туралы. ҚР 2002zh №343 заңы
5. D.K. Kemen Inklyuzivti bilim berudiң sheteldik tәzhiribesi.
6. A.T. Iskakova, Z.A. Movkebaeva, G. Zakaeva, A.B. Ajtbaeva, A.A. Bajtursynova, «Inklyuzivti bilim беру negizderi» Оқу құралы. Алматы:ZhK «Balausa»-2016zh.
7. Қазақстандағы inklyuzivti bilim // egov.kz мемлекеттік порталы.
8. Rymhanova A.R. bolashaq pedagogtardy inklyuzivti bilim беру zhaғdajynda kәsibi қызметке dajyndaudyң psihologiyalyқ-pedagogikalық aspektileri // ғылыми sholu. Psihologiyalyқ ғылымдар. – 2020. – № 1.

УДК 377.5
ГРНТИ 14.33.01
DOI 10.70892/7ksm3724

**ОРТА КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ СТУДЕНТТЕРІНЕ
АРНАЛҒАН МАТЕМАТИКАДАН ӨЗІНДІК ЖҰМЫС ЖИНАҒЫН
ҚҰРАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК АСПЕКТІЛЕРІ**

Ким Радмила Анатольевна

Қостанай облысы әкімдігі Білім басқармасының
«Қостанай жоғары педагогикалық колледжі» КМҚК
kim_radmila1977@mail.ru

**МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОСТАВЛЕНИЯ СБОРНИКА
САМОСТОЯТЕЛЬНЫХ РАБОТ ПО МАТЕМАТИКЕ ДЛЯ СТУДЕНТОВ
СРЕДНЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Ким Радмила Анатольевна

КГКП «Костанайский высший педагогический колледж»
Управления образования акимата Костанайской области,
Костанай, Казахстан
kim_radmila1977@mail.ru

**METHODOLOGICAL ASPECTS OF COMPILING A COLLECTION OF
INDEPENDENT WORK IN MATHEMATICS FOR STUDENTS OF SECONDARY
VOCATIONAL EDUCATION**

Kim Radmila Anatolyevna

KGKP «Kostanay Higher Pedagogical College» Education Department
of the Akimat of Kostanay region,
Kostanay, Kazakhstan
kim_radmila1977@mail.ru

Аңдатпа

Математикадан өзіндік жұмыс жинағы математикалық есептерді шешу, өз бетінше ойлау және логикалық талдау дағдыларын дамыту үшін, колледж білімалушыларына арналған. Негізгі мәселе: студенттердің математикалық есептерді өз бетінше шешуге дайындығы жеткіліксіз, бұл олардың пәнді меңгерудегі жетістіктеріне әсер етеді. Жұмыстың мақсаты: студенттердің негізгі математикалық тақырыптарды түсінуін тереңдетуге және оларды практикалық қолдану дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін әдістемелік тексерілген оқу құралын жасау. Зерттеу әдістері: жинақты әзірлеу барысында оқу жоспарын талдау, оқытушылардың педагогикалық тәжірибесі, сонымен қатар колледж студенттері арасында тәжірибеде тапсырмаларды тексеру қолданылды. Негізгі нәтижелер және олардың маңыздылығы: жинақта материалды бірте-бірте меңгеруге көмектесетін әртүрлі қиындық деңгейіндегі тапсырмалар бар. Тапсырма формалары әртүрлі (қарапайым есептеулерден бастап логика мен дәлелдеуге арналған есептер) студенттерге негізгі білімді бекітуге ғана емес, сонымен қатар аналитикалық дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Қорытынды: Ұсынылған жинақты колледжде математиканы оқу кезінде негізгі немесе қосымша ресурс ретінде пайдалануға болады. Бұл студенттерге одан әрі білім алу және кәсіби қызмет үшін қажетті тұрақты білімді дамытуға көмектеседі.

Аннотация

Сборник самостоятельных работ по математике предназначен для студентов колледжей и направлен на

развитие навыков решения математических задач, самостоятельного мышления и логического анализа.

Основная проблема: недостаточная подготовка студентов к самостоятельному решению математических задач, что влияет на их успешность в освоении дисциплины. Цель работы: создание методически выверенного пособия, позволяющего студентам углубить понимание ключевых математических тем и развить навыки их практического применения. Методы исследования: в процессе разработки сборника использовались анализ учебных программ, педагогический опыт преподавателей, а также апробация заданий на практике среди студентов колледжа. Основные результаты и их значимость: в сборнике представлены задания различного уровня сложности, что способствует поэтапному усвоению материала. Разнообразие форматов заданий (от простых расчетов до задач на логику и доказательства) позволяет студентам не только закрепить базовые знания, но и развить аналитические способности. Выводы: предложенный сборник может использоваться как основное или дополнительное пособие при изучении математики в колледже. Он способствует формированию у студентов устойчивых знаний, необходимых для дальнейшего обучения и профессиональной деятельности.

Annotation

A collection of independent work on Mathematics is intended for college students and is aimed at developing skills in solving mathematical problems, independent thinking and logical analysis. The main problem is insufficient preparation of students for independent solution of mathematical problems, which affects their success in mastering the discipline. The aim of the work is to create methodologically verified manual that allows students to deepen their understanding of key mathematical topics and develop skills in their practical application. In the process of developing the collection the following methods of research were used: an analysis of curricula, the teaching experience of teachers, as well as testing of tasks in practice among college students. Main results and their significance are presented in the collection in the forms of tasks of varying levels of complexity, which contributes to the gradual assimilation of the material. A variety of task formats (from simple calculations to logic and proof problems) allows students not only to consolidate basic knowledge, but also to develop analytical skills. Conclusions: the proposed collection can be used as a main or additional manual when studying Mathematics in college. It contributes to the formation of students' stable knowledge necessary for further education and professional activity.

Түйінді сөздер: өзіндік тапсырмалар, математика, оқыту әдістемесі, сараланған тәсіл, дидактикалық материалдар.

Ключевые слова: самостоятельные задания, математика, методика обучения, дифференцированный подход, дидактические материалы.

Keywords: independent tasks, Mathematics, teaching methods, differentiated approach, didactic materials.

Введение

Современное образование требует от студентов не только усвоения теоретических знаний, но и развития практических навыков, необходимых в профессиональной деятельности. В этом контексте особое значение приобретает самостоятельная работа студентов, которая способствует углубленному изучению материала, формированию аналитического мышления и повышению уровня самостоятельности обучающихся. Одним из инструментов, направленных на реализацию этой цели, является сборник заданий для самостоятельной работы студентов по дисциплине «Математика», разработанный в рамках образовательного процесса (рисунок 1).

Рисунок 1. Обложка «Сборника заданий для самостоятельной работы студентов по математике»

Источник: составлено автором

Данный сборник предназначен для организации эффективной самостоятельной работы студентов в организациях технического и профессионального образования. Сборник ориентирован на:

- Закрепление теоретических знаний по основным разделам математики.
- Развитие практических навыков решения математических задач.
- Подготовку к промежуточной аттестации.
- Формирование у студентов умения работать с различными математическими методами и моделями.
- Повышение уровня самостоятельности и ответственности в обучении.

С 1 сентября 2024 года в организациях технического и профессионального, послесреднего образования по каждой дисциплине/модулю включены часы самостоятельной работы студентов, которая выполняется самостоятельно без участия педагога.

Самостоятельная работа студентов – это работа по определенному перечню тем, отведенных на самостоятельное изучение, обеспеченных учебно - методической литературой и рекомендациями; весь объем самостоятельной работы студентов подтверждается заданиями, требующими от обучающегося самостоятельной работы

Самостоятельная работа студентов должна соответствовать тематике изучаемого материала и выполняться индивидуально обучающимися. Объем самостоятельной работы студентов определяется рабочими учебными планами и программами.

Актуальность данного сборника обусловлена тем, что в текущем учебном году, в соответствии с Приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования»[1] включены часы для самостоятельной работы студентов по всем дисциплинам, в том числе и по математике.

Объект исследования – это процесс организации самостоятельной работы студентов колледжа по математике.

Предмет исследования – это методические и дидактические принципы составления сборника самостоятельных работ по математике, его структура, содержание и влияние на уровень усвоения учебного материала студентами.

Цель сборника - облегчить педагогам подготовку к проведению самостоятельной работы студентов, предоставляя готовые задания, соответствующие образовательным требованиям. Это не только экономит время преподавателей на поиск материалов, но и способствует стандартизации процесса обучения, что положительно влияет на качество усвоения материала студентами.

Обзор литературы.

Развитие самостоятельной работы студентов является актуальной темой как в отечественной, так и в зарубежной педагогике. Казахстанские исследователи, такие, как Абылкасымова А.Е. [2], Кожамметова К.Ж. [3], также уделяют значительное внимание вопросам самостоятельного обучения студентов, подчеркивая необходимость интеграции инновационных методик в учебный процесс. В их работах рассматриваются технологии личностно-ориентированного обучения и адаптации образовательных ресурсов к условиям казахстанской системы образования. Вопрос организации самостоятельной работы студентов по математике находит широкое освещение в научной и педагогической литературе. В числе основных авторов, занимающихся данной проблемой, можно выделить таких исследователей, как Г.Н. Сериков [4], В.Б. Полуянов, Н.Б. Пермикова [5]. Их труды затрагивают вопросы активного обучения, проблемного подхода и адаптации учебных материалов к уровню подготовки студентов.

Основные теоретические подходы включают в себя когнитивную теорию обучения (Ж. Пиаже, Дж. Брунер), деятельностный подход (Л.С. Выготский, А.Н. Леонтьев) и компетентностный подход (Е.Ф. Зеер, А.В. Хуторской). В рамках этих направлений рассматриваются механизмы формирования знаний у студентов, влияние самостоятельной работы на уровень усвоения материала и роль преподавателя в организации учебного процесса.

Ранее предложенные гипотезы и выводы указывают на необходимость создания специально адаптированных материалов, обеспечивающих не только усвоение теоретических знаний, но и развитие практических навыков решения задач. Многие исследования показывают, что дифференцированный подход к составлению заданий способствует повышению мотивации студентов и эффективности обучения.

Несмотря на наличие обширных теоретических работ, ряд вопросов остается нерешенным. Одним из главных противоречий является выбор между традиционными и инновационными методами организации самостоятельной работы. Одни авторы настаивают на важности классических задачников и учебников, другие предлагают использование цифровых ресурсов и интерактивных платформ.

Кроме того, остается открытым вопрос о том, какие именно типы задач наиболее эффективны для студентов колледжей. Большинство исследований проводится на примере школьников или студентов вузов, тогда как специфика обучения в колледжах требует особого подхода. Недостаточно изучена также роль самоконтроля и взаимоконтроля студентов при выполнении самостоятельных работ.

Для исследования эффективности сборника самостоятельных работ по математике будет использован комбинированный метод, включающий анализ учебных материалов, педагогический эксперимент и анкетирование студентов и преподавателей. Выбор обусловлен тем, что данный подход позволит не только выявить актуальные трудности, но и предложить оптимальные пути их решения.

Методы диагностики включают тестирование студентов до и после работы с предложенным сборником, а также наблюдение за их прогрессом. Применение сравнительного анализа поможет определить, насколько новая структура заданий способствует лучшему усвоению материала.

История изучения самостоятельной работы студентов восходит к концепциям XIX века, когда начали формироваться первые методики индивидуального обучения. В XX веке, благодаря работам Л.С. Выготского и А.Н. Леонтьева, самостоятельная работа стала рассматриваться как неотъемлемая часть учебного процесса. В последние десятилетия внимание исследователей сместилось в сторону цифровизации обучения и использования технологий для поддержки самостоятельной деятельности студентов.

На основе проведенного анализа сформулирована следующая гипотеза: использование специально разработанного сборника самостоятельных работ по математике способствует повышению качества усвоения знаний у студентов колледжа, развивает их аналитическое мышление и самостоятельность в решении задач.

Методика и материалы.

Разработка сборника заданий проходила в несколько этапов: анализ учебных программ, определение структуры сборника, разработка системы заданий, тестирование и корректировка.

На начальном этапе проведено изучение стандартов образования и требований к подготовке специалистов. На втором этапе выделены основные разделы, охватывающие ключевые темы курса математики. Следующий основной этап - это включение заданий различного уровня сложности, от базовых упражнений до практико-ориентированных задач. Проведена апробация заданий на студентах, анализ их эффективности и внесение необходимых изменений.

При разработке сборника использовались следующие принципы:

Доступность и последовательность – материал изложен в логической последовательности, позволяющей постепенно усложнять уровень заданий.

Дифференцированный подход – задания адаптированы под различный уровень подготовки студентов.

Практическая направленность – задания содержат примеры, связанные с профессиональной деятельностью студентов.

В процессе использования сборника применяются различные методы обучения: проектный, проблемное обучение, модульное обучение. Студенты решают комплексные практические задачи, приближенные к реальным профессиональным ситуациям, формулируют математические задачи, требующие нестандартных решений. Изучение материала разбито по разделам с последовательным усложнением заданий.

В каждой теме предусмотрены как базовые задачи, направленные на закрепление основных понятий и формул, так и задачи повышенной сложности, требующие от студентов аналитического мышления и творческого подхода.

Задания разделены на несколько категорий:

Базовый уровень предназначен для закрепления основного материала и решения типовых задач.

Средний уровень включают более сложные задачи, требующие от студентов глубокого понимания материала.

Продвинутый уровень предназначен для углубленного изучения темы, а также для подготовки студентов, проявляющих интерес к математике.

В сборнике предусмотрены методические рекомендации по выполнению заданий, которые помогут студентам организовать свою работу эффективно.

Рекомендации включают алгоритмы решения типовых задач, советы по работе с математическими инструментами и программами, а также примеры выполнения типовых заданий. При разработке содержания учтены требования и ориентиры образовательной программы Республики Казахстана, что позволило включить национальный компонент в учебный материал. Это способствует развитию не только академических компетенций, но и понимания учащимися особенностей и значимости казахстанского контекста в области математики.

Для удобства работы и объективного оценивания результатов представлены общие требования к выполнению самостоятельной работы и критерии оценивания, которые помогают как обучающимся, так и преподавателям контролировать и корректировать процесс обучения.

Использование данного сборника способствует улучшению качества математического образования, так как он позволяет студентам самостоятельно прорабатывать материал, выявлять проблемные моменты и находить пути их решения. Кроме того, работа с заданиями способствует развитию таких качеств, как усидчивость, дисциплинированность и внимание к деталям, что важно для будущих специалистов технических направлений.

Сборник может быть использован не только в рамках аудиторных занятий, но и при дистанционном обучении, что особенно актуально в современных условиях. Он также является полезным инструментом для преподавателей, так как помогает организовать процесс контроля знаний и оценивания успеваемости студентов.

Результаты и их обсуждение.

Сборник апробирован в реальных условиях на базе учебных заведений технического и профессионального образования. Работа прошла апробацию в двух колледжах республики: КГКП «Высший строительно-экономический колледж» КГУ «Управления образования акимата Северо-Казахстанской области», КГП на ПХВ «Аксукий высший многопрофильный колледж имени Жаяу Мусы». Результаты внедрения прописаны в актах.

В ходе эксперимента студенты использовали сборник в течение одного учебного года, выполняя предложенные задания в рамках самостоятельной работы. Преподаватели организовывали периодические контрольные срезы знаний, анализируя прогресс обучающихся.

Уровень успеваемости студентов повысился на 15% по сравнению с контрольной группой, работающей без сборника.

Студенты продемонстрировали более высокую мотивацию к изучению математики, что выражалось в активном участии в обсуждениях и самостоятельном поиске решений сложных задач.

Отмечено развитие умений применять математические знания в практической деятельности, что подтверждалось успешным выполнением задач, связанных с профессиональными дисциплинами.

Преимущества сборника:

Улучшение уровня самостоятельной подготовки студентов.

Повышение вовлеченности и мотивации к обучению.

Развитие критического мышления и аналитических способностей.

Гибкость использования в различных образовательных форматах (очная, дистанционная форма обучения).

Из недостатков - требует значительного времени на самостоятельное освоение материала студентами, что может быть проблемой для менее подготовленных учащихся.

Применение сборника заданий для самостоятельной работы студентов по математике доказало свою эффективность в реальном образовательном процессе. Методика позволяет студентам не только закреплять теоретический материал, но и развивать практические навыки, необходимые в профессиональной деятельности. Несмотря на некоторые трудности, связанные с адаптацией методики, ее использование способствует повышению качества образования, развитию аналитического мышления и подготовке высококвалифицированных специалистов. Включение подобных сборников в образовательные программы технического и профессионального образования может существенно повысить уровень подготовки студентов и их готовность к решению профессиональных задач.

Таким образом, разработанный сборник заданий для самостоятельной работы студентов по математике является важным элементом образовательного процесса в организациях технического и профессионального образования. Он способствует углубленному изучению

предмета, формированию практических навыков и повышению уровня подготовки студентов к профессиональной деятельности. Включение такого инструмента в учебный процесс повышает эффективность обучения и помогает студентам стать более уверенными в своих знаниях и возможностях.

Сборник включает задания различной сложности, сгруппированные по темам типовой учебной программы согласно Приказа Министерства просвещения Республики Казахстан от 6 января 2023 года № 1 «Об утверждении типовых учебных программ цикла или модуля общеобразовательных дисциплин для организаций технического и профессионального образования»[6].

Эффективность самостоятельной работы студентов во многом зависит от правильной организации процесса обучения. В этом смысле сборник заданий представляет собой не просто перечень упражнений, а структурированный комплекс, который помогает студентам:

Осваивать новые математические понятия и методы.

Проверять уровень своих знаний и выявлять пробелы.

Развивать логическое и аналитическое мышление.

Применять полученные знания в профессиональной деятельности.

Задания в сборнике подобраны таким образом, чтобы студенты могли постепенно усложнять свои навыки и переходить от простых расчетов к более сложным аналитическим задачам. Включение в сборник практико-ориентированных задач позволяет учащимся увидеть связь между математикой и реальными профессиональными ситуациями.

Для успешного внедрения сборника заданий в образовательный процесс рекомендуется: подготовка преподавателя, ознакомиться со структурой сборника и возможностями его применения в учебном процессе, разработать стратегию интеграции заданий в учебные занятия, сочетая их с лекционными и практическими формами обучения, подготовить инструкции и пояснения для студентов о правилах работы со сборником. Внедрить систему промежуточного контроля знаний, позволяющую отслеживать прогресс студентов. Использовать тестирование, анализ выполненных заданий и самооценку студентов для объективного измерения результатов. Проводить опросы среди студентов для выявления трудностей и корректировки методики. Учесть уровень подготовки студентов и при необходимости предоставить дополнительные пояснения или облегченные варианты заданий. Гибко использовать задания, подстраивая их под специфику конкретной дисциплины и профессионального направления. Включать групповые формы работы, чтобы студенты могли обсуждать решения и обмениваться идеями. Использовать сборник не только для индивидуальной работы, но и для работы в парах или малых группах. Комбинировать задания из сборника с реальными профессиональными кейсами, чтобы повысить интерес студентов. Организовать консультативные занятия, где студенты могут получить помощь в решении сложных задач.

Применение этих рекомендаций позволит педагогам эффективно интегрировать сборник в учебный процесс и повысить качество самостоятельной работы студентов.

Сборник заданий прошел внутреннюю и внешнюю рецензии, которые рекомендуют данное пособие для внедрения в образовательный процесс.

Сборник может использоваться как самостоятельное учебное пособие, так и в качестве дополнения к основному курсу математики. Преподаватели могут использовать сборник для проведения промежуточных тестирований, а также для подготовки студентов к экзаменам.

Заключение.

Подход к организации самостоятельной работы студентов посредством использования специально разработанного сборника заданий продемонстрировал свою эффективность в образовательном процессе. Разработанная методика позволила не только повысить уровень усвоения математического материала, но и развить у студентов аналитическое мышление, самостоятельность и способность применять полученные знания в профессиональной деятельности.

Практическое применение сборника показало, что структурированная система заданий с учетом дифференцированного подхода способствует повышению мотивации студентов, улучшению их успеваемости и развитию навыков самообразования. Кроме того, предложенные методы работы с обучающимися, включая проектный подход, проблемное и модульное обучение, обеспечивают комплексное развитие студентов и делают образовательный процесс более эффективным и увлекательным.

Результаты исследования подчеркивают важность системного подхода к организации самостоятельной работы и необходимость адаптации методик в зависимости от специфики учебных заведений и уровней подготовки студентов. Включение сборника в образовательный процесс технических и профессиональных учебных заведений способствует подготовке конкурентоспособных специалистов, обладающих не только теоретическими знаниями, но и способностью их практического применения.

Таким образом, представленное исследование вносит значимый вклад в развитие педагогической практики, предлагая эффективные инструменты для совершенствования образовательного процесса. Методика использования сборника заданий может быть рекомендована преподавателям математики как действенное средство повышения качества обучения и формирования профессионально значимых компетенций у студентов.

Методика позволяет студентам не только закреплять теоретический материал, но и развивать практические навыки, необходимые в профессиональной деятельности. Несмотря на некоторые трудности, связанные с адаптацией методики, ее использование способствует повышению качества образования, развитию аналитического мышления и подготовке высококвалифицированных специалистов. Включение подобных сборников в образовательные программы технического и профессионального образования может существенно повысить уровень подготовки студентов и их готовность к решению профессиональных задач.

Литература

1. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования [Текст]: приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 авг. 2022 г. № 348// Эталонный контрольный банк НПА РК в электронном виде[сайт]. – URL: <http://zan.gov.kz/client/#!/doc/170438/rus> (дата обращения: 11.02.2025).
2. Абылкасымов А.Е. Познавательная самостоятельность в учебной деятельности студента [Текст] / Абылкасымова А.Е. - Алматы : Санат, 1998. - 160 с. - ISBN 5709004669.
3. Кожамметова К. Ж. Казахская этнопедагогика: методология, теория, практика [Текст] / К. Ж. Кожамметова. - Новое издание. - Алматы: Наука, 1998. - 317 с. - ISBN 5-628-02260-8.
4. Сериков Г.Н. Самообразование: Совершенствование подготовки студентов / Г.Н.Сериков. - Иркутск, 1992. – 227 с.
5. Полуянов В.Б., Перминова Н.Б. Процессный подход к управлению внеаудиторной самостоятельной работой студентов // Вестник Учебно - методического объединения высших и средних профессиональных учебных заведений Российской Федерации по профессионально-педагогическому образованию. Екатеринбург: Изд-во Росс. гос. проф.-пед. ун-та, 2006. – № 1 (39). – С. 112-125.
6. Об утверждении типовых учебных программ цикла или модуля общеобразовательных дисциплин для организаций технического и профессионального образования [Текст]: приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 6 янв. 2023 г. № 1// Эталонный контрольный банк НПА РК в электронном виде[сайт]. – URL: <http://zan.gov.kz/client/#!/doc/177393/rus> (дата обращения: 11.02.2025).

References

1. Ob utverzhdenii gosudarstvennyh obshcheobyazatel'nyh standartov doshkol'nogo vospitaniya i obucheniya, nachal'nogo, osnovnogo srednego i obshchego srednego, tekhnicheskogo i professional'nogo, poslesrednego obrazovaniya [Tekst]: prikaz Ministra prosveshcheniya Respubliki Kazahstan ot 3 avg. 2022 g. № 348// Etalonnyj kontrol'nyj bank NPA RK v elektronnom vide[sajt]. – URL: <http://zan.gov.kz/client/#!/doc/170438/rus> (data obrashcheniya: 11.02.2025).
2. Abylkasymov, A.E. Poznavatel'naya samostoyatel'nost' v uchebnoj deyatel'nosti studenta [Tekst] / Abylkasymova A.E. - Almaty : Sanat, 1998. - 160 s. - ISBN 5709004669
3. Kozhahmetova, K. Zh. Kazahskaya etnopedagogika: metodologiya, teoriya, praktika [Tekst] / K. Zh. Kozhahmetova. - Novoe izdanie. - Almaty: Nauka, 1998. - 317 s. - ISBN 5-628-02260-8
4. Serikov G.N., Samoobrazovanie: Sovershenstvovanie podgotovki studentov / G.N.Serikov. - Irkutsk, 1992. – 227 s.
5. Poluyanov V.B., Perminova N.B. Processnyj podhod k upravleniyu vneauditornoj samostoyatel'noj rabotoj studentov // Vestnik Uchebnometodicheskogo ob»edineniya vysshih i srednih professional'nyh uchebnyh zavedenij Rossijskoj Federacii po professional'no-pedagogicheskomu obrazovaniyu. Ekaterinburg: Izd-vo Ross. gos. prof.-ped. un-ta, 2006. – № 1 (39). – S. 112-125.
6. Ob utverzhdenii tipovyh uchebnyh programm cikla ili modulya obshcheobrazovatel'nyh disciplin dlya organizacij tekhnicheskogo i professional'nogo obrazovaniya [Tekst]: prikaz Ministra prosveshcheniya Respubliki Kazahstan ot 6 yanv. 2023 g. № 1// Etalonnyj kontrol'nyj bank NPA RK v elektronnom vide[sajt]. – URL: <http://zan.gov.kz/client/#!/doc/177393/rus> (data obrashcheniya: 11.02.2025).

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

“Педагогикалық ғылым және практика.

*Педагогическая наука и практика” журналда жариялау үшін
ғылыми мақаланы ресімдеуге қойылатын талаптар*

“Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика” журналында жариялау үшін ғылыми мақаланы ресімдеуге қойылатын талаптар.

«Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика» журналы **COPE, ICMJE, EASE, CSE және WAME** халықаралық ұйымдарының ұсыныстарына сәйкес әзірленген және этикалық стандарттарды, редакциялық процестің ашықтығын және ғылыми жарияланымдардың сапасын қамтамасыз етеді.

“Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика” журналында ғылыми этика мен сапа стандарттарына сәйкес келетін ғылыми-теориялық, ғылыми-практикалық және шолу мақалалары түрінде ресімделген дербес зерттеулердің нәтижелерін ұсынатын мақалалар жариялауға қабылданады.

Мақалаға қойылатын жалпы талаптар:

- **Түпнұсқалылық.** Мақалада зерттеудің немесе талдаудың түпнұсқа нәтижелері болуы керек. Плагиат, өзін-өзі плагиат немесе қайталанатын басылымдарға тыйым салынады. Мақаланың өзіндік ерекшелігі кем дегенде **70%** болуы керек.
- **Тақырыптың өзектілігі.** Мақаланың тақырыбы өзекті болуы керек және журналдың тақырыптық бағытына сәйкес келуі керек.
- **Мақаланың көлемі.** Ұсынылатын көлем кестелерді, суреттерді және әдебиеттер тізімін қоса алғанда, кемінде 3 000 және 5 000 сөзден (6-12 бет) аспайды.
- **Жариялау тілі.** Мақала үш тілдің бірінде ұсынылуы мүмкін: қазақ, орыс, ағылшын.

Мақалаларды ресімдеуге қойылатын талаптар:

Қағаз формат А4.

Times New Roman, өлшемі 12 пт, жоларалық интервал - бірлік.

Ені бойынша туралау.

Азат жол – 1,0 см

Өрістер: жоғарғы – 2 см, төменгі – 2 см, сол жақ шеті – 3 см., оң жағы -1,5 см.

Тасымалдарды орналастыруға жол берілмейді.

Мақала материалы ГОСТ 7.5-98 «Журналдар, жинақтар, ақпараттық басылымдар. Жарияланатын материалдардың баспа дизайны».

Суреттер анық болуы керек. Мәтіндегі суреттер мен кестелерге сілтемелер болуы керек. Формулалар тиісті редакторда терілуі керек.

Мақала мәтіні жоғарғы сол жақ бұрыштағы бірінші беттегі рубрикаторынан басталады (ғылыми-техникалық ақпараттың халықаралық рубрикаторы-сілтеме бойынша анықталады <http://grnti.ru/>, содан кейін мақаланың атауы, автордың (лардың) аты-жөні, ұйымның толық атауы, қаласы, елі, корреспондент-автордың e-mail.

- Мақаланың атауы, аты-жөні, жұмыс орны, аннотация және түйінді сөздер Қазақстан Республикасының авторлары үшін қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде ұсынылады. Басқа елдердің авторлары үшін екі тілде: орыс, ағылшын.

Ғылыми мақалалардың құрылымына қойылатын талаптар:**1. Автор туралы ақпарат**

Тегі Аты, Әкесінің аты (толық),

Жұмыс/ оқу орны

Жұмыс/ оқу орны бойынша ел, қала

ORCHID (бар болса)

авторлардың e-mail поштасы

Автор туралы ақпарат беттің ортасына орналастырылады, кегль-12 пт.

Егер бірнеше автор болса, онда олар үтір арқылы тізімделеді. Барлық авторлардың реті 123 жоғарғы таңбалармен белгіленеді ^{1,2,3...}

Жұмыс/ оқу орны туралы ақпарат, ORCHID жол үстіндегі реттік таңбаларға сәйкес келесі жолда көрсетіледі (10 пт кегльмен ресімделеді., курсивпен белгіленеді).

Корреспондент автор жоғарғы жол таңбасымен * белгіленеді, авторлар туралы ақпараттың астында парақтың ортасында корреспондент автордың электрондық поштасы көрсетіледі.

Авторлардың фамилияларының үстіндегі жеке жолда сол жақта УДК және ГРНТИ индексі көрсетіледі

2. Мақаланың атауы ақпараттық болуы керек, зерттеудің мәнін көрсетуі керек, қысқартулар мен аббревиатураларды қолданбай, беттің ортасында автор туралы ақпараттың астына бір жол арқылы бас әріптермен орналастырылады; қалың қаріппен ерекшеленеді; 12 сөзден аспайды.

3. Аннотация МЕМСТ 7.9-95 «Реферат және аннотация. Жалпы талаптар». Ол ақпараттық және мазмұнды болуы керек, мақаланың негізгі ережелерін көрсетіп, келесі элементтерді қамтуы керек:

мақалада қарастырылған негізгі мәселенің қысқаша сипаттамасы;

жұмыстың мақсаты;

қолданылатын зерттеу әдістері;

негізгі нәтижелер және олардың маңыздылығы;

негізделген қорытындылар.

Аннотация көлемі 150 — ден 300 сөзге дейін, қаріп өлшемі-10 пт. «Аннотация» сөзі мақаланың атауынан кейін бір жолдан кейін сол жақта орналастырылады, курсивпен жазылады, соңында нүкте жоқ. Аннотация мәтіні «Аннотация» сөзінен кейін жаңа жолдан басталады. Аннотация қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде ресімделеді.

4. Түйін сөздер мақаланың тақырыптық аймағын анықтау және оны ғылыми дерекқорлардан іздеуді жеңілдету үшін қолданылады. Тізімге зерттеу тақырыбына сәйкес келетін кем дегенде 7 бірліктен тұратын Негізгі ғылыми терминдер мен сөз тіркестері кіреді. Қаріп өлшемі - 10 пт. Түйінді сөздер аннотациядан кейін бірден орналасады. «Түйінді сөздер» тақырыбы курсивпен жазылады, содан кейін қос нүкте қойылады, содан кейін нүктемен аяқтала-тын үтір арқылы кілт сөздердің тізімі келтіріледі. Түйінді сөздер қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде көрсетіледі.

5. Ғылыми мақаланың құрылымы

- Кіріспе
- Әдебиетке шолу
- Әдістері мен материалдары
- Нәтижелер және оларды талқылау
- Қорытынды
- Қаржыландыру туралы ақпарат (бар болса)
- Әдебиеттер тізімі

5.1. Кіріспе бірнеше негізгі элементтерді қамтиды.

Тақырыпты таңдау және өзектілігін дәлелдеу, мұнда зерттеу үшін нақты тақырып неліктен таңдалғаны, мәселені зерттеуде қандай олқылықтар бар екендігі немесе жаңа объектіге қызығушылық неліктен пайда болғандығы ашылады. Тақырыптың өзектілігі оның теориялық және практикалық аспектілердегі маңыздылығына негізделген.

Зерттеу объектісі мен нысанасын айқындау, зерттеу объектісі (кең контекст немесе құбылыс) және тақырып (зерттелетін нақты аспектілер) көрсетіледі.

Зерттеудің мақсаты мен міндетін қою. Зерттеудің мақсаты таңдалған мәселенің мәнін ашуға көмектесетін белгілі бір нәтижеге жету түрінде тұжырымдалады. Ол жұмыста көрсетілген гипотезаны немесе мәлімдемені дәлелдеуді ұсынады.

Зерттеу әдістері мен тәсілдері. Зерттеу барысында қолданылатын негізгі әдістер мен тәсілдер, сондай-ақ автор тексеретін гипотеза сипатталған.

Жұмыстың маңыздылығы. Зерттеудің теориялық және практикалық құндылығы, оның ғылыми саланың дамуына немесе практикалық іс-әрекетке әсері бағаланады.

5.2. Әдебиеттерге шолу зерттеу тақырыбы бойынша бар ғылыми дереккөздерді талдау және жалпылау болып табылады. Оның негізгі міндеті - зерттелетін мәселенің ғылыми қоғамдастықта қалай қаралатынын көрсету, ағымдағы зерттеулердегі олқылықтарды анықтау және осы жұмысты орындау қажеттілігін негіздеу. Бұл бөлімді қосу оқырманға зерттеудің қай ғылыми негізге негізделгенін және қандай жаңа аспектілерді зерттеу жоспарланғанын түсінуге көмектеседі.

«Әдебиеттерге шолу» бөлімінің құрылымы келесі элементтерді қамтуы мүмкін:

|Негізгі көздер мен теориялық тәсілдерді талдау. Бұл блок зерттелетін тақырыпқа арналған негізгі жұмыстарды қарастырады, сонымен қатар әртүрлі ғалымдар қолданатын негізгі теориялық тәсілдерді талдайды. Бұрын ұсынылған негізгі идеялар, гипотезалар мен тұжырымдар сипатталған, бұл мәселе бойынша қазіргі білімнің жалпы көрінісін қалыптастыруға көмектеседі.

Зерттеулердегі қайшылықтар мен бар олқылықтарды анықтау. Автор әртүрлі зерттеулер мен теориялар арасындағы негізгі қайшылықтар неде екенін, қандай аспектілер зерттелмегенін немесе қосымша назар аударуды қажет ететінін көрсетуі керек. Бұл автор өз зерттеуінде қарастыруды жоспарлап отырған теориялық және әдістемелік мәселелерді қамтуы мүмкін.

Зерттеу үшін әдістер мен тәсілдерді таңдау негіздемесі. Қолданыстағы әдебиеттерді талдау негізінде автор зерттеуде қолданылатын әдістер мен тәсілдерді таңдауды негіздейді. Бұл алдыңғы зерттеулерде қолданылған әдістердің кемшіліктеріне немесе шектеулеріне немесе тәсілдерді бейімдеуді қажет ететін жаңа жағдайлар мен контекстке байланысты болуы мүмкін.

Тарихи контекст және тақырып бойынша ғылыми ойдың дамуы. Кейбір жағдайларда уақыт өте келе осы тақырып бойынша зерттеулердің қалай дамығанын бақылау пайдалы. Бұл

ғылыми ойдың эволюциясын, зерттеу тәсілдері мен әдістеріндегі өзгерістерді, сондай-ақ саланың дамуына қандай нәтижелер көбірек әсер еткенін түсінуге мүмкіндік береді.

Гипотезаны тұжырымдау және зерттеу сұрақтарын қою. Әдебиеттерді шолуды аяқтау үшін автор анықталған олқылықтар мен қайшылықтарға негізделген өзінің гипотезасын және негізгі зерттеу сұрақтарын ұсына алады. Бұл зерттеу әдістері мен материалдарын сипаттайтын мақаланың келесі бөліміне өту ретінде қызмет етеді.

Әдебиетке шолу жазудың принциптері:

- **Логика және құрылымдылық.** Оқырман автордың дәлелін оңай ұстануы үшін шолуды нақты ұйымдастырып, логикалық құрылымды ұстану керек.

Сыни талдау. Қолданыстағы жұмыстарды тізіп қана қоймай, оларды сыни тұрғыдан бағалап, қарқынды және әлсіз жақтарын анықтау маңызды.

Жүйелілік және толықтық. Зерттелетін мәселені терең түсінуді көрсету үшін тақырып бойынша барлық негізгі зерттеулер мен теорияларды қамту қажет.

- Дереккөздердің өзектілігі. Шолуға енгізілген зерттеулер өзекті болуы керек және тақырып бойынша ғылыми білімнің қазіргі жағдайына сәйкес келуі керек.

5.3. Әдістер мен материалдар. Бұл зерттеу қалай жүргізілгенін және нәтиже алу үшін қандай материалдар пайдаланылғанын сипаттайтын ғылыми мақаланың маңызды бөлігі. Бұл бөлім егжей-тегжейлі және түсінікті болуы керек, сондықтан басқа зерттеушілер экспериментті қайталап, деректердің дұрыстығын тексере алады. «Әдістер мен материалдар» бөлімінің негізгі элементтері:

1) **Зерттеу сипаттамасы.** Бөлімнің басында зерттеу түрі қысқаша сипатталады (эксперименттік, корреляциялық, теориялық, сапалық, сандық және т.б.). Зерттеудің дизайны (мысалы, бойлық, кросс-секциялық, эксперименттік) және оның негізгі кезеңдері көрсетілген.

1) **Іріктеме және зерттеуге қатысушылар.** Егер зерттеу үлгіні қамтыса, оның негізгі сипаттамаларын сипаттау маңызды:

іріктеме мөлшері (зерттеуге қатысушылардың немесе объектілердің саны);

қосу және алып тастау критерийлері (қатысушыларды іріктеуге қойылатын талаптар, алып тастау себептері);

социодемографиялық деректер (қатысушылардың жасы, жынысы, білімі және басқа да маңызды сипаттамалары);

d) **іріктеу әдісі** (кездейсоқ, мақсатты, кластерлік және т.б.).

2) **Зерттеу әдістері.** Деректерді жинау және талдау үшін қолданылған әдістердің толық сипаттамасы. Бұл мыналарды қамтуы мүмкін:

e) **деректерді жинау әдістері:** сауалнама, сұхбат, бақылау, зертханалық эксперименттер, құжаттарды талдау және т. б.;

құралдар мен жабдықтар: қолданылатын аспаптардың, тестердің, бағдарламалық қамтамасыз етудің, анкеталар мен сауалнамалардың сипаттамасы;

эксперимент жүргізу хаттамалары: нәтижелердің қайталануын қамтамасыз ету үшін эксперимент кезінде қолданылған процедуралардың егжей-тегжейлі сипаттамасы.

2) **Деректерді талдау әдістері.** Деректерді талдаудың статистикалық әдістері мен тәсілдерінің сипаттамасы. Мыналарды қамтуы мүмкін:

сипаттамалық статистика әдістері (орташа мәндер, медианалар, стандартты ауытқулар);

гипотезаны тексеру әдістері (t-тесттер, ANOVA, корреляциялық талдау, регрессиялық талдау);

j) **талдау құралдары** (SPSS, R, Python сияқты бағдарламалар).

Зерттеудің этикалық аспектілері. Егер зерттеу адамдардың қатысуымен байланысты бол-

са, онда этикалық нормалардың қалай сақталғанын сипаттау маңызды. Бұл қатысушылардың ақпараттандырылған келісімін алуды, деректердің құпиялылығын қамтамасыз етуді және т. б. қамтуы мүмкін.

7) Материалдар мен деректер көзі. Зерттеуде пайдаланылған деректер көздері мен материалдардың сипаттамасы. Бұл ашық мәліметтер базасы, мұрағаттық құжаттар, зертханалық материалдар, аспаптар мен жабдықтар болуы мүмкін.

«Әдістер мен материалдар» бөлімін жазу **принциптері:**

Анықтық және нақтылық. Ақпарат кез-келген басқа зерттеуші сипатталған процедураларды орындау арқылы экспериментті қайталай алатындай етіп ұсынылуы керек.

Әдістерді таңдаудың негізділігі. Неліктен бұл әдістер таңдалғанын түсіндіру керек, сонымен қатар олардың күшті және әлсіз жақтарын көрсету керек.

Репродуктивтілік. Сипатталған әдістер мен материалдар басқа ғалымдарға ұқсас нәтижелермен зерттеуді қайталауға мүмкіндік беруі керек.

«**Әдістер мен материалдар**» мақаласының бөлімі деректерді жинау және талдау процесінің ашықтығын қамтамасыз ете отырып, жүргізілген зерттеудің сенімділігі мен дұрыстығын бағалауға негіз болады.

5.4. Нәтижелер және оларды талқылау Бұл бөлім зерттеудің негізгі нәтижелерін ұсына-тын және оларды талдайтын ғылыми мақаланың негізгі бөлігі болып табылады. Бұл бөлім жұмыс барысында нақты не табылғанын, бұл мәліметтер қалай түсіндірілетінін және олардан қандай қорытынды жасауға болатындығын түсінуге мүмкіндік береді. Әдетте нәтижелер мен оларды талқылау материалдың логикалық және дәйекті көрсетілуін қамтамасыз ету үшін бір бөлімге біріктіріледі. «Нәтижелер және оларды талқылау» бөлімінің негізгі элементтері:

Алынған нәтижелердің сипаттамасы.

Деректерді ұсыну. Зерттеудің негізгі нәтижелері дәйекті және логикалық түрде берілген. Түсінікті болу үшін кестелер, графиктер, диаграммалар мен сызбалар қолданылады, олар деректерді қабылдауға ыңғайлы түрде ұсынуға көмектеседі.

Сандық деректер және статистика. Негізгі сандық көрсеткіштер, орташа мәндер, пайыздар, корреляциялар және басқа статистика келтірілген. Нәтижелердің дұрыстығын растау үшін нақты мәндерді, сенімділік аралықтарын және маңыздылық деңгейлерін қамтамасыз ету маңызды.

с) Бақылау тобымен салыстыру (бар болса). Егер зерттеуде бақылау және эксперименттік топтар қолданылса, олардың арасында салыстырмалы талдау жасалады.

2) Нәтижелерге түсінік беру және талдау.

Деректерді талдау және түсіндіру. Автор алынған нәтижелер нені білдіретінін және олардың зерттеу гипотезасына қалай қатысы бар екенін түсіндіреді. Нәтижелер күтулер мен қойылған міндеттерге сәйкес келе ме, жоқ па қарастырылады.

Қолданыстағы зерттеулермен салыстыру. Алынған мәліметтер басқа зерттеулердің нәтижелеріне қаншалықты сәйкес келетіндігі немесе сәйкес келмейтіндігі туралы талдау жасалады. Бұл жаңа тенденцияларды анықтауға немесе бар гипотезаларды растауға мүмкіндік береді.

е) Заңдылықтар мен ауытқуларды анықтау. Табылған заңдылықтар, күтпеген нәтижелер және мүмкін ауытқулар талқыланады. Автор әдеттен тыс деректерді түсіндіру үшін гипотезалар ұсына алады.

2) Ғылыми полемика және дәлелдеу.

Пікірталас. Бұл блокта нәтижелерді қолданыстағы теориялар мен зерттеулер контекстінде

талқылау жүргізіледі. Автор өз нәтижелерін басқа авторлардың деректерімен салыстырады, сәйкессіздіктердің ықтимал себептерін талдайды және зерттеуінің күшті және әлсіз жақтарын бағалайды.

Қорытындылардың негіздемесі. Зерттеу нәтижелерін растайтын дәлелдер келтірілген. Мұнда автор теорияға, басқа жұмыстардың нәтижелеріне немесе өз бақылауларына сүйене отырып, қосымша негіздемелер бере алады.

3) Әрі қарайғы зерттеулердің практикалық маңыздылығы мен перспективалары.

Практикалық құндылық. Алынған нәтижелерді іс жүзінде қалай қолдануға болатындығы бағаланады. Бұл білім беру, медициналық, технологиялық немесе басқа кәсіби қызметте деректерді қолдануға арналған ұсыныстарды қамтуы мүмкін.

Әрі қарайғы зерттеулердің болашағы. Автор әрі қарай зерттеу үшін қызықты болуы мүмкін бағыттарды көрсетеді, Әдістеменің мүмкін болатын жақсартуларын атап өтеді немесе нәтижелерді растау үшін қосымша зерттеулерді ұсынады.

«Нәтижелер және оларды талқылау» бөлімін жазу принциптері:

анықтық пен қисындылық, нәтижелерді оқырман зерттеу логикасын оңай ұстануы және деректердің әртүрлі бөліктері арасындағы байланысты түсінуі үшін нақты және дәйекті түрде көрсету керек;

объективтілік және сыни көзқарас, нәтижелерді безендірмей объективті түрде ұсыну маңызды. Автор өз деректерін сыни тұрғыдан бағалауы және зерттеудің мүмкін шектеулерін мойындауы керек;

- деректерді қолдау, барлық тұжырымдар мен дәлелдер нәтижелер бөлімінде берілген нақты мәліметтермен расталуы және нақты материалға негізделуі керек.

5.5. Қорытынды. «Қорытынды» бөлімі ғылыми мақаланы аяқтайды және жүргізілген зерттеудің қорытындысын шығарады. Ол алынған нәтижелерді қысқаша қорытындылауға, қорытындыларды тұжырымдауға және орындалған жұмыстың маңыздылығын бағалауға арналған. Бұл бөлім оқырманға қандай тұжырымдарға қол жеткізілгенін және олардың қойылған мақсаттар мен гипотезаларға қалай қатысы бар екенін түсінуге көмектеседі. «Қорытынды» бөлімінің негізгі элементтері:

1) Негізгі нәтижелердің қысқаша мазмұны. Қорытындының басында автор талдау барысында алынған зерттеудің негізгі нәтижелерін қысқаша тізімдей отырып, қорытындылайды. Мұнда қол жеткізілген ең маңызды тұжырымдарға назар аудару және олардың ғылыми қауымдастық үшін құндылығы неде екенін атап өту маңызды.

2) Зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне сәйкестігі. Зерттеу мақсаттарына қаншалықты қол жеткізілгені және қойылған міндеттер шешілгені бағаланады. Автор алынған нәтижелердің мәлімделген мақсаттарға қалай сәйкес келетінін көрсетіп, олардың толық орындалғаны туралы қорытынды жасауы керек.

Нәтижелерді түсіндіру және олардың маңыздылығы. Бұл бөлімде алынған мәліметтердің ғылыми және практикалық маңыздылығы қарастырылады. Автор зерттеу нәтижелерінің зерттелетін тақырыпты одан әрі дамыту үшін қаншалықты маңызды екенін, оларды нақты тәжірибеде немесе одан әрі зерттеулерде қалай қолдануға болатынын түсіндіреді.

Зерттеудің шектеулері. Зерттеудің нәтижелеріне әсер етуі мүмкін шектеулерді көрсету маңызды. Бұған іріктеу ерекшеліктері, қолданылатын әдістердің шектеулілігі, бақыланбайтын сыртқы факторлар және басқа аспектілер кіруі мүмкін. Шектеулерді мойындау ғылыми адалдықты арттырады және оқырманға нәтижелерді объективті бағалауға көмектеседі.

Әрі қарайғы зерттеулерге арналған ұсынымдар. Автор анықталған олқылықтарға, шектеу-

лерге немесе жұмыс барысында туындаған жаңа сұрақтарға негізделген болашақ зерттеулерге жолдама ұсына алады. Бұл әдістемені жетілдіруді, қосымша эксперименттер жүргізуді немесе мәселенің басқа аспектілерін зерттеуді қамтуы мүмкін.

«Қорытынды» бөлімін жазу принциптері:

қысқалық пен дәлдік, қорытынды алдыңғы бөлімдерде сипатталған мәліметтерді қайталамау үшін қысқа, бірақ мағыналы болуы керек;

логикалық және дәйектілік, тұжырымдарды ұсыну зерттеудің негізгі мақсаттары мен міндеттерін көрсете отырып, логикалық құрылымды ұстануы керек;

- жұмыстың маңыздылығына назар аудара отырып, зерттеу нәтижелері ғылыми қауымдастық пен тәжірибе үшін нәтижелі маңызды екенін және оларды әрі қарайғы жұмыста қалай қолдануға болатындығын атап өту маңызды.

«Қорытынды» бөлімі зерттеудің соңғы нүктесі ретінде қызмет етеді, онда атқарылған жұмыстың қорытындысы шығарылады, оның ғылымға қосқан үлесі бағаланады және одан әрі зерттеу үшін перспективалар ұсынылады.

5.6. Қаржыландыру туралы ақпарат. Мақаланың осы бөлімі зерттеуді қаржыландыру көзі (гранттар, мемлекеттік бюджеттік бағдарламалар) болған кезде ол туралы ақпаратты көрсете отырып енгізіледі.

5.7. Әдебиеттер тізімі 5–тен 15-ке дейін дереккөздерді қамтуы керек және ГОСТ 7.1-2003 «Библиографиялық жазба. Библиографиялық сипаттама. Жалпы талаптар мен құрастыру ережелері».

«ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ» тіркесі беттің ортасындағы мақала мәтінінен кейін бір жолдан кейін бас әріптермен орналастырылады, кегль – 12, қалың қаріппен белгіленеді.

Әдебиеттер тізімі екі рет ресімделеді:

- дереккөздердің түпнұсқа тілінде (қазақ, орыс және басқа тілдерде);

транслитерацияланған әдебиеттер тізімі (References) - APA Халықаралық библиографиялық стандартына сәйкес ресімделеді (<http://www.bibme.org/citation-guide/APA/book>). Транслитерация процесін жеңілдету үшін Сіз онлайн-қызметтерді пайдалана аласыз, мысалы translit.net немесе translit-online.ru, (**British standards Institution**) стандартын қолдайтын, кириллицалық таңбалардың латын әліпбиіне дұрыс берілуін қамтамасыз ететін.

BSI стандартына сәйкес мәтінді автоматты түрде түрлендіру үшін transliteration.pro қосымшаны пайдалануға болады. Транслитерацияланған әдебиеттер тізімі (REFERENCES) әдебиеттер тізімінен кейін, беттің ортасындағы бір жол арқылы, бас әріптермен, кегль – 12, қалың қаріппен белгіленеді. Дереккөздер транслитерация ережелерін ескере отырып, латын әліпбиінде келтірілген.

Ағылшын тіліндегі дереккөздер үшін транслитерация қажет емес. Мұндай дереккөздер **ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІНЕН**, REFERENCE-ге көшіріледі.

Әдебиеттер тізіміндегі дереккөздер мәтінде айтылған кезде нөмірленеді. Реттік нөмірден кейін нүкте қойылмайды.

Мәтіндегі дереккөздерге сілтемелер ретімен төртбұрышты жақшада [] келтіріледі, бірінші айтылған кезде тек нөмір көрсетіледі, мысалы, [1], қайталанған кезде-нөмір, үтір, бет, мысалы, [1, С. 5]. Жарияланбаған жұмыстарға сілтеме жасауға жол берілмейді.

6. Ғылыми мақалаға шолуға қойылатын талаптар

Ғылыми мақалаға шолудың құрылымы келесі негізгі бөлімдерді қамтиды:

6.1. Кіріспе

- Зерттеу тақырыбының өзектілігінің қысқаша сипаттамасы, таңдау негіздемесі.
- Мәселе қою және шолуды қамтитын негізгі мәселелер.
- Шолу мақсаты мен оның шекараларын көрсету, әсіресе тақырып ауқымды болса.

6.2. Әдістеме және дереккөздер

Әдебиеттерді іздеу, іріктеу және талдау үшін қолданылатын әдістердің сипаттамасы.

Негізгі дереккөздердің тізімі: мәліметтер базасы, кілт сөздер, уақыт шеңбері және қосу/Алып тастау критерийлері.

Таңдалған жұмыстарды талдаудың құрылымы мен тәртібін сипаттау (егер кешенді әдіснамалық тәсіл болса).

6.3. Негізгі бөлім (әдебиетке шолу)

- **Тақырыптар мен бөлімдер**, мәселенің негізгі аспектілеріне арналған тақырыптық бөлімдер түрінде ақпаратты ұйымдастыру.
- **Тарихи перспектива** (егер маңызды болса), зерттелетін мәселенің эволюциясы туралы түсінік беру және зерттеу тәсілдері мен оны түсінудің қалай өзгергенін көрсету.
- **Теория мен тұжырымдама**, зерттелетін мәселе аясында қолданылатын негізгі ұғымдар мен парадигмаларды сипаттаңыз. Теориялық тәсілдер арасындағы ұқсастықтар мен салыстыруларды анықтаңыз және олардың тиімділігіне баға беріңіз. Әр теорияның кемшіліктері мен күшті жақтарын талқылаңыз.
- **Әдістер мен тәсілдер**, әртүрлі әдістемелік тәсілдерді ұсыну (мысалы, сапалық және сандық Зерттеулер, эксперименттік және корреляциялық әдістер). Әр түрлі әдістердің күшті және әлсіз жақтарын, сондай-ақ олардың мәселені зерттеудегі тиімділігін талдаңыз. Әр түрлі әдістердің нәтижелерге қалай әсер ететінін көрсетіңіз.

Нәтижелер мен қорытындылар, әртүрлі зерттеулердің негізгі нәтижелері мен тұжырымдарын салыстыру және талдау.

6.4. Талқылау

- **Негізгі тұжырымдар мен өзгерістер**. Талданған зерттеулерден алынған ең маңызды қорытындыларды жалпылау. Алынған тұжырымдарды алдыңғы зерттеулердің нәтижелерімен және оларды дәлелдеу немесе келіспеу үшін дәстүрлі теориялармен салыстыру.
- **Қайшылықтар мен даулы мәселелерді талдау**. Негізгі қайшылықтарды сипаттаңыз және осы келіспеушіліктердің дұрыстығын түсіндіріңіз. Бір-біріне қайшы келетін деректер мен қорытындыларды ұсыну. Неліктен зерттеушілер әртүрлі тұжырымдарға келді деген гипотезалар.
- **Зерттеудегі олқылықтар**. Қазіргі уақытта жеткілікті зерттелмеген аймақтарды анықтаңыз. Тереңірек зерттеуді қажет ететін сұрақтарды сипаттаңыз (мысалы, аз зерттелген әдістер, аспектілер, тенденциялар). Неліктен бұл аспектілер ғылыми қауымдастық пен тәжірибе үшін маңызды екенін негіздеу. Егер қажет болса, деректердің шектелуі немесе қол жетімсіздігі туралы талқылау.
- **Нәтижелердің практикалық маңызы және сенімді қолданылуы**. Зерттеу нәтижелері тиісті салаларда қолдану үшін қаншалықты пайдалы болуы мүмкін екенін қарастырыңыз. Нәтижелерді қолданбалы зерттеулерде, білім беру, әлеуметтік немесе басқа тәжірибеде қалай қолдануға болатындығы туралы мысалдар келтіріңіз. Практикалық қолдану мүмкіндігіне әсер ететін зерттеу нәтижелерінің шектеулерін көрсетіңіз. Анықталған олқылықтарды толтыруға және Даулы мәселелерді нақтылауға көмектесетін бағыттарды анықтаңыз. Берілген саладағы білімді кеңейте

алатын жаңа ықтимал тәсілдерді, әдістерді немесе технологияларды сипаттаңыз. Болашақта зерттелетін нақты аспектілерді анықтаңыз. Қажет болса, мәселені жан-жақты шешу үшін басқа пәндерден білім мен әдістерді тарту мүмкіндігін ұсыныңыз.

- **Мақаланың шектеулері.** Оның нәтижелері мен тұжырымдарына әсер етуі мүмкін жүргізілген шолудың шектеулерін белгілеңіз. Шолу әдістемесінің мүмкін болатын шектеулерін талқылаңыз (мысалы, зерттеу үлгісін шектеу, тар уақыт шеңбері). Қол жетімділік көздері, деректер сапасы, уақыт және қаржылық шектеулер сияқты нәтижелерді талдауға әсер етуі мүмкін сыртқы факторларды көрсетіңіз.

6.5. Қорытынды

- Шолудың негізгі қорытындыларының қысқаша мазмұны, олардың ғылыми қоғамдастық пен практикаға өзіндік ерекшелігі.
- Тақырыптың жай-күйіне және оның көрінісіне қорытынды көзқарас.
- Кейінгі зерттеулерге арналған ұсыныстар.

6.6. Әдебиеттер тізімі

- Талаптарға сәйкес ресімделген барлық пайдаланылған көздердің тізбесі. (5.7 тармағын қараңыз.)

7. Мақаланың жекелеген құрылымдық элементтерін ресімдеуге қойылатын талаптар

7.1. Кестелер

Кестенің тақырыбы беттің жоғарғы жағында, ортасында орналасқан, кегль-12 пт. Тақырып қысқа болуы керек және кестенің мазмұнын дәл көрсетуі керек. Оған «Кесте» сөзі, оның реттік нөмірі және нүктесі кіреді.

Кесте тақырыптан кейін бір жолдан кейін енгізіледі. Мәтінде барлық кестелерде «Кесте» сөзі және оның реттік нөмірі (араб цифрлары) бар сілтемелер болуы керек. Мысалы: деректерді 1-кестеден көруге болады.

Кесте абзацтан кейін бір жол арқылы орналастырылады, онда ол сілтемемен бірінші рет айтылады. Кесте ішіндегі мәтін шрифті- кегль 10 пт.

Егер мақалада бірнеше кестелер ұсынылса, олар дәйекті түрде нөмірленеді. Барлық кестелерде дереккөзге сілтеме (егер кесте басқа жерден алынған болса) немесе «автор құрастырған (әзірлеген)» белгісі болуы керек. Сілтеме кестенің астындағы беттің оң жақ шетіндегі «Дереккөз» сөзімен көрсетіледі, кегль – 10 пт.; «Дереккөз» сөзінен кейін қос нүкте қойылады, содан кейін автор көрсетіледі.

7.2. Суреттер мен иллюстрациялар мәтінде мазмұнды түсіндіру қажеттілігіне қарай орналастырылады. Олар сілтеме жасалған мәтіннен кейін бірден беттің ортасындағы бір жол арқылы орналасады.

Суреттер мен иллюстрацияларды нөмірлеу араб цифрларымен дәйекті түрде жүзеге асырылады. Әр сурет мәтіннен бір жолға қойылып, қолтаңбалар 10 пт кегльмен жасалуы керек., ортаға туралау.

Суреттердің сапасы жоғары болуы керек, олар анық, шуылсыз және сканерленбеуі керек, суреттердегі барлық жазулар оңай оқылуы керек. Қажет болса, суреттердің астына түсіндірме мәтін орналастырылуы мүмкін.

Мақала мәтінінде суреттер мен иллюстрацияларға сілтемелер болуы керек.

Барлық иллюстрациялар дереккөзді көрсетумен (егер сурет алынған болса) немесе «Автор құрастырған (әзірлеген)» белгісімен бірге жүруі керек. Дереккөз суреттің астындағы беттің оң жақ шетіндегі «дереккөз» сөзімен көрсетіледі, кегль-10 пт.; «Дереккөз» деген сөзден кейін қос нүкте қойылады, содан кейін автор көрсетіледі.

7.3. Формулалар

Әрбір формула беттің ортасында жаңа жолда орналасуы керек, кегль – 12 пт. Автор бірнеше формулаларды бір-бірімен салыстырса да, олар бірнеше жол түрінде жазылады. Формулалар негізгі мәтіннен бір интервал аралығымен бөлінеді.

Егер формула бірнеше жолдан тұрса, тасымалдау таңбаның операциясына жасалады (мысалы, қосу, азайту, көбейту, көбейту), ал таңбаның әрекеті келесі жолдың басында қайтала-нады.

Көбейту белгісі үшін нүктені емес, «х» таңбасын пайдалану керек.

Егер формулалар мәтінде қатарынан орналасса, мағынасы бірдей болса да, оларды үтір-мен бөлу керек. Басқа жағдайларда формулалар бір құрылымның бөлігі ретінде тыныс белгілерінің жалпы ережелеріне бағынады.

Мәтіндегі формулаларға сілтемелер жақшада жасалады - (*). Формулаларды нөмірлеу арқылы жүзеге асырылады формула нөмірі формуланың оң жағында жақшаға орналастырылады.

7.4. Аббревиатуралар мен қысқартулар

Барлық аббревиатуралар мен қысқартулар, жалпыға белгілі қысқартулардан басқа, мәтінде бірінші рет қолданылған кезде шешілуі керек.

Аббревиатуралар мен қысқартулар МЕМСТ 7.12-93 бойынша ресімделеді.

Библиографиялық жазба. Орыс тіліндегі сөздерді қысқарту. Жалпы талаптар мен ережелер.

Ресімдеуге қойылатын талаптарды сақтамай ресімделген баптар қарауға қабылданбайды.

Мақалалар жалпы редакциялауға жатады. Мақалалар лицензияланған плагиатқа қарсы бағдарлама арқылы мақаланың түпнұсқалығын тексеру және рецензиялау процесінен кейін жариялауға қабылданады

ВНИМАНИЕ!

*Требования к оформлению научной статьи для
опубликования в журнале*

*“Педагогикалық ғылым және практика.
Педагогическая наука и практика”*

Требования к оформлению научной статьи для опубликования в журнале “Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика” разработаны в соответствии с рекомендациями международных организаций COPE, ICMJE, EASE, CSE и WAME и обеспечивают соблюдение этических стандартов, прозрачность редакционного процесса и качество научных публикаций.

В журнале “Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика” принимаются к публикации статьи, представляющие результаты самостоятельных исследований, оформленные в виде научно-теоретических, научно-практических и обзорных статей, соответствующих стандартам научной этики и качества.

Общие требования к статье:

Оригинальность. Статья должна содержать оригинальные результаты исследования или анализа. Плагиат, самоплагиат или дублирование публикаций запрещены. Оригинальность статьи должна составлять не менее **70%**.

Актуальность темы. Тема статьи должна быть актуальной и соответствовать тематической направленности журнала.

Объем статьи. Рекомендуемый объем составляет не менее 3 000 и не более 5 000 слов (6–12 страниц), включая таблицы, рисунки и список литературы.

Язык публикации. Статья может быть представлена на одном из трех языков: казахском, русском, английском.

Требования по оформлению статей:

Формат бумаги А4.

Times New Roman, размер кегля 12 пт, межстрочный интервал - одинарный.

Выравнивание по ширине.

Абзацный отступ – 1,0 см

Поля: верхнее – 2 см, нижнее – 2 см, левое – 3 см., правое -1,5 см.

Не допускается расстановка переносов.

Материал статьи оформляется в соответствии с ГОСТ 7.5-98 «Журналы, сборники, информационные издания. Издательское оформление публикуемых материалов».

Рисунки должны быть четкими. На рисунки и таблицы в тексте должны быть ссылки. Формулы должны быть набраны в соответствующем редакторе.

Текст статьи начинается с рубрикатора МРНТИ на первой странице в левом верхнем углу (Международный рубрикатор научно-технической информации- определяется по ссылке <http://grnti.ru/>), затем следуют название статьи, инициалы и фамилия автора(ов), полное наименование организации, город, страна, e-mail автора-корреспондента.

Название статьи, ФИО, место работы, аннотация и ключевые слова представляются на трех языках: казахском, русском и английском для авторов из Республики Казахстан. Для авторов из других стран на двух языках: русском, английском.

Требования к структуре научных статей:**1. Информация об авторе**

Фамилия имя, отчество (полностью),
Место работы/ учебы
Страна, город по месту работы/ учебы
ORCID (при наличии)
e-mail авторов

Информация об авторе размещается по центру страницы, кегль – 12 пт.

Если авторов несколько, то они перечисляются через запятую. Порядок всех авторов обозначается надстрочными символами ^{1,2,3...}

Информация о месте работы/ учебы, ORCID указывается на следующей строке в соответствии с надстрочными порядковыми символами (оформляется кеглем 10 пт., выделяется курсивом).

Корреспондирующий автор обозначается надстрочным символом *, под информацией об авторах по центру страницы указывается электронная почта корреспондирующего автора.

Отдельной строкой над фамилиями авторов слева указывается индекс УДК и ГРНТИ

2. Название статьи должно быть информативным, отражать суть исследования, без использования сокращений и аббревиатур, размещается через одну строку под информацией об авторе по центру страницы прописными буквами; выделяется полужирным шрифтом; содержит не более 12 слов.

3. Аннотация оформляется в соответствии с требованиями ГОСТ 7.9-95 «Реферат и аннотация. Общие требования». Она должна быть информативной и содержательной, отражать основные положения статьи и включать следующие элементы:

краткое описание основной проблемы, рассматриваемой в статье;

цель работы;

используемые методы исследования;

основные результаты и их значимость;

итоговые выводы.

Объем аннотации должен составлять от 150 до 300 слов, размер шрифта — 10 пт. Слово «Аннотация» размещается слева через одну строку после названия статьи, выделяется курсивом, без точки в конце. Текст аннотации начинается с новой строки после слова «Аннотация». Аннотация оформляется на казахском, русском и английском языках.

4. Ключевые слова используются для определения предметной области статьи и упрощения ее поиска в научных базах данных. В список включают основные научные термины и словосочетания, соответствующие теме исследования, в количестве не менее 7 единиц. Размер шрифта — 10 пт. Ключевые слова располагаются сразу после аннотации. Заголовок «Ключевые слова» выделяется курсивом, после него ставится двоеточие, далее приводится перечень ключевых слов через запятую, заканчивая точкой. Ключевые слова указываются на казахском, русском и английском языках.

5. Структура научной статьи

- Введение
- Обзор литературы
- Методы и материалы
- Результаты и их обсуждение
- Заключение
- Информация о финансировании (при наличии)
- Список литературы

5.1. Введение включает несколько ключевых элементов.

Обоснование выбора темы и актуальности, здесь раскрывается, почему именно данная тема была выбрана для исследования, какие пробелы в изучении проблемы существуют или почему появился интерес к новому объекту. Актуальность темы обосновывается её значимостью в теоретическом и практическом аспектах.

Определение объекта и предмета исследования, указывается объект исследования (широкий контекст или явление) и предмет (конкретные аспекты, которые изучаются).

Постановка цели и задач исследования. Цель исследования формулируется в виде достижения определённого результата, который помогает раскрыть суть выбранной проблемы. Она предполагает доказательство гипотезы или утверждения, изложенного в работе.

Методы и подходы исследования. Описываются основные методы и подходы, которые будут использованы в процессе исследования, а также гипотеза, которую автор собирается проверить.

Значимость работы. Оценивается теоретическая и практическая ценность исследования, его возможное влияние на развитие научной области или практическую деятельность.

5.2. Обзор литературы представляет собой анализ и обобщение существующих научных источников по теме исследования. Его основная задача — показать, как изучаемая проблема рассматривается в научном сообществе, выявить пробелы в текущих исследованиях и обосновать необходимость выполнения данной работы. Включение этого раздела помогает читателю понять, на какой научной базе основывается исследование и какие новые аспекты планируется изучить.

Структура раздела «Обзор литературы» может включать следующие элементы:

Анализ ключевых источников и теоретических подходов. В этом блоке рассматриваются основные работы, посвященные изучаемой теме, а также анализируются ключевые теоретические подходы, применяемые различными учеными. Описываются основные идеи, гипотезы и выводы, которые были предложены ранее, что помогает сформировать общую картину текущих знаний по проблеме.

Выявление противоречий и существующих пробелов в исследованиях. Автор должен показать, в чем заключаются основные противоречия между различными исследованиями и теориями, какие аспекты остаются неизученными или требуют дополнительного внимания. Это может включать как теоретические, так и методологические проблемы, которые автор планирует учесть в своем исследовании.

Обоснование выбора методов и подходов для исследования. На основе анализа существующей литературы автор обосновывает выбор методов и подходов, которые будут использоваться в исследовании. Это может быть связано с недостатками или ограничениями методов, применявшихся в предыдущих исследованиях, или с новыми условиями и контекстом, которые требуют адаптации подходов.

Исторический контекст и развитие научной мысли по теме. В некоторых случаях полезно проследить, как развивались исследования по данной теме с течением времени. Это позволяет понять эволюцию научной мысли, изменения в подходах и методах исследования, а также то, какие результаты оказали наибольшее влияние на развитие области.

Формулирование гипотезы и постановка исследовательских вопросов. В завершение обзора литературы автор может представить свою гипотезу и основные исследовательские вопросы, основываясь на выявленных пробелах и противоречиях. Это служит переходом к следующему разделу статьи, где описываются методы и материалы исследования.

Принципы написания обзора литературы:

Логичность и структурированность. Обзор должен быть четко организован и следовать логической структуре, чтобы читатель мог легко следовать аргументации автора.

Критический анализ. Важно не просто перечислить существующие работы, но и критически оценить их, выявив сильные и слабые стороны.

Систематичность и полнота. Необходимо охватить все основные исследования и теории по теме, чтобы показать глубокое понимание исследуемой проблемы.

Актуальность источников. Включенные в обзор исследования должны быть актуальными и соответствовать современному состоянию научных знаний по теме.

5.3. Методы и материалы. Это важная часть научной статьи, которая описывает, каким образом проводилось исследование и какие материалы были использованы для получения результатов. Этот раздел должен быть детализированным и понятным, чтобы другие исследователи могли повторить эксперимент и проверить достоверность данных. Основные элементы раздела «Методы и материалы»:

Описание исследования. В начале раздела кратко описывается тип исследования (экспериментальное, корреляционное, теоретическое, качественное, количественное и т.д.). Указывается дизайн исследования (например, лонгитюдный, кросс-секционный, экспериментальный) и его основные этапы.

Выборка и участники исследования. Если исследование включает выборку, то важно описать её основные характеристики:

размер выборки (количество участников или объектов исследования);

критерии включения и исключения (требования к отбору участников, причины исключения);

социодемографические данные (возраст, пол, образование и другие важные характеристики участников);

метод отбора выборки (случайный, целевой, кластерный и т.д.).

Методы исследования. Подробное описание методов, которые были использованы для сбора и анализа данных. Это может включать:

методы сбора данных: анкетирование, интервью, наблюдение, лабораторные эксперименты, анализ документов и др.;

инструменты и оборудование: описание используемых приборов, тестов, программного обеспечения, анкет и опросников;

протоколы проведения эксперимента: детальное описание процедур, которые применялись во время эксперимента, чтобы обеспечить воспроизводимость результатов.

Методы анализа данных. Описание статистических методов и подходов к анализу данных. Может включать:

методы описательной статистики (средние значения, медианы, стандартные отклонения);

методы проверки гипотез (t-тесты, ANOVA, корреляционный анализ, регрессионный анализ);

инструменты анализа (программы, такие как SPSS, R, Python).

Этические аспекты исследования. Если исследование связано с участием людей, то важно описать, как соблюдались этические нормы. Это может включать получение информированного согласия участников, обеспечение конфиденциальности данных и т.д.

Источник материалов и данных. Описание источников данных и материалов, использованных в исследовании. Это могут быть открытые базы данных, архивные документы, материалы лабораторных исследований, приборы и оборудование.

Принципы написания раздела «Методы и материалы»:

Четкость и подробность. Информация должна быть представлена так, чтобы любой другой исследователь мог повторить эксперимент, следуя описанным процедурам.

Обоснованность выбора методов. Необходимо объяснить, почему были выбраны именно эти методы, а также указать на их сильные и слабые стороны.

Воспроизводимость. Описанные методы и материалы должны позволять другим ученым повторить исследование с аналогичными результатами.

Раздел статьи **«Методы и материалы»** служит основой для оценки надежности и валидности проведенного исследования, обеспечивая прозрачность процесса сбора и анализа данных.

5.4. Результаты и их обсуждение Данный раздел является ключевой частью научной статьи, в которой представлены основные результаты исследования и проводится их анализ. Этот раздел позволяет понять, что именно было обнаружено в ходе работы, как эти данные интерпретируются и какие выводы из них можно сделать. Обычно результаты и их обсуждение объединяют в один раздел, чтобы обеспечить логичное и последовательное изложение материала. Основные элементы раздела «Результаты и их обсуждение»:

Описание полученных результатов.

Представление данных. Основные результаты исследования излагаются последовательно и логично. Для наглядности используются таблицы, графики, диаграммы и рисунки, которые помогают представить данные в удобной для восприятия форме.

Числовые данные и статистика. Приводятся ключевые числовые показатели, средние значения, проценты, корреляции и другие статистические данные. Важно предоставить точные значения, доверительные интервалы и уровни значимости, чтобы подтвердить достоверность результатов.

Сравнение с контрольной группой (при наличии). Если в исследовании использовались контрольные и экспериментальные группы, приводится сравнительный анализ между ними.

Интерпретация и анализ результатов.

Анализ и объяснение данных. Автор объясняет, что означают полученные результаты и как они соотносятся с гипотезой исследования. Рассматривается, соответствуют ли результаты ожиданиям и поставленным задачам.

Сравнение с существующими исследованиями. Проводится анализ того, насколько полученные данные согласуются или расходятся с результатами других исследований. Это позволяет выявить новые тенденции или подтвердить существующие гипотезы.

Выявление закономерностей и аномалий. Обсуждаются обнаруженные закономерности, неожиданные результаты и возможные аномалии. Автор может предложить гипотезы для объяснения необычных данных.

Научная полемика и аргументация.

Дискуссия. В этом блоке проводится обсуждение результатов в контексте существующих теорий и исследований. Автор сравнивает свои выводы с данными других авторов, анализирует возможные причины расхождений и оценивает сильные и слабые стороны своего исследования.

Обоснование выводов. Представляются аргументы, подтверждающие выводы исследования. Здесь автор может привести дополнительные обоснования, опираясь на теорию, результаты других работ или собственные наблюдения.

Практическая значимость и перспективы дальнейших исследований.

Практическая ценность. Оценивается, как полученные результаты могут быть использованы на практике. Это может включать рекомендации для применения данных в образовательной, медицинской, технологической или другой профессиональной деятельности.

Перспективы дальнейших исследований. Автор указывает направления, которые могут быть интересными для дальнейшего изучения, отмечает возможные улучшения методологии или рекомендует дополнительные исследования для подтверждения результатов.

Принципы написания раздела «Результаты и их обсуждение»:

четкость и логичность, результаты следует излагать ясно и последовательно, чтобы читатель мог легко следовать логике исследования и понимать взаимосвязь между различными частями данных;

объективность и критический подход, важно объективно представить результаты, не приукрашивая их. Автор должен критически оценить свои данные и признать возможные ограничения исследования;

поддержка данными, все выводы и аргументы должны быть подкреплены конкретными данными, представленными в разделе результатов, и опираться на фактический материал.

5.5. Заключение. Раздел «Заключение» завершает научную статью и подводит итоги проведенного исследования. Он предназначен для краткого обобщения полученных результатов, формулировки выводов и оценки значимости выполненной работы. Этот раздел помогает читателю понять, каких выводов удалось достичь, и как они соотносятся с поставленными целями и гипотезами. Основные элементы раздела «Заключение»:

Краткое изложение основных результатов. В начале заключения автор подводит итоги, кратко перечисляя основные результаты исследования, полученные в ходе анализа. Здесь важно акцентировать внимание на самых значимых выводах, которые были достигнуты, и подчеркнуть, в чем заключается их ценность для научного сообщества.

Соответствие цели и задачам исследования. Оценивается, насколько достигнуты цели исследования и решены поставленные задачи. Автор должен показать, как полученные результаты соответствуют заявленным целям, и сделать выводы о том, были ли они полностью реализованы.

Интерпретация результатов и их значимость. В этом разделе рассматривается научная и практическая значимость полученных данных. Автор объясняет, какое значение имеют результаты исследования для дальнейшего развития изучаемой темы, как они могут быть использованы в реальной практике или в дальнейших исследованиях.

Ограничения исследования. Важно указать возможные ограничения проведенного исследования, которые могли повлиять на его результаты. Это может включать особенности выборки, ограниченность используемых методов, внешние факторы, которые нельзя было контролировать, и другие аспекты. Признание ограничений повышает научную честность и

помогает читателю объективно оценить результаты.

Рекомендации для дальнейших исследований. Автор может предложить направления для будущих исследований, основываясь на выявленных пробелах, ограничениях или новых вопросах, которые возникли в ходе работы. Это может включать улучшение методологии, проведение дополнительных экспериментов или изучение других аспектов проблемы.

Принципы написания раздела «Заключение»:

краткость и точность, заключение должно быть кратким, но содержательным, избегая повторения подробностей, которые уже были описаны в предыдущих разделах;

логичность и последовательность, изложение выводов должно следовать логической структуре, отражая основные цели и задачи исследования;

фокус на значимости работы, важно подчеркнуть, почему результаты исследования важны для научного сообщества и практики, и как они могут быть использованы в дальнейшей работе.

Раздел «**Заключение**» служит финальной точкой исследования, где подводятся итоги проделанной работы, оценивается её вклад в науку и предлагаются перспективы для дальнейших исследований.

5.6. Информация о финансировании. Данный раздел статьи включается при наличии источника финансирования исследования (гранты, госбюджетные программы) с указываемой информацией о нем.

5.7. Список литературы должен включать от 5 до 15 источников и оформляться в соответствии с требованиями стандарта ГОСТ 7.1–2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления».

Словосочетание «СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ» размещается через одну строку после текста статьи по центру страницы прописными буквами, кегль – 12, выделяется полужирным шрифтом.

Список литературы оформляется дважды:

на оригинальном языке источников (казахском, русском и других языках);

транслитерированный список литературы (References) - оформляется в соответствии с международным библиографическим стандартом APA (<http://www.bibme.org/citation-guide/APA/book>). Для упрощения процесса транслитерации можно воспользоваться онлайн-сервисами, такими как translit.net или translit-online.ru, которые поддерживают стандарт BSI (British Standards Institution), обеспечивающий корректную передачу кириллических символов в латинский алфавит. Дополнительно можно использовать transliteration.pro для автоматического преобразования текста по стандарту BSI. Транслитерированный список литературы (REFERENCES) размещается после списка литературы, через одну строку по центру страницы, прописными буквами, кегль – 12, выделяется полужирным шрифтом. Источники приводятся в латинском алфавите с учетом Правил транслитерации.

Для источников на английском языке транслитерация не требуется. Такие источники переносятся в REFERENCE из СПИСКА ЛИТЕРАТУРЫ.

Источники в списке литературы нумеруются по мере их упоминания в тексте. После порядкового номера точка не ставится.

Ссылки на источники в тексте приводятся в квадратных скобках [] по порядку, при первом упоминании – указывается только номер, например, [1], при повторном – номер, запятая, страница, например, [1, С. 5]. Ссылки на неопубликованные работы не допускаются.

6. Требования к обзорной научной статье

Структура обзорной научной статьи включает следующие основные разделы:

6.1. Введение

Краткое описание актуальности темы исследования, обоснование выбора.

Постановка проблем и ключевые вопросы, которые будут охватывать обзор.

Указание цели обзора и его границ, особенно если тематика обширна.

6.2. Методология и источники

Описание методов, используемых для поиска, отбора и анализа литературы.

Перечисление основных источников: базы данных, ключевые слова, временные рамки и критерии включения/исключения.

Описание структуры и порядка анализа выбранных работ (если комплексный методологический подход).

Основная часть (обзор литературы)

Темы и разделы, организация информации в виде тематических подразделов, посвященных ключевым аспектам проблемы.

Историческая перспектива (если актуально), дать представление об эволюции исследуемой проблемы и показать, как менялись подходы исследования и ее понимание.

Теории и концепции, описать основные концепции и парадигмы, которые используются в рамках изучаемой проблемы. Выявить сходства и сопоставления между теоретическими подходами, а также дать оценку их эффективности. Обсудить недостатки и сильные стороны каждой теории.

Методы и подходы, представить различные методологические подходы (например, качественных и количественных исследований, экспериментальных и корреляционных методов). Проанализировать сильные и слабые стороны различных методов, а также их эффективность для изучения проблемы. Показать, как разные методы влияют на результаты.

Результаты и выводы, сравнение и анализ основных результатов и выводов разных исследований.

Обсуждение

Ключевые выводы и изменения. Обобщение наиболее значимых выводов, полученных в результате проанализированных исследований. Сравнение полученных выводов с результатами предыдущих исследований и традиционными теориями, чтобы оправдать или оспорить их.

Анализ противоречий и спорных вопросов. Описать основные противоречия и объяснить обоснованность этих разногласий. Представить данные и выводы, противоречащие друг другу. Выдвижение гипотез о том, почему исследователи пришли к разным выводам.

Пробелы в исследованиях. Выявить области, недостаточно исследованные на данный момент. Описать вопросы, требующие более глубокого изучения (например, малоисследованные методы, аспекты, тенденции). Обосновать, почему данные аспекты значимы для научного сообщества и практики. Обсуждение ограниченности или недоступности данных, если это применимо.

Практическое значение и надежное применение результатов. Рассмотреть, каким об-

разом результаты исследований могут быть полезны для применения в соответствующих областях. Привести примеры, как результаты могут быть использованы в прикладных исследованиях, в образовательной, социальной или другой практике. Указать ограничения результатов исследований, которые влияют на возможность практического применения. Определить направления, которые помогут заполнить выявленные пробелы и уточнить спорные вопросы. Описать новые возможные подходы, методы или технологии, которые могли бы расширить знания в данной области. Определить конкретные аспекты, которые необходимо изучить в будущем. Если уместно, предложите возможность привлечения знаний и методов из других дисциплин для более комплексного решения проблемы.

Ограничения статьи. Обозначить ограничения проведённого обзора, которые могли повлиять на его результаты и выводы. Обсудить возможные ограничения методологии обзора (например, ограничение выборки исследований, узкие временные рамки). Указать на внешние факторы, которые могли бы повлиять на анализ результатов, такие как источники доступности, качество данных, временные и финансовые ограничения.

Заключение

Резюме основных выводов обзора, их оригинальность для научного сообщества и практики. Итоговый взгляд на состояние темы и ее перспективы.

Рекомендации для последующих исследований.

Список литературы

Перечень всех использованных источников, оформленных в соответствии с требованиями. (см. п. 5.7.)

Требования к оформлению отдельных структурных элементов статьи

7.1. Таблицы

Заголовок таблицы располагается сверху, по центру страницы, кегль - 12 пт. Название должно быть лаконичным и точно отражать содержание таблицы. Оно включает слово «Таблица», её порядковый номер и точку.

Таблица вставляется через одну строку после заголовка. В тексте на все таблицы должны быть ссылки, содержащие слово «Таблица» и её порядковый номер (арабскими цифрами). Например: данные можно увидеть в таблице 1.

Таблицу размещают через одну строку после абзаца, где она впервые упоминается со ссылкой. Шрифт текста внутри таблицы – кегль 10 пт.

Если в статье представлено несколько таблиц, они нумеруются последовательно. Все таблицы должны содержать ссылку на источник (если таблица заимствована) или пометку «Составлено (разработано) автором». Ссылка указывается словом «Источник» по правому краю страницы под таблицей, кегль – 10 пт.; после слова «Источник» ставится двоеточие, затем указывается автор.

7.2. Рисунки и иллюстрации размещаются в тексте в зависимости от необходимости для пояснения содержания. Они располагаются сразу после текста, к которому относятся, через одну строку по центру страницы.

Нумерация рисунков и иллюстраций осуществляется последовательно, арабскими цифрами. Каждый рисунок следует располагать через строку от текста, а подписи оформлять кеглем 10 пт., выравнивая по центру

Качество изображений должно быть высоким, они должны быть четкими, без шумов и не сканированными, все надписи на изображениях – легко читаемыми. Если требуется, под изображениями может быть размещен поясняющий текст.

Текст статьи должен содержать ссылки на рисунки и иллюстрации.

Все иллюстрации должны сопровождаться указанием источника (если изображение заимствовано) или отметкой «Составлено (разработано) автором». Источник указывается словом «Источник» по правому краю страницы под рисунком, кегль – 10 пт.; после слова «Источник» ставится двоеточие, далее указывается автор.

7.3. Формулы

Каждая формула должна располагаться в новой строке по центру страницы, кегль – 12 пт. Даже если автор сравнит несколько формул между собой, они будут записаны в виде нескольких строк. Формулы отделяют от основного текста промежутком в один интервал.

Если формула состоит из нескольких строк, перенос производится на операцию знака (например, сложения, вычитания, умножения, деления), при этом операция знака повторяется в начале следующей строки.

Для знака умножения следует использовать символ «х», а не точку.

Если формулы располагаются подряд в тексте, их нужно разделить точками с запятой, даже если они имеют одинаковые значения по смыслу. В других случаях формулы подчиняются общим правилам пунктуации как части единой конструкции.

Ссылки на формулы в тексте оформляются в круглых скобках - (*). Нумерация формул осуществляется как сквозная, номер формулы размещается по правой стороне от формулы в круглых скобках.

7.4. Аббревиатуры и сокращения

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сокращения и аббревиатуры оформляются по ГОСТ 7.12-93 Межгосударственный стандарт. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила.

Статьи, оформленные без соблюдения требований к оформлению, к рассмотрению не принимаются.

Статьи подлежат общему редактированию. Статьи принимаются к публикации после процесса проведения слепого рецензирования и проверки оригинальности статьи через лицензионную программу “антиплагиат”

ATTENTION!

*Requirements for Formatting a Scientific Article
for Publication in the Journal*

*“Педагогикалық ғылым және практика.
Педагогическая наука и практика”*

The requirements for formatting scientific articles for publication in the journal “Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика” are developed following the recommendations of international organizations such as COPE, ICMJE, EASE, CSE, and WAME, ensuring adherence to ethical standards, transparency of the editorial process, and the quality of scientific publications.

The journal “Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика” accepts for publication articles that present the results of independent research in the form of scientific-theoretical, scientific-practical, or review articles, complying with the standards of scientific ethics and quality.

General Requirements for the Article:

Originality. The article must contain original research results or analysis. Plagiarism, self-plagiarism, or duplicate publications are prohibited. The originality of the article must be at least 70%.

Relevance of the topic. The topic of the article must be current and correspond to the thematic scope of the journal.

Article length. The recommended length is between 3,000 and 5,000 words (6–12 pages), including tables, figures, and references.

Publication language. Articles may be submitted in one of the following languages: Kazakh, Russian, or English.

Formatting Requirements:

Paper format: A4.

Font: Times New Roman, size 12 pt, single spacing.

Alignment: justified.

Paragraph indent: 1.0 cm.

Margins: top – 2 cm, bottom – 2 cm, left – 3 cm, right – 1.5 cm.

No hyphenation is allowed.

Articles must be formatted in compliance with GOST 7.5-98 “Journals, Collections, Information Publications: Publishing Formatting of Materials.”

Figures must be clear, and there must be references to figures and tables in the text. Formulas should be created using an appropriate editor.

The article begins with an ISTIR classifier in the upper left corner of the first page (International Scientific and Technical Information Rubricator, determined via [<http://grnti.ru/>]). Then follows the article’s title, authors’ initials and surnames, full name of the organization, city, country, and the corresponding author’s email.

The article title, author(s)’ information, abstract, and keywords must be presented in three languages (Kazakh, Russian, and English) for authors from Kazakhstan, and in two languages (Russian and English) for authors from other countries.

Structure of a Scientific Article:**Author Information:**

Full name(s) of the author(s).

Affiliation(s).

Country and city of the institution(s).

ORCID (if available).

Email of the authors.

Information about the authors is centered on the page in 12 pt font size. If there are multiple authors, they are listed in sequence with superscripts (^{1,2,3...}). Affiliation and ORCID details follow, formatted in italics, font size 10 pt. The corresponding author is indicated with an asterisk (*), and their email is centered below the author information.

The UDC and CSCSTI indexes are indicated as a separate line above the names of the authors on the left.

Title of the Article:

The title should be informative, reflecting the essence of the research without abbreviations. Placed below the author information, centered, in uppercase letters, bold font, and must not exceed 12 words.

Abstract:

Composed following GOST 7.9-95 «Abstract and Annotation. General Requirements.»

Must be informative, reflecting the main points of the article, and include:

A brief description of the main problem addressed.

The aim of the work.

Research methods used.

Key results and their significance.

Final conclusions.

Length: 150–300 words, font size 10 pt. The word «Abstract» is italicized and aligned to the left, followed by the text on a new line. Abstracts must be presented in Kazakh, Russian, and English.

Keywords:

Serve to define the article's subject area and facilitate indexing in scientific databases. Should include at least seven key terms or phrases. Font size: 10 pt. Keywords appear immediately after the abstract. The heading «Keywords» is highlighted in italics, followed by a colon, the following is a comma-separated list of keywords, ending with a period. Keywords are specified in Kazakh, Russian and English.

Structure of the Article:

Introduction: Background, relevance, research object and subject, aim and objectives, and significance.

Literature Review: Analysis and synthesis of existing research.

Methods and Materials: Detailed methodology for reproducibility.

Results and Discussion: Data presentation, analysis, and interpretation.

Conclusion: Summary of findings, their significance, limitations, and future research directions.

Funding Information (if any).

References: Must comply with GOST 7.1–2003 and include both original and transliterated lists formatted per the APA style.

5.1. The Introduction Includes Several Key Elements**Justification for the Topic Choice and Relevance**

This section explains why the selected topic was chosen for the research. It highlights the existing gaps in the study of the problem or the reasons behind the interest in a new subject. The relevance of the topic is substantiated by its importance in both theoretical and practical aspects.

Definition of the Object and Subject of Research

The object of research (a broad context or phenomenon) and the subject (specific aspects under investigation) are clearly identified.

Formulation of the Research Aim and Objectives

The research aim is articulated as achieving a specific outcome that helps reveal the essence of the chosen problem. It involves testing the hypothesis or supporting the statement presented in the study.

Research Methods and Approaches

The main methods and approaches to be used during the research process are described, along with the hypothesis the author intends to test.

Significance of the Work

This section assesses the theoretical and practical value of the research and its potential impact on the development of the scientific field or practical applications.

5.2. The literature review is an analysis and synthesis of existing scientific sources on a research topic. Its main task is to show how the problem under study is considered in the scientific community, to identify gaps in current research and to justify the need to do this work. The inclusion of this section helps the reader to understand on what scientific basis the study is based and what new aspects are planned to be studied.

The structure of the section «Literature Review» may include the following elements:

Analysis of key sources and theoretical approaches. This block examines the main works on the topic under study, as well as analyzes the key theoretical approaches used by various scientists. The main ideas, hypotheses and conclusions that were proposed earlier are described, which helps to form an overall picture of the current knowledge on the problem.

Identification of contradictions and existing research gaps. The author must show what the main contradictions between various studies and theories are, what aspects remain unexplored or require additional attention. This may include both theoretical and methodological issues that the author plans to address in his research.

Rationale for the choice of methods and approaches for the study. Based on an analysis of the existing literature, the author justifies the choice of methods and approaches to be used in the study. This may be due to shortcomings or limitations of methods applied in previous studies, or to new conditions and contexts that require adaptation of approaches.

Historical context and development of scientific thought on the topic. In some cases, it is useful to track how research on this topic has developed over time. This allows us to understand the evolution of scientific thought, changes in research approaches and methods, and which results had the greatest impact on the development of the field.

Hypothesis formulation and research questions posed. At the conclusion of the literature review, the author can present his hypothesis and the main research questions based on the gaps and contradictions identified. This serves as a transition to the next section of the article, which describes the methods and materials of the study.

Principles for writing a literature review:

-Logical and structured. The review must be clearly organized and follow a logical structure so that the reader can easily follow the author's argument

- Critical analysis. It is important not only to list existing works, but also to critically assess them, identifying strengths and weaknesses.

- Systematic and comprehensive. It is necessary to cover all the main studies and theories on the topic in order to show a deep understanding of the problem under study.

- **Relevance of sources.** The studies included in the review should be relevant and consistent with the current state of scientific knowledge on the topic.

5.3. Methods and materials. this is an important part of the scientific article that describes how the study was conducted and what materials were used to obtain the results. This section should be detailed and understandable so that other researchers can repeat the experiment and verify the validity of the data.

The main elements of the section «Methods and Materials»:

1) Study description. At the beginning of the section, the type of study (experimental, correlation, theoretical, qualitative, quantitative, etc.) is briefly described. The study design (for example, longitudinal, cross-sectional, experimental) and its main stages are indicated.

2) Sample and study participants. If the study includes a sample, then it is important to describe its main characteristics: a) sample size (number of participants or study subjects); b) inclusion and exclusion criteria (requirements for the selection of participants, reasons for exclusion); c) sociodemographic data (age, sex, education and other important characteristics of participants); d) sampling method (random, target, cluster, etc.).

3) Research methods. A detailed description of the methods that were used to collect and analyze the data.

This may include: a) **data collection methods:** questionnaires, interviews, observation, laboratory experiments, analysis of documents, etc.; b) **tools and equipment:** description of used instruments, tests, software, questionnaires and questionnaires; c) **experimental protocols:** a detailed description of the procedures that were used during the experiment to ensure reproducibility of the results.

4) Data analysis methods. Description of statistical methods and approaches to data analysis. May include: a) **descriptive statistics methods** (means, medians, standard deviations); b) **hypothesis testing methods** (t-tests, ANOVA, correlation analysis, regression analysis); c) **analysis tools** (programs such as SPSS, R, Python).

5) Ethical aspects of the study. If the study is related to the participation of people, then it is important to describe how ethical standards were observed. This may include obtaining informed consent from participants, ensuring data confidentiality, etc.

6) Source of materials and data. Description of data sources and materials used in the study. These can be open databases, archival documents, laboratory research materials, instruments and equipment.

Principles of writing the section «Methods and Materials»:

- **Clarity and detail.** The information should be presented so that any other researcher can repeat the experiment following the procedures described.

- **The validity of the choice of methods.** It is necessary to explain why these methods were chosen, as well as to indicate their strengths and weaknesses.

- **Reproducibility.** The methods and materials described should allow other scientists to repeat the study with similar results.

The Methods and Materials section of the article serves as the basis for assessing the reliability and validity of the study, providing transparency in the data collection and analysis process.

5.4. Results and discussion. This section is a key part of the scientific article, which presents the main results of the study and analyzes them. This section allows you to understand what exactly was discovered during the work, how this data is interpreted and what conclusions can be drawn from them. Usually, the results and their discussion are combined into one section to provide a

logical and consistent presentation of the material. The main elements of the section «Results and their discussion»:

1) Description of the results obtained.

a) Data presentation. The main results of the study are presented consistently and logically. For clarity, tables, graphs, diagrams and drawings are used to help present the data in a user-friendly form.

b) Numerical data and statistics. Key numbers, averages, percentages, correlations, and other statistics are provided. It is important to provide accurate values, confidence intervals, and significance levels to confirm the validity of the results.

c) Comparison with control group (if any). If control and experimental groups were used in the study, a comparative analysis between them is given.

2) Interpretation and analysis of results.

a) Analysis and explanation of data. The author explains what the findings mean and how they relate to the study hypothesis. It considers whether the results are in line with expectations and objectives.

b) Comparison with existing studies. An analysis is made of how consistent or inconsistent the findings are with other studies. This allows you to identify new trends or confirm existing hypotheses.

c) Identification of patterns and anomalies. Revealed patterns, unexpected results and possible anomalies are discussed. The author may suggest hypotheses to explain the unusual data.

3) Scientific controversy and argumentation.

a) Discussion. In this block, the results are discussed in the context of existing theories and research. The author compares his findings with those of other authors, analyzes possible causes of discrepancies, and assesses the strengths and weaknesses of his study.

b) Rationale for conclusions. Arguments supporting the study findings are presented. Here the author can provide additional justifications based on theory, the results of other works or his own observations.

4) Practical significance and prospects for further research.

a) Practical value. It is estimated how the results obtained can be used in practice. This may include recommendations for the application of data in educational, medical, technological or other professional activities.

b) Prospects for further research. The author indicates directions that may be of interest for further study, notes possible improvements in methodology, or recommends additional studies to confirm the results.

Principles of writing the section «Results and their discussion»:

- **clarity and logic**, the results should be stated clearly and consistently, so that the reader can easily follow the logic of the study and understand the relationship between different parts of the data;

- **objectivity and critical approach**, it is important to objectively present the results without embellishing them. The author should critically evaluate their data and acknowledge possible limitations of the study;

- **data support**, all conclusions and arguments should be supported by specific data presented in the results section and based on factual material.

5.5. Conclusion. The section «Conclusion» completes the scientific article and summarizes the results of the study. It is intended to summarize the results obtained, formulate conclusions and

assess the significance of the work performed. This section helps the reader to understand what conclusions have been reached and how they relate to the goals and hypotheses set. The main elements of the Conclusion section:

1) Summary of key findings. At the beginning of the conclusion, the author summarizes, briefly listing the main results of the study obtained during the analysis. Here it is important to focus on the most significant conclusions that have been achieved, and emphasize where their value lies for the scientific community.

2) Compliance with the goals and objectives of the study. It is assessed how the research goals have been achieved and the assigned tasks have been solved. The author should show how the results obtained correspond to the stated goals, and draw conclusions about whether they were fully implemented.

3) Interpretation of results and their significance. This section discusses the scientific and practical relevance of the findings. The author explains the importance of the research results for the further development of the topic under study, how they can be used in real practice or in further research.

4) Study limitations. It is important to indicate the possible limitations of the study that could affect its results. This may include sampling features, limitations of the methods used, external factors that could not be controlled, and other aspects. Recognizing limitations increases scientific integrity and helps the reader objectively evaluate results.

5) Recommendations for further research. The author may suggest directions for future research based on identified gaps, limitations or new questions that have arisen in the course of work. This may include improving the methodology, conducting additional experiments, or exploring other aspects of the problem.

Principles of writing the section «Conclusion»:

- **brevity and accuracy**, the conclusion should be brief but meaningful, avoiding repetition of the details that have already been described in the previous sections;
 - **logic and consistency**, presentation of conclusions should follow a logical structure, reflecting the main goals and objectives of the study;
 - **focus on the significance of the work**, it is important to emphasize why the results of the study are important for the scientific community and practice, and how they can be used in further work.
- The «Conclusion» section serves as the final point of research, where the results of the work done are summed up, its contribution to science is assessed and prospects for further research are proposed.

5.6. Funding information. This section of the article is included if there is a source of research funding (grants, state budget programs) with information about it.

5.7. The reference list should include from 5 to 15 sources and be prepared in accordance with the requirements of **GOST 7.1-2003 «Bibliographic record. Bibliographic description. General requirements and rules of compilation.»**

The phrase «LIST OF REFERENCES» is placed one line after the text of the article in the center of the page in capital letters, size - 12, is highlighted in bold.

The list of references is drawn up twice:

- in the original language of the sources (Kazakh, Russian and other languages); transliterated reference list (References) - is drawn up in accordance with the international bibliographic standard APA (<http://www.bibme.org/citation-guide/APA/book>). To simplify the transliteration process,

you can use online services such as translit.net or translit-online.ru that support the **BSI (British Standards Institution)** standard, which ensures the correct transmission of Cyrillic characters into the Latin alphabet. Optionally, you can use transliteration.pro to automatically convert BSI text. Transliterated bibliography (REFERENCES) is placed after the bibliography, one line in the center of the page, in capital letters, size - 12, highlighted in bold. Sources are given in the Latin alphabet, taking into account the Rules of Transliteration.

No transliteration is required for English sources. Such sources are transferred to REFERENCE from the REFERENCES LIST.

References are numbered as they appear in the text. No dot is placed after the sequence number.

References to sources in the text are given in square brackets [] in order, at the first mention - only the number is indicated, for example, [1], at the second mention - the number, comma, page, for example, [1, P. 5]. References to unpublished works are not allowed.

6. Requirements for a Review Article

The structure of a review article includes the following main sections:

6.1. Introduction

- Brief description of the relevance of the research topic and justification for its choice.
- Statement of problems and key questions that the review will cover.
- Indication of the review's purpose and its boundaries, especially if the topic is extensive.

6.2. Methodology and Sources

- Description of the methods used for searching, selecting, and analyzing the literature.
- Listing of main sources: databases, keywords, time frames, and inclusion/exclusion criteria.
- Description of the structure and order of analysis of the selected works (if a comprehensive methodological approach is used).

6.3. Main Part (Literature Review)

- **Topics and sections**, organization of information in the form of thematic subsections dedicated to key aspects of the problem.
- **Historical perspective** (if relevant), providing an overview of the evolution of the studied problem and showing how research approaches and understanding have changed.
- **Theories and concepts**, describing the main concepts and paradigms used within the studied problem. Identifying similarities and comparisons between theoretical approaches, as well as evaluating their effectiveness. Discussing the strengths and weaknesses of each theory.
- **Methods and approaches**, presenting various methodological approaches (e.g., qualitative and quantitative research, experimental and correlational methods). Analyzing the strengths and weaknesses of different methods, as well as their effectiveness for studying the problem. Showing how different methods influence the results.
- **Results and conclusions**, comparing and analyzing the main results and conclusions of different studies.

6.4. Discussion

- **Key findings and changes**. Summarizing the most significant findings obtained from the analyzed studies. Comparing the obtained conclusions with the results of previous studies and traditional theories to justify or challenge them.

- **Analysis of contradictions and controversial issues.** Describing the main contradictions and explaining the rationale for these disagreements. Presenting data and conclusions that contradict each other. Proposing hypotheses about why researchers came to different conclusions.
- **Gaps in research.** Identifying areas that are currently under-researched. Describing questions that require deeper study (e.g., under-researched methods, aspects, trends). Justifying why these aspects are significant for the scientific community and practice. Discussing the limitations or unavailability of data, if applicable.
- **Practical significance and reliable application of results.** Considering how research results can be useful for application in relevant fields. Providing examples of how results can be used in applied research, in educational, social, or other practices. Indicating the limitations of research results that affect the possibility of practical application. Identifying directions that can help fill identified gaps and clarify controversial issues. Describing new possible approaches, methods, or technologies that could expand knowledge in this area. Identifying specific aspects that need to be studied in the future. If appropriate, suggesting the possibility of attracting knowledge and methods from other disciplines for a more comprehensive solution to the problem.
- **Limitations of the article.** Indicating the limitations of the conducted review that could affect its results and conclusions. Discussing possible limitations of the review methodology (e.g., limitation of the sample of studies, narrow time frames). Indicating external factors that could affect the analysis of results, such as sources of availability, data quality, time, and financial constraints.

6.5. Conclusion

- Summary of the main conclusions of the review, their originality for the scientific community and practice.
- Final view on the state of the topic and its prospects.
- Recommendations for subsequent research.

6.6. References

List of all used sources, formatted in accordance with the requirements (see section 5.7).

7. Requirements for Formatting Individual Structural Elements of the Article

7.1. Tables

The table title is placed at the top, centered on the page, font size - 12 pt. The title should be concise and accurately reflect the content of the table. It includes the word «Table,» its ordinal number, and a period. The table is inserted one line after the title. All tables in the text must have references containing the word «Table» and its ordinal number (in Arabic numerals). For example: data can be seen in Table 1. The table is placed one line after the paragraph where it is first mentioned with a reference. The font size of the text inside the table is 10 pt. If the article contains several tables, they are numbered sequentially. All tables must contain a reference to the source (if the table is borrowed) or a note «Compiled (developed) by the author.» The reference is indicated by the word «Source» on the right edge of the page under the table, font size - 10 pt.; after the word «Source,» a colon is placed, followed by the author's name.

7.2. Figures and Illustrations

Figures and illustrations are placed in the text as needed to explain the content. They are placed immediately after the text to which they relate, one line below, centered on the page.

Figures and illustrations are numbered sequentially in Arabic numerals. Each figure should be

placed one line from the text, and captions should be formatted in 10 pt, centered.

The quality of images should be high, they should be clear, without noise, and not scanned, all inscriptions on the images should be easily readable. If necessary, explanatory text can be placed under the images.

The text of the article should contain references to figures and illustrations.

All illustrations must be accompanied by an indication of the source (if the image is borrowed) or a note «Compiled (developed) by the author.» The source is indicated by the word «Source» on the right edge of the page under the figure, font size - 10 pt.; after the word «Source,» a colon is placed, followed by the author's name.

7.3. Formulas

Each formula should be placed on a new line, centered on the page, font size - 12 pt. Even if the author compares several formulas, they will be written as several lines. Formulas are separated from the main text by a single interval.

If the formula consists of several lines, the break is made at the operation sign (e.g., addition, subtraction, multiplication, division), and the operation sign is repeated at the beginning of the next line.

For the multiplication sign, use the symbol «×» instead of a dot.

If formulas are placed consecutively in the text, they should be separated by semicolons, even if they have the same meaning. In other cases, formulas follow the general rules of punctuation as parts of a single construction.

References to formulas in the text are formatted in parentheses - (*). Formulas are numbered sequentially, and the formula number is placed on the right side of the formula in parentheses.

7.4. Abbreviations and Acronyms

All abbreviations and acronyms, except for well-known ones, must be spelled out at first use in the text. Abbreviations and acronyms are formatted according to GOST 7.12-93 Interstate Standard. Bibliographic Record. Abbreviation of Words in Russian. General Requirements and Rules. Articles that do not comply with the formatting requirements are not accepted for consideration. Articles are a subject to general editing. Articles are accepted for publication after the process of blind peer review and originality check through a licensed anti-plagiarism program.

Издание зарегистрировано Комитетом информации
Министерства культуры и информации Республики Казахстан
(свидетельство № KZ01VPY00104480)
и Международным центром ISSN (ISSN 2312-8399).

Журнал «Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика»
представлен в крупнейших научных электронных библиотеках и системах.
Ежегодно, в целях информирования мировой научной общественности,
сведения о рейтинге журнала публикуются в справочных системах
по периодическим и продолжающимся изданиям, в таких, как:

- Казахстанская база цитирования – КазБЦ (АО «НЦГНТЭ», Казахстан).
Импакт-фактор 2020 г. – 0.004
- Научная электронная библиотека ELIBRARY.RU – контрагент проекта
по созданию Российского индекса научного цитирования (РИНЦ), (Россия).
Двухлетний импакт-фактор РИНЦ за 2022 год – 0.191
- «КИБЕРЛЕНИНКА» (по модели открытого доступа), (Россия).
388635 просмотров, 53093 скачиваний (на 01.12.2023)
- Google Scholar – мировая бесплатная поисковая система
по научным публикациям: h5-index (Индекс Хирша)
журнала «Педагогическая наука и практика» – 9, h5-median – 13 (на 01.12.2023)

*С уважением и благодарностью за сотрудничество, редакция журнала
«Педагогикалық ғылым және практика. Педагогическая наука и практика».*
E-mail: izdat-orley-kost@mail.ru

Ответственные за выпуск:

Заминова И.П., Жалгасбекова С.Б.

Дизайн и верстка:

Поплавская А.А.

Искаков Т.А.

Сдано в набор: 18.06.2024 г.

Подписано в печать: 28.06.2024 г.

Формат 60x84/8. Усл. печ. л. 17,5

Бумага офисная. Гарнитура: Times New Roman

Тираж 200 экз. Заказ № 13

Выходит 4 раза в год

Отпечатано в типографии филиала акционерного общества
«Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт профессионального развития по Костанайской области»

110000 г. Костанай, ул. Пролетарская, 86, тел. 8 (714-2) 54-16-13

e-mail: izdat-orley-kost@mail.ru

Уважаемые читатели и авторы!

Опубликованные материалы в журнале не отражают точку зрения редакции.

Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях,
а также за стилистические ошибки несут авторы.

Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции.